

Heemkundekring
“Het Land van Gastel”

Inhoudspopgave Jaarboek 2011.

	Blz.
Voorwoord	3
Over het verzet in de tweede Wereldoorlog in West Brabant.	4
De Rooms Katholieke Staatspartij Raadsfractie (1935-1939)	24
In Memoriam Hans Bonnerman.	36
In Memoriam Piet Akkermans.	37
De Duvel is Oud.	39
De Strontpaal van Klaveren Vrouwke bij Essen.	40
Een ijselijke moord op drie meisjes in Nieuw Gastel.	51
De bewoners van de Dorpsstraat in Gastel rond 1950.	57
Maria van As, een veel bewogen leven.	72
Huldealbum voor zuster Cosma.	81
Geboren worden [Marie Kluts]	105
Stille Getuigen.	110
Over [Brabantse] spreekwoorden en spreuken.	117
Thee met iets erbij.	126
Jantjes opstel over de wolf met de zeuve getjes.	139
Vliegende schottel.	142
Reisverslag van de trip naar Engeland.	144
Activiteiten van de Heemkundekring.	149
Informatie over de Heemkundekring.	150
Ledenlijst.	152

Colofon Jaarboek 2011

Uitgave van : Heemkundekring Het Land van Gastel. December 2011.

Redactie en publicisten Jaarboek 2011:

Dhr. J. van den Berg.
Dhr. L. Koop.
Dhr. H. Meesters.
Dhr. F. van Merrienboer.
Dhr. P. Peeters.
Mevr. E. Schepers- Corstjens.
Dhr. A. Schijvenaars.
Dhr. J. van Steen.
Dhr. N.N.

Niets uit deze uitgave mag worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming van de redactie. Foto's, voor zover de eigenaar niet is aangegeven, komen uit het archief van onze Heemkundekring.

VOORWOORD

Voor u ligt het 28ste jaarboek van de Heemkundekring Het Land van Gastel. Het samenstellen van het jaarboek betekent ieder jaar weer een krachtinspanning voor de redactiecommissie. Ook dit jaar weer hebben Piet Peeters, Frans van Merriënboer en Andrien Schijvenaars het redactiewerk op zich genomen. Zij hebben een fraai boekwerk samengesteld. De geschiedenis van ons dorp heeft een rijk verleden en er is nog zoveel te vertellen over onze voorouders en hun levenswijze, dat we nog lang hopen te mogen doorgaan met ons Jaarboek. We verheugen ons er op, dat we dit jaar onze redactie hebben kunnen uitbreiden met enkele Gastelaren en leden, die door ons gevraagd, hun verhalen spontaan hebben toegezonden. Dit verlicht tevens het werk van de redactie, die zoals u weet niet zoveel vaste medewerkers(sters) heeft! Als er onder de lezers nog meer freelance schrijvers zijn, houdt de redactie zich aanbevolen. Bij voorbaat onze dank hiervoor.

Dit jaar hebben we een aantal serieuze verhalen en een aantal “lichtere” verhalen. Tot de serieuze verhalen behoort een artikel over het Verzet in West Brabant. Wilt U hier meer over te weten komen, lees dan vooral de twee boeken hierover van John Braat uit Roosendaal. Te verkrijgen bij de VVV aldaar.

Tot de lichtere verhalen behoort “Thee met iets erbij” en de “Vliegende schottel” van Elly Schepers.

Echte heemkundegeschiedenis zijn de verhalen over Maria van As van Harry Meesters en geboren worden...van de heer Jan van Steen.

Het afgelopen jaar is een aantal leden van het eerste uur ons ontvallen, waaronder Gastelaars die zeer veel voor onze gemeenschap betekent hebben. We denken hierbij aan Piet Akkermans, Bart Lambregts, Hans Bonnerman, Mevrouw Brocates, Mevrouw Aanraad-van Nispen en Mevrouw van Meer-Aarssen.

Ieder jaar wordt een aantal activiteiten ontplooid. Zo hebben we dit jaar diverse exposities in ons dorpsmuseum gehad, zoals de brandweerexpositie in het voorjaar en de turfexpositie afgelopen herfst. Ook is dit jaar voor de vijfde maal gestart met het cultuureducatie-programma Jet en Jan voor de basisscholen. Ook is dit najaar een druk bezochte reis naar Zuid-Wales door de reiscommissie verzorgd en dit jaarboek vormt wederom de afsluiting van de activiteiten van uw heemkundekring in dit kalenderjaar.

Wij wensen de leden en de lezers van ons jaarboek 2011 veel leesgenot toe en prettige feestdagen.

Leo van Leengoed,
voorzitter

Over het verzet in de tweede Wereldoorlog in West Brabant.

Het ontstaan van het verzet

In het herdenkingsboek "Het Grote Gebod" over het verzetswerk van de L.O. (Landelijke Organisatie Onderduikers) en de L.K.P. (Landelijke Knokploegen) schrijven Mr. H.B.S. Holla en Drs.A. Raaijmakers, dat er al vanaf in de inval van de Nazi's 1940 verzetswerk aanwezig was in Brabant. Systeem en doelmatigheid waren toen nog ver te zoeken. Het broeit en er is onrust. Het begon met mensen, die elkaar kenden vanuit militaire dienst of van verenigingen. Sommigen begonnen met individuele acties en/of met kleine groepjes. Men ergerde zich vooral aan de activiteiten van de foute Nederlanders, de N.S.B-ers onder leiding van Anton Mussert.

Het verzet in Brabant neemt pas in 1942 en 1943 vastere vormen aan. Het verzet verandert dan ook van karakter. In plaats van de haat tegen de Duitsers wordt de hulp aan de slachtoffers het hoofdmotief.. En dat zijn vooral de onderduikers, de joden en de werkweigeraars voor de vijand. Ook moest er hulp geboden worden aan neergestorte piloten, die terug wilden naar Engeland. Er komen steeds meer onderdrukingsmaatregelen tegen de bevolking of groepen van de bevolking, o.a. de verplichte arbeidsinzet van Nederlandse mannen in Duitsland en de nazistische antisemitische maatregelen tegen de Joden.

Zuster Dop met joodse kinderen in het jeugdhuis in de kerkstraat

Ook de bisschoppen protesteren in hun brief van mei 1943, die in alle kerken wordt voorgelezen en spreken van "een gruwelijk onrecht in strijd met alle menselijke en goddelijke wetten."

Deze hulpverlening aan bovengenoemde slachtoffers vereist de inzet van vele

vrijwilligers en ook organisatietalent. Er moeten ontsnappingsroutes voor de piloten worden gevonden. Er moeten onderduikadressen worden gezocht voor joden en andere onderduikers, er moeten "valse" paspoorten en ander papieren worden gemaakt en er moeten bonkaarten worden "georganiseerd" om deze mensen le-

vensmiddelen te kunnen verschaffen. Tevens werd er door groepen contact gezocht met de geallieerden om informatie door te geven over de Duitse oorlogsterkte en troepenconcentraties. Van de aanleg van vliegvelden en de Duitse verdedigingswerken aan onze kust werden kaarten en tekeningen gemaakt en via geheime kanalen en zenders aan de Engelsen doorgegeven.

Dat hier ook grote mislukkingen voorkwamen en de Duitse vijand niet alles klakkeloos liet gebeuren en met harde tegenmaatregelen kwam, kunnen we lezen in de geschiedenis over het zo genoemde “Engelandspiel” waardoor er tientallen verzetsslachtoffers zijn gevallen.

De Duitse Sicherheitsdienst onder aanvoering van Scheiderer speelde hier kat en muis met de spionageactiviteiten van de zo genoemde Engelandvaarders en de Nederlandse landverrader Anton van der Waals speelde hier een zeer verraderlijk rol in.

Soorten van verzet.

Verzet van burgers.

Zoals gezegd werd er al vanaf het begin in 1940 verzet gepleegd tegen de Duitse inval in Nederland. Er was het zo geheten burgerverzet van allerlei groepen en ook gewone individuele mensen. De Landelijke Organisatie (L.O.) en de Landelijke Organisatie Knokploegen (L.K.P.) hielden zich vooral bezig met hulpverlening, o.a. huisvesting en voedsel, aan mensen die vervolgd werden of moesten onderduiken. De oprichters van de L.O. waren de bekende verzetsmensen Frits de Zwerf (dominee Frits Slomp uit Heemse en Mevr. Helena Kuipers – Rietberg., moeder van een groot boerengezin. Zij werd later door toedoen van een verraadster Miep Oranje opgepakt door de Duitsers en kwam in kamp Ravensbrück terecht, waar zij rond Kerstmis 1944, is overleden. De L.K.P. verrichtte later ook sabotagewerk om het Duitse militaire vervoer van soldaten, wapens en voedsel te blokkeren. Verder deed ze ook overvallen op distributiekantoren en vervalsingswerk om paspoorten en bonkaarten voor voedsel te bemachtigen.

Daarnaast waren er groepen actief met het verzamelen van inlichtingen over Duitse verdedigingswerken, vliegvelden, opslagplaatsen van wapens e.d. We noemen b.v. de Geheime Dienst Nederland. (G.D.N.)

En belangrijk verzetswerk werd ook gedaan door groepen mensen, die illegale dagbladen of vlugschriften lieten verschijnen, zoals de bekende verzetskranten als Trouw, Vrij Nederland en de Vrije Stem en Christofoor.

VRIJ NEDERLAND

31 AUG 1940

Nº 1

OPL: 1001 EX.

NEDERLAND

ORANJE

Bij het verschijnen van dit eerste nummer, dat in het teken van Oranje staat, wil ik in enkele woorden het doel van dit blad uiteenzetten.

Reeds enige maanden gevoelt de Nederlander behoefte aan een werkelijk Nederlandse krant, daar sedert de bezetting van ons land door den Duitsen overveldiger, het grootste deel van de Nederlandse pers dezen overheerser naar de ogen ziet, hierbij "abusievelijk" vergetend, dat hij nog immer onze vijand is.

De dagbladen publiceren berichten en artikelen, welke hun oorsprong vinden in het filiaal van het propagandistisch leugenministerie van een zekere "Germaanse" staat.

Deze artikelen hebben ten doel de volksmening te vergiftigen en den Nederlander te doen gelooven, dat Engeland de bedrieger en Duitschland de bedrogeno is.

Dit is een van de redenen, die ons ertoe gebracht hebben "VRIJ NEDERLAND" op te richten, zulks in navolging van het uitkomen van een gelijknamig blad in Engeland, en ter vervanging van de vroegere officiële Nederlandse uitzendingen van "Radio Paris".

Steunt ons in ons streven de waarheid te verbreiden!

U kunt dit doen door "VRIJ NEDERLAND" zoveel mogelijk ruchtbaarheid te geven!

ONS LAND ZAL NOOIT EEN DUITSE PROVINCIE WORDEN!

LEVE HET VADERLAND

LEVE HET KONINKLIJK HUIS

LEVE ONZE BONDGENOTEN!

Verzet van Militairen.

In dit verzet waren drie organisaties werkzaam, de O.D.(Orde Dienst), de R.V.U. (Raad van Verzet) en de N.B.S. (De Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten).

Hierin waren vooral werkzaam oud-militairen. Zij hielden zich bezig met allerlei zaken, om de Duitse overheid in Nederland te dwarsbomen. De oud-soldaten wilden iets doen, om de vijand het leven te vergallen en de bondgenoten te helpen. Ze waren hier vooral georiënteerd op Engeland, waarvan men verwachtte, dat die de Duitsers uit ons land zouden kunnen gooien.

Rijpersweg november 1944

Een van de eerste militaire verzetsorganisaties was het L.O.F.(het Legioen Oud-Frontstrijders) onder leiding luitenant -kolonel J. Westerveld.. Hij werd ook de eerste leider van de O.D. Maar reeds begin 1941 werd de leiding door de Duitsers opgerold. Luitenant -kolonel der marechaussee P. Versteegh volgde hem op. De O.D. organisatie was

verdeeld in Landelijke districten en lokale afdelingen met plaatselijke commandanten. Maar ook Versteegh werd in september 1941 gearresteerd. Hij werd opgevolgd door een burger de heer Schimmelpenninck. Er kwam een driemanschap aan de leiding van de O.D. Naast Schimmelpenninck waren dat Jonkheer Roëll en Jonkheer de Jonge, oud-gouverneur van Nederlands Indië. Maar het liep weer slecht af. In mei 1942 werden 72 mensen van het O.D. gevangen genomen en in een proces te Berlijn ter door veroordeeld en gefusilleerd. Een van hen was de Bergen op Zoomse student Han Kilsdonk.

Het hoofddoel van de O.D. zou eigenlijk geweest zijn; het voorbereiden van de ordehandhaving in Nederland na de bevrijding. Men dacht hiermee de bezetter geen enkele schade toe te brengen! Maar de Duitse bezetters dachten daar, zoals men zag, heel anders over. In het begin dacht de O.D echter, dat de oorlog snel zou zijn afgelopen. Daarom ging de O.D later in de oorlog pas echt over tot de bevrijdingsstrijd. Men begon met het illegale werk, zoals het verkrijgen van wapens, sabotage, spionneren, inlichtingen doorgeven enz.

De Duitse opsporingsdienst in Nederland.

Men begrijpt wel, dat de Duitse bezetter niet gediend was van deze Nederlandse verzetsorganisaties en daarom alles in het werk stelde om ze het werk onmogelijk te maken. Men vaardigde de strengste wetten en straffen uit tegen onze verzetsmensen. De doodstraf was meer regel dan uitzondering of men deelde levenslange gevangenisstraffen uit, die meestal met de dood eindigde in een der Duitse concentratiekampen. De vijand maakte hier mede gebruik van foute Nederlanders, die de vijand hielpen, met name de N.S B-ers, leden van de nationaal socialistische beweging van Anton Mussert de Nederlandse partijleider. Deze partij had zelf ook een eigen centrale inlichtingendienst de C.I.D. Ook maakte men gebruik van zo geheten V-mannen en vrouwen, Nederlandse verraders (sters) die zich binnendrongen in de verzetsgroepen en alles doorspeelden naar de Duitse vijand, waardoor honderden verzetsmensen zijn gevangen genomen en vermoord.

De Duitse opsporingsdiensten, de Sicherheitsdienst en de Sicherheitspolizei was gevestigd in den Haag en stond onder leiding van de bekende en beruchte Scheie-rer.

De verzetskernen in West Brabant.

Burgerverzet.

In de tweede helft van 1942 en de eerste helft van 1943 neemt het verzet in Brabant vastere vormen aan. Een Amsterdamse verzetsorganisatie brengt hier Joodse kinderen onder. Gevluchte Franse krijgsgevangenen en piloten worden stiekem de grens over gebracht via de Prinsenbossen in Breda. Een commies, een zekere Cor uit Chaam had hierover de leiding. De gereformeerden rondom Breda en Sprangcapelle namen de eerste verzetsinitiatieven in West Brabant. Men sloot zich aan bij de landelijke L.O. organisatie, waardoor de contacten werden uitgebreid. Dominee Jan van Sprang nam hierin het voortouw. Er werden zogeheten theeuurtjes gehouden, bijeenkomsten met vertegenwoordigers van andere verzetsgroepen in West Brabant, waar informatie werd uitgewisseld over allerlei zaken. Zo kwam er een betere organisatie in districten tot stand.

In West Brabant waren er in het begin vier L.O districten.

1. In Klundert en omgeving nam een zekere Frans A. van Drimmelen de leiding, later Dionysius J. den Engelsen[Nies] Hij werd gearresteerd op 23-10-1943. Onder dit district vielen de plaatsen Noordhoek, Standdaarbuiten, Moerdijk, Langeweg, Dinteloord, Zevenbergen, Fijnaart/Heijningen en Willemstad. Van de L.O. Moerdijk sneuvelden de heren Paulus Numan en Cornelis A. van Rijsbergen op 17-09-1944 bij een bombardement.
2. In Roosendaal was een driemanschap actief, C. de Jong, C. Jongmans en D. de Waard. De bekende pater Alphons[Gerardus A. Averdieck] was een der medewerkers. Hij werd gearresteerd op 19-07-1944. Hij had ook contact met de plaatselijke man van Hoeven Alfred J.M. Verhagen[Have], die tegelijk met hem, als leden van de G.D.N [geheime Dienst Nederland] werd gearresteerd. Onder dit district vielen de plaatsen Hoeven, Oud Gastel, Stampersgat, St. Willibrord, Rucphen, Zegge en Oudenbosch.
3. In Bergen op Zoom was de leiding in handen van de heer F. Diepen. De bekende F. Juten, voormalig uitgever van het plaatselijke blad de "Avondster" was er eveneens actief. Evenals de heer Harmen van Rossem, tevens lid van de O.D. [Orde Dienst]. Hij werd gearresteerd op 05-03-1944 in verband met een mislukte overval op een distributiekantoor. Onder dit district vielen de plaatsen Tholen, Wouw en Steenbergen. In Steenbergen werden Cornelis J. Delheze en Johannes A. de Pree op 28-07-1944 gearresteerd in verband met O.D.-werk. In Tholen werd Jacob J.Hage gearresteerd op 22-03-1944 en de sneuvelde de Thoolse L.O., O.D en Trouw man Boudewijn H. Kooijman bij een bevrijdingsgevecht op 02-11-1944.
4. Breda was het vierde district van de L.O./L.K.P. Hier was tevens het Provinciaal bureau Brabant West gevestigd en wel in de spoorstraat 48a. De leiders waren Dr.M.A.Rombout[Rob Kooijmans], J. Teekens[Theo-Max] en C.A. van der Hooft [Cor], die evens districtleider Breda was. Hieronder vielen de dorpen Ginneken, Ulvenhout, Baarle Nassau, Chaam, Teteringen, Beek, Zundert, Rijsbergen en Oosterhout. Op 19 juli 1944 werd in Breda de L.O.- L.K.P. man Dirk w. van Ouwerkerk gearresteerd. Hij werd op 11 augustus 1944 te Vught gefusilleerd.

Uit het district Breda zijn door het werk van penningmeester De Wind gegevens bekend om wat voor hulp en financiën het ging. In de nazomer van 1944 werd er F 37.000,- uitgegeven voor 380 onderduikers, F 18.000,- voor 120 gezinnen van onderduikers, F 4.000,- voor 80 Joodse onderduikers, F 27.00,- voor 40 onderge-

doken militairen, F 1200,- voor 9 ambtenaren, F 1450,- voor 9 gezinnen van gefusilleerden, gevangenen en gijzelaars en F 40.000,- voor 40 spoorwegmannen. Dus een totaal van 1 miljoen gulden. De helft van dit geld werd verkregen van het NSF [het Nationaal Steunfonds] en de ander helft van particulieren en kerkelijke collecten en organisaties.

Knokploeg- overval op het gemeentehuis in Etten Leur op 20-01-1944

Deze overval was vastgesteld op 13 januari 1944, maar omdat de zegels en bonnen niet waren aangekomen, werd de overval uitgesteld tot 20 januari. Hij werd gepleegd door 8 verzetsmensen, onder leiding van de plaatselijk commandant Piet de Neef. Pikant was, dat de nieuwe NSB burgemeester Schuurman op 22 januari zou worden geïnstalleerd. Oud- burgemeester Hamilton had een der overvallers, de heer A. Juten, een sleutel van zijn kamer bezorgd en van de bewuste kluis. Terwijl de heer Juten de kluis opende en zich over de zegels ontfermde, moesten de anderen in de kelder het bevolkingsregister onklaar zien te maken door brandstichting. Bode Vergouwen, zijn vrouw en zijn dochter werden met chloroform buiten westen gesteld. De pech was nog, dat tijdens de overval de kluisdeur dichtsloeg, waardoor er een verzetsman opgesloten zat. De bode werd weer bij kennis gebracht en wist de kluis open te krijgen. Daarna moest hij weer opnieuw snuiven! Maar de buit was binnen en ze meesten snel zien weg te komen, want de rook sloeg al zichtbaar uit de kelder omhoog. De heer Juten dook met ruim 12.000 zegels een paar dagen onder en de anderen reden spoorslag richting Bergen op Zoom. De installatie van de NSB burgemeester werd uitgesteld en enkele ambtenaren werden door de Sicherheitsdienst vastgehouden, maar moesten wegens gebrek aan bewijs na zes weken worden vrijgelaten.

Knokploeg.-overval op het gemeentehuis in Klundert op 21-01-1944

Bij deze K.P.-overval was betrokken Eugene Fassart (Camiel), die in 1940 onderwijzer was in St. Willibrord en later in Prinsenbeek, En verder Dr. Machiel Rombout(Rob) en Jos A. van Duren.(Gerlach) van de K.P. te Breda. De tipgever van de overval was de gemeentesecretaris, tevens districtleider van de K.P. van Klundert, Frans van Drimmelen. Hij werd na de overval gearresteerd, maar na 8 weken, wegens gebrek aan bewijs, vrijgelaten.

In het Algemeen Politieblad van 1944 was het als volgt vermeld:
POLITIEBERICHTEN:

21 januari 1944. Overval op Gemeentehuis te Klundert.

Op 21-01-1944 is te omstreeks 18 uur een overval gepleegd op het gemeentehuis te Klundert door vier, met pistolen en breekijzers gewapende personen. De aanwezige gemeentesecretaris, vrouwelijke administratieve kracht en werkvrouw werden bedreigd met pistolen en met een prop papier in hun mond op stoelen vastgebonden. Ontvreemd werden:

1 pakje inh. 4800 nieuwe zegels voor stamkaarten en persoonsbewijzen, nagenoeg het gehele bevolkingsregister, een aluminiumkleurig kistje, inh. diverse distributiesbescheiden, een map gestempelde distributietoewijzingen, vermoedelijk enig geld en enige nieuwe stamkaarten.

Signalement daders: drie personen, ongeveer 1.75 à 1.80 m., gekleed met donkere jassen, vierde persoon ongeveer 1.90 m gekleed met lichte overjas, twee personen droegen hoed, een persoon een pet. Spraken zuiver Hollands. De ontvreemde voorwerpen zijn in zakken gedaan. De wnd. Groepscommandant der Marechaussee te Moerdijk verzoekt opsporing, aanhouding voorgeleiding en inbeslagname.

Overval op het distributiekantoor te Bergen op zoom op 16 maart 1944

16 maart 1944

Nederlandsch Algemeen Politieblad.

167-C. In de morgen van 5-3-1944, omstreeks 14.15 uur, hebben 6 a 7 personen een overval op het distributiekantoor van Bergen op Zoom gepleegd. De bekwame wachtmeester werd neergeslagen, vermoedelijk met een gummistok, licht van kleur, waarvan een stuk in het lokaal werd teruggevonden.

Signalement daders:

1. Ongeveer 32 jaar, blond, gezonde kleur, zwartgrijze vischgraat overjas. Had pistool Sauer of F.N. bij zich en was vermoedelijk de leider.
2. Ongeveer 1.80 m, donker uiterlijk, valsch kneveltje, bril met zwart montuur, pet diep over de oogen; had pistool bij zich.
3. Ongeveer 26 jaar, normaal postuur, 1.65 m., bruine gleufhoed, beige regenjas, bruin beige geblokte das.
4. 1.60 m. flink gezet persoon en blozend gelaat
5. 1.80 m. mager

Van de politieman werd de dienst cylinderrevolver no 1352, cal. 9,4 ontvreemd.

Van het districtskantoor wordt niets vermist. De Corpschef te Bergen op Zoom verzoekt opsporing, aanhouding en voorgeleiding en inbeslagname van de revolver.

Het verzoek voor deze overval was gekomen van een knokploeg uit Rotterdam, die dringend om bonnen en zegels verlegen zat voor de hulpverlening. De mensen van de K.P./ O.D Bergen op Zoom, commandant de Neef en H. van Rossum (gemeenteambtenaar), waren er eerst niet voor, vanwege de gevaren. Men liet zich ompraten en er werd een datum vastgesteld, in de nacht van 4 op 5 maart 1944. Het was een zeer koude nacht en het had gesneeuwd, Langs de tuin aan de achterkant van het kantoor aan de Potterstraat kwam men aan de achterdeur. De twee bewakende agenten zaten te slapen en toen de overvallers binnen waren , begon een der bewakers vreselijk te gillen. Toen de rust weergekeerd was, bleek er geen sleutel van de kluis te zijn. Met hamers moest men de deur van de kluis zien te forceren, wat mislukte. Via de achterdeur moesten de overvallers onverrichter zake terugkeren!

De andere dag deed de Sicherheitsdienst een onderzoek en ontdekte de sleutels op de achterdeur, waardoor bleek dat er hulp van binnen moest zijn verleend. Harm van Rossum werd door de S.D. gearresteerd en naar Breda overgebracht. Er werden nog andere verzetsmensen opgepakt en van Breda naar 's Hertogenbosch overgebracht en daar werd het vreselijk vonnis geveld, wat op 27 mei 1944 in de krant werd vermeld:

“Naar de Hohere S.S- und Polizeiführer “Nordwest” mededeelt heeft het Polizeistandgericht 's Hertogenbosch op 24 mei ter dood veroordeeld:

1. Den ambtenaar Harmen van Rossum, geb. 22 febr. 1917 te Bergen op Zoom.
2. Den student Cornelis Anna Hendrik Wagtho, geb. op 10 sept. 1921 te Bergen op Zoom.
3. Den kantoorbediende Petrus Adrianus Juten, geb. 6 dec. 1918 te Bergen op Zoom
4. Dem bakkersknecht Jacob Everaars, geb. op 15 nov.1917 te Tholen.
5. Den landbouwer Jacob Jan Hage, geb. op 9 juli 1921 te St. Maartensdijk.

Hierna volgt de toelichting op het vonnis.

Het eind van het krantenbericht luidt: “Het vonnis is na onderzoek van de kwestie van gratieverlening aan alle betrokkenen voltrokken”.

Militair verzet in het district Bergen op Zoom.

Zoals gezegd werd het militair verzet vooral georganiseerd door oud-militairen. Een der voormannen vanaf het begin 1940 was de leraar aan het K.M.A. te Breda de heer J.M. Somer. Samen met reservemajoor ir. A.J.L. Juten uit Bergen op Zoom J.B. Vermeulen, onderluitenant van het KNIL en anderen had hij via de fabrikant J.G. van Niftrik uit Putte aan de Belgische grens , door Frankrijk en Zwitserland via Spanje en Portugal een ontsnappingsroute georganiseerd voor Joden, geallieerde piloten en Nederlandse militairen, die naar Engeland wilden.

Later werd J. M. Somer commandant van het gewest West- Brabant van de O.D. Het District Bergen op Zoom omvatte ongeveer het vroegere Markiezaat van Bergen op Zoom. Na de arrestatie van de top van de O.D. in 1941 vluchtte ook de heer Somer via de van Niftrik route naar Engeland. Daar werd hij in 1943 hoofd van het Bureau inlichtingen, dat contact onderhield tussen Nederland en de Nederlandse regering in Londen.

De O.D in het District Bergen op Zoom beschikte in alle plaatsen lokale organisaties met plaatselijke commandanten.

In Willemstad was dat de R.K. koster J. Muis. In Dinteloord de bekende oliehandelaar P.C.G.J. Vlamings. In Steenberghe reserve kapitein J. Reinhout. In Halsteren M. van Elzaker, in Bergen op Zoom eerdergenoemde ir. A.J.L. Juten, leraar RijksHBS. Ook was hier een stadscommandat, G. Hofmans. Verder een politiegroep onder leiding van P.van Lammeren, een verbindingsafdeling o.l.v. een student W. Aarnoutse en een radio en codeafdeling o.l.v. Jan G. Sloff, leraar RijksHBS. In Wouw was commandant de heer H.C.Welling, ambtenaar, later vervangen door de heer J.C. van Wezel, ambtenaar en de koerier en latere wethouder P.van Tiggelen. In Roosendaal was commandant de heer C. van den Broek, later vervangen door de man uit Wouw H.C.Welling, in 1943 vervangen door A.Jans, ambtenaar. In Fijnaart functioneerde de heer J. Damen, onderwijzer en in Oud Gastel was de plaatselijk commandant de heer C. Akkermans van het bekende carrosseriebedrijf in de Veerkensweg, nu Molenweide.

De plaatselijke commandanten kwamen meestal eens per maand , ieder afzonderlijk, vanwege de veiligheid, op bezoek bij de districtscommandant, de heer Juten om bevelen of opdrachten te ontvangen. Dat was op zijn huisadres Noordsingel 1 te Bergen op Zoom, of in de Gevangenpoort of elders. Ook kregen ze soms van hem vlugschriften mee om te verspreiden!

Hier een korte samenvatting uit een pamflet uit 1943:

Een woord tot de bevolking van N.W. Brabant.

Het zal niet veel weken meer duren of de geallieerde invasie in het vasteland van Europa komt los; het is niet met zekerheid te zeggen of een der op de kust landende groepen op de Nederlandse kust komt; het zou kunnen, dat daarbij ook een landing zal gedaan worden in het Scheldegebied, dus in onze streek!

Bij de gevechten worden natuurlijk de hoofdleidingen van gas. Water en elektriciteit afgesloten. Maar wees verstandig en sluit ook in uw eigen huis de gas- water- en lichtleiding af.!

Begrijp nu eens goed, al moogt gij niet op straat komen, er toch nog wel personen zijn, die er wel moeten komen. B.v. de arbeiders der openbare bedrijven, de posten voor de luchtbescherming en anderen. Die lijden dus gevaren! Worden zij gewond voor uw deur help ze dan! Doe de voordeur van uw huis niet op slot, zodat zij desnoods bij u binnen kunnen vluchten. Trek u niets aan van de bevelen, maar doe een menslievend werk. Het zou ook kunnen zijn, dat N.S.B.ers (Duitsgezinde Nederlanders)- voor zover zij van te voren al niet gevlucht zijn- zich dan op de voorgrond willen dringen met de vijand en tegen de invaller. Sleept ze uw huis binnen, bindt ze met touwen vast[bij gebrek aan boeien] en geef ze later aan de officiële autoriteiten over. Volg dus de bevelen om in huis te blijven op, ter wille van uw eigen veiligheid. Maar wees nooit zo bang, dat ge uw medemensen in de steek laat.

Weest in die dagen nu eens moedig!

Zij, die voor uw vrijheid strijden.

Verzetswerkzaamheden van de O.D. te Steenbergen.

Met O.D commandant Pieter Quist was afgesproken met enkele mensen naar Engeland te varen om inlichtingen over te brengen. Van de oorspronkelijk zes personen vertrokken er drie, te weten George Lammeree en Henk van Mechelen uit Steenbergen en Lies van Nes uit Dinteloord . Ze kwamen niet ver. Voor de kust van Schouwen Duiveland kapseisde de boot, maar ze konden zwemmend aan land komen. Door loslippigheid van een N.S.B.er kwam het ter ore van de N.S.B burgemeester van Kampen uit Dinteloord . Bovengenoemde drie personen werden opgepakt, daarnaast ook nog enkele helpers, kapelaan de Jong uit Dinteloord, vader en zoon Veraart, slager J. Huibrechtys en boer de Schutter, eveneens uit Dinteloord. De helpers zijn uiteindelijk, sommigen na een jaar gevangenschap, vrij gekomen. De drie opvarenden van de boot zijn naar een Duits concentratiekamp gevoerd, maar ook zij hebben het alle drie gelukkig overleefd.

O.D. Commandant P. Quist werd half januari 1944 in Limburg opgepakt en naar een concentratiekamp bij Osnabrück vervoerd, waar hij op 1 maart 1945, na veel ontberingen is overleden. Hij werd opgevolgd door M.Delhez, die in 1943 door het verraad van van de Waals, werd gearresteerd en op 16 september 1944 in kamp Oranienburg is overleden. Zijn opvolger als O.D. commandant werd toen Jac. Veraart.

Overval op een postauto op de Noordzeedijk te Dinteloord.

Van deze gebeurtenis vinden we een opsporingsbericht in het Politieblad op 8 mei 1944 van de Gastelse politiecommandant J. van der Maas.

ALARMERINGSBERICHT.

[Ontvangen van Oud Gastel, op 8 mei 1944, omstreeks 14.30 uur.]

TEKST:

Op 8 mei 1944, te omstreeks 10 uur werd een postwagen(postauto) van de B.B.A. nr.53, op de Noordzeedijk te Dinteloord overvallen door drie personen, gezeten in een luxe auto, gekenmerkt GZ-29343. Chevrolet 1939.

De wagen was donkerblauw, droeg op de voorruit een wit bordje met zwarte letters het woord Politie. Met het stopbord werd het stopteken gegeven, een der personen vroeg de papieren van de chauffeur, de ander persoon dreigde met een cilinder-revolver en duwde gelijktijdig de chauffeur en de postbegeleider een prop watten met chloroform onder de neus. De chauffeur werd bewusteloos. De postgeleider niet. Deze werd gedwongen op zijn buik in de postwagen te gaan liggen.

Vermoedelijk zijn ontvreemd:

Vier extra postzakken voor Dinteloord. Een briefpost voor Dinteloord. Twee briefposten en een aangetekende zending, vermoedelijk behorend van Oud Gastel. Na de overval stak een der personen de rechterachterband van de postwagen stuk.

Signalement personen:

1e persoon: Lang, ongeveer 1.80 meter, slank postuur, blootshoofds, gekleed in lichtgrijze bruingespikkelde regenjas, droeg donkere bril. Leeftijd ongeveer 25 a 30 jaar, geen baard of knevel.

2e persoon: Lang ongeveer 1.80 meter, slank postuur, droeg lichtbruine hoed met dito jas, droeg bril met lichte gele glazen, leeftijd ongeveer 35 jaar, geen baard of knevel.

3e persoon: Bleef in de auto zitten, signalement onbekend.

De groepscommandant van de marechaussee te Oud Gastel verzoekt opsporing, aanhouding en voorgeleiding van de onbekende daders, alsmede van het ontvreemde

De Leider: J. v. d. Maas.

De mannen, die deze overval met toestemming van hun commandant Veraart, op de postauto hebben uitgevoerd waren, C. Ernest,, Jan van Kaam en Theo Kemperman. Jan van Kaam bestuurde de auto. Via Kruisland, Steenbergen en Dinteloord reden ze richting Stampersgat. Na de overval reden ze met de zakken met duizenden voedselbonnen naar Oudenbosch, waar ze de zakken op een boerderij in het stro verborgen. C. Ernest bleef daar de buit bewaken.

Ze begingen echter wel een stommiteit, daar ze de andere poststukken zomaar in de Dinteloordse polder in de sloot gooiden! En die werden daar natuurlijk gevonden en bij de politie ingeleverd. De NSB-er Vervest uit Bergen op Zoom zou dit wel eens even gaan uitzoeken. Hij was de daders al ver op het spoor, toen hij door een van de Knokploegmannen aldaar werd doodgeschoten. De O.D. mannen moesten toen snel onderduiken. De meeste voedselbonnen kwamen goed terecht bij de O.D. in Breda.

Later, in september 1944 werd er door de O.D. te Steenbergen nog een overval gepleegd op het munitiedepot landgoed "Dassenberg", gelegen tussen Dinteloord en Lepelstraat.. Ook dat lukte, met als buit twee Duitse onderofficieren, zes Armeëniërs in Duitse dienst en vier burgers. Verder een motorfiets, tientallen geweren, enkele revolvers , handgranaten, munitie en voedsel.

Arrestaties van O.D. mensen te Bergen op Zoom door verraad van van der Waals.

Door verraad van de Nederlandse V-man(Vertrauensmann van de Sicherheitsdienst) Anton van der Waals zijn honderden O.D-ers en andere verzetsmensen omgekomen. Hij wist zich onder de naam Piet van der Velde binnen te dringen in allerlei verzetsgroepen, ook in West Brabant. De Duitsers waren ook binnen gedrongen in de verbindingsdiensten, die door de Engelandvaarders waren opgezet in Londen. Zij konden daardoor via van der Waals boodschappen laten doorgeven, die vertrouwen wekten bij de verzetsgroepen. Het contact tussen de heer Juten van de O.D te Bergen op Zoom en de heer Vermeulen(oom Henk)van de O.D uit Breda werden steeds nauwer en ze vertrouwden van der Velde (van der Waals) volledig en lichtten hem helemaal in over hun verzetsactiviteiten! Ook de Dienst "Wim" van de pilotenhulp van de student Gaston Vandermeerssche werd erbij betrokken en

nog andere verzetsgroepen en zo kon het verraad van van der Waals zich steeds verder uitbreiden. Hij kwam tenslotte met de mededeling, dat hij uit Londen opdracht had gekregen om zo spoedig mogelijk naar Engeland te komen?! Hij[Van der Velde, alias van der Waals] zou enkele mensen kunnen meenemen. Men moest foto's en ander verzetsmateriaal voor hem verzamelen, dat ze dan konden meenemen. Ook enkele geallieerde piloten konden wel mee!

Van der Waals had samen met de Duitser Schreier op 20 juli 1943 een afspraak in een huis in de bossen in Apeldoorn gemaakt om daar te verzamelen voor de overtocht. Ze werden allemaal ingerekend door de Duitse Sicherheitsdienst.

De heer Vermeulen (Oom Henk) vertelde voor de na de oorlog gehouden enquête-commissie het volgende hierover: "Ik zou dus vertrekken en ging op stap met de nodige filmrollen. In Apeldoorn bij het station stond inderdaad van der Waals al op mij te wachten. Hij zei: "We vertrekken vanavond pas; maar kom mee, ik heb een heerlijk potje eten, bruine bonen met spek". Daar had ik wel trek in, want dat kreeg je niet veel. Ik stapte met hem op naar de Jachtlaan nr.40. Daar dichtbij gekomen zei hij:Ik loop achterom en jij komt voorom. Je drukt vier keer op de bel met het V-teken. Dan komt een jongen naar voren en die vraagt je naar mijnheer. Dan komt mijnheer en dan noem je als introductie: Ik kom van Piet".Zo gezegd, zo gedaan. Nu had ik het ongeluk, dat ik in Dieren- Doesburg mijn pistool, dat ik meestal in mijn zak droeg in mijn aktetas had gestoken. Ik bel het V-teken, de jongen komt en doet de deur open. Even nadien komt een Hollander voor, steekt mij de hand toe en zegt: "Vanwaar komt U?" Ik zeg: "Ik kom van Piet". Op het ogenblik, dat ik hem een hand geef, wil hij mijn arm omdraaien en geef ik hem een trap tegen zijn buik. Ik grijp in mijn zak naar mijn pistool, maar mis, dat zit in mijn tas en meteen zitten verschillende mensen boven op mij in sporttenu's. Toen kreeg ik de trap, die ik gegeven had met zware interest terug. Mijn mond wordt dichtgeplakt en ik word in mijn kamer gedragen. Daar zie ik nog vier bekenden liggen, allemaal met een pleister op de mond."

In Bergen op Zoom wist de heer Juten en de O.D. nog van niets toen van der Waals een dag later op 21 juli op kwam dagen. Hij vertelde dat hij in het huis van ir.A.Juten een geheime zender wilde plaatsen en daarom twee medewerkers, een telegrafist en een marconist had meegebracht, die bij het Volkspark.(nu Anton van Duinkerkenpark) op hem wachten. Ir. A.Juten liep met hem mee er naar toe en van der Waals wees op de twee mannen en zei: "Daar staan ze." Ze kwamen naar ir. Juten toe en maakten zich bekend als SD-mannen en arresteerden hem. Hij werd dezelfde avond met nog anderen naar de gevangenis in Scheveningen gebracht. Op 22 juli gingen de arrestaties van O.D. mensen verder in Bergen op Zoom, alsook van de plaatselijke commandant de heer Delhez uit Steenberg en de heer de Gruiter uit Roosendaal en de koeriers Mientje Proost uit Bergen op Zoom en Mej. Lenie van Elst uit Roosendaal. Van de laatste is nooit meer iets vernomen.

Totaal werden er 49 mensen gearresteerd en in een schijnproces op 22 juni 1944 in de aula van het vroegere seminarie in Haaren veroordeeld, 45 personen kregen de doodstraf en 4 werden tot lange gevangenisstraffen veroordeeld. Er werd een gratieverzoek ingediend bij generaal Christiansen, de weermachtcommandant in Nederland. De doodstraffen werden niet voltrokken. Op 5 september overtrokken ze naar het tuchthuis Lüttringhausen bij Reimscheid in Duitsland.

Daar werden ze op 15 april 1945 door de Amerikanen bevrijd. Op 9 mei 1945 kwamen de meeste van hen terug thuis. Helaas was de heer Dercks uit Bergen op Zoom daar niet bij. Hij stierf te Hameln op 3 december 1944.

Vanaf de zomer 1944 tot de bevrijding was de kapitein W.C. Dekker districtscommandant van Bergen op Zoom en kapitein S.N. Warringa stadscommandant.

Het Drama van de Vloeiweide te Rijsbergen.

Over dit drama is reeds veel gepubliceerd, onder meer in deel 3 over het Verzet in West Brabant van Dr. J. Buitkamp. In de boswachterwoning van de familie Neefs was de geheime radiopost van de gewestcommandant de heer van der Poel gehuisvest. De boswachterwoning hoorde bij het landgoed "De Vloeiweide", bewoond door de familie Bouman -Vlekke, die niet als anti-Duits bekend stond. Door verraad hadden de Duitsers lucht gekregen van deze verzetspost en zij hebben toen zorgvuldig een overval voorbereid. In het huis en de schuur van de familie Neefs (vader, moeder en zeven kinderen) waren 13 man ter bewaking ingekwartierd. In een woning in de buurt zaten nog een 3-tal bewakers. Op 4 oktober 1944 tegen half zes 's morgens vond de Duitse overval plaats. Twee Duitse militairen kwamen langs de keukendeur binnen en tegelijk werd er geschoten en een handgranaat naar binnen gegooid. Het gevecht heeft ruim twee uur geduurd. De Duitsers staken de schuur en het huis in brand. Moeder Cornelia Neefs- Kooyen vluchtte met de kinderen de kelder in, die een gloeiende oven werd. Zijzelf en drie van de kinderen lieten het leven. Er werden verder 5 verzetsmensen gedood. Negen verzetsmensen werden gevangen genomen en naar de Fieldgendarmerie in Breda gebracht. De volgende morgen 5 oktober 1944 werden ze naar de Schietheide vervoerd, waar het vuurpeloton al klaar stond. Acht van hen werden gefusilleerd. Een man, een zekere Renard, die eigenlijk niet bij de groep hoorde, werd door de militairen meegenomen en na verhoor enkele dagen later vrijgelaten. Boswachter Neefs werd zelf de laatste week voor de bevrijding nog gevangen genomen en naar Zevenbergen gebracht. Daar werd hij op 27 oktober bevrijd.

Een der illegale bladen, namelijk "Trouw" werd 11 maanden in Oudenbosch gedrukt.

Er is een boek verschenen van Lydia Winkel, getiteld:
"De Ondergrondse Pers 1940-1945."

Daarin staan veel interessante artikelen over de illegale pers in oorlogstijd. In augustus 1943 zei een klant van drukker Gerardus Vermolen uit Oudenbosch, dat ze een drukker zochten voor het illegale Dagblad "Trouw". De man, die een drukker hiervoor zocht was de Bredasche verzetsman Dick Ouwerkerk[schuilnaam Hans]. Deze verzetsman werd later in 1944 opgepakt en in Vught gefusilleerd.

Drukkerij Vermolen had in 1938 de drukkerij van Hopstaken op de Markt overgenomen en had drie personeelsleden nl.. Kees van Oosterhout, Laurentius Wage-makers en Henri Verschuren. Daar werd al jaren de Oudenbossche Courant gedrukt. Vermolen wilde er mee stoppen, want door de Duitse bezetters was er van een vrije meningsuiting geen sprake meer.

Na overleg met zijn personeel , want er was weinig fantasie voor nodig om te beseffen, wat er zou kunnen gebeuren als het mis liep, stemde hij toe.

Op het gebouw van Saint Louis, in de sterrenwacht, hadden de Duitsers een permanente uitkijkpost ingericht. Ze hadden direct uitzicht van boven op de drukkerij van Vermolen!

Het verzet zou zorgen voor het leveren van het benodigde papier. Ook het zetsel voor de krant werd drukklaar aangeleverd. Dat waren kilo's lood, die veilig verpakt moesten worden bezorgd.

Het drukken vond 's nachts plaats op een oude drukpers, die elke nacht ruim 30.000 kranten produceerde. Deze werden in pakjes van 100 stuks verpakt. 's Morgens werd een deel opgehaald met een busje uit Breda en verder verspreid. Een ander deel ging met de bakfiets naar het station in Oudenbosch en met een etiket "Geheime stukken. Nederlandse Spoorwegen" naar allerlei adressen in en buiten Brabant.

Vermolen vertelde later , dat ze dikwijls goed weggekomen waren en dat er altijd een ladder klaar stond achter het bedrijf, om er bij onraad snel vandoor te kunnen gaan. Vooral na de invasie (6 juni 1944) werd het echt spannend. Ook hoorde hij van de gevangenneming van Dick Ouwerkerk[Hans]. Daarom besloot hij eind 1944 met het drukken van Trouw te stoppen. Voor alle veiligheid besloot Vermolen toen het in zijn bezit zijnde archief van Trouw in de spouwmuren van het ouderlijk huis te laten verdwijnen!

Zijn werk is van onschatbare verdienste geweest om de moed er in te houden bij vele Nederlanders!

Het verzetswerk in Oud Gastel en Stampersgat.

In het begin van de oorlog waren er een 15-tal zo geheten Blokploegen van de Luchtbescherming opgericht, in alle wijken van Oud Gastel en Stampersgat. Het doel ervan was hulp te verlenen bij calamiteiten als branden en bombardementen. Tevens werd er voorlichting gegeven over allerlei veiligheidszaken, waarop men diende te letten in en om het woonhuis. Brandbare spullen moesten goed verpakt worden e.d. De ploegen hielden regelmatig vergaderingen in een dorpscafé, waar een ander werd besproken. Burgemeester Hofland was plaatselijk Luchtbeschermingsleider.

Van de plaatselijke commandant der O.D., C. Akkermans zijn mij in de oorlog geen activiteiten bekend, alleen na de oorlog waren er plaatselijke O.D-ers en B.S-ers actief bij arrestaties en bewaking e.d. Zij moesten huizen en gebouwen bewaken om plunderingen te voorkomen. Ook bewaakten zij de militaire zone's, die voor de inwoners verboden waren. Later werden zij ook de bewakers van de oude suikerfabriek aan de St. Antoinedijk, waar N.S.B-ers en andere Duitsgezinden gevangen waren gezet.

J.F. van Merrienboer is gefusilleerd rond de bevrijding van Stampersgat. Hij is geboren te Stampersgat en ligt begraven op de erebegraafplaats in Loenen op de Veluwe.

Hulp aan Piloot Don Willis.

Op tweede Paasdag 10 april 1944 stortte rond 5 uur een Amerikaanse P39 Lockheed Lightning neer in de Rolleweg. Het was op weg van Engeland naar Duitsland voor een bombardement op het Duitse Vliegveld Gütersloh. De piloot Don Willes wist te ontsnappen. Hij werd opgehaald door de klompenmaker Jan Kuppens met zij zoon Sjef, die hem meenamen naar hun huis op

de Meir.[nu het eerste huis links over het viaduct aldaar]. Ze brachten hem 's avonds naar Oudenbosch. Vandaar vertrok de piloot via Brussel, Parijs via Spanje naar Engeland, waar hij 28 juni aankwam! Zijn vlucht is uitvoerig beschreven in het boek van Hans Onderwater "Reis naar de horizon" De piloot is in 1977 overleden. Zijn vrouw bracht in 1982 een bezoek aan de familie Kuppens. Ze bracht een mooie foto mee van haar man. Al eerder ontving de heer J. Kuppens een oorkonde van president Eisenhower voor zijn moedige verzetsdaad.

Een verzetsdaad van de Jeugd in Oud Gastel.

Er was in ons dorp in de oorlog een club jongens, die zich de Bokkenrijders noemde. Op de zolder van de kerktoeren hadden ze hun clubhuis gemaakt en ze hadden stiekem een sleutel nagemaakt, zodat ze ongevraagd binnen konden sluipen. Zoals bekend wilde de Duitse vijand alle klokken weghalen om er granaten en kanonnen

van te maken. Op 17 februari 1943 kwamen ze de klokken in Oud Gastel ophalen. De touwen en katrollen werden klaargelegd, om de klokken naar beneden te halen. De Bokkenrijders wilden daar iets tegen doen. Om 8 uur 's avonds kwamen de jongens Harry van Mechelen, Wim en Jan Roebroeks, Toon Danen en Janus van Loenhout bij elkaar om dat te bespreken. Ze klommen de toren op en kwamen zo bij de klokken terecht. Ze hadden een pot witte verf meegenomen en Toon Danen schreef met grote letters op de eerste klok: DE KLOKKEN UIT DE TOREN DE OORLOG VERLOREN. Op de tweede klok schreef hij: NU GAAT HIJ WEG EENS KOMT HIJ TERUG. En op de kleinste klok: VAARWEL TOT ZIENS. En op de vloer schilderden ze: DOOD AAN DE SCHENDERS.

Ze namen een klepel uit de klok en verder touwen en katrollen en hamers mee, liepen de Dreef in de richting van het kerkhof en gooiden al die spullen in een diepe sloot! De klepel nog wordt nog steeds in ons dorpsmuseum bewaard, maar de oude klokken zijn nooit meer teruggekomen.

Herdenken en Herinneren.

Elk jaar op 4 mei herdenken wij onze bevrijding en denken wij terug aan de Tweede Wereldoorlog. Wij herinneren ons de vreselijke dingen die toen gebeurd zijn en denken vooral terug aan de miljoenen oorlogsslachtoffers over de hele wereld. Maar ook vooral aan onze eigen oorlogsslachtoffers, die hun leven hebben gegeven voor onze vrijheid, onze verzetstrijders speciaal, die hier in West Brabant leefden, woonden en werkten. Overal in onze steden en dorpen vinden we oorlogsmonumenten om hun namen en die van onze bevrijders levend te houden voor het nageslacht. We hebben heel veel aan hun strijd te danken, laten we dat nooit vergeten!

ILLEGALITEIT.

Door de stille donkere straten
Gaan enkele vage schaduwen henen
De donkerte bedekt hun gelaten
Al het herkenbare is verdwenen

Zij vormen een colonne der vrijheid
Zoals zo velen deze nacht
Zijn boodschappers der waarheid
In ieder straat, ieder huis, iedere gracht

Zij brengen het licht der bevrijding
Des bezetters woede ten spijt
Zij strijden zonder verpozing
Zij, dragers van betere tijd

En reeds is de dag in zicht
Dat deze colonnes marcheren
In het volle zonnelicht
Door een bevrijd, gelukkig Nederland.

lijst gefusilleerden Kamp Vught

Asten		
Van Heijst aart A.	20.4.08	9.8.44
Bergen op zoom		
Dercks Gerardus A.M.	3.4.19	5.9.44
De Wijs Bernardus J.	31.1.19	5.9.44
Breda		
Dor Johan J.	16.8.19	11.8.44
Van Ouwerkerk D.W.	17.5.17	11.8.44
Cuyk		
Hendriks Hendrikus	6.1.93	5.9.44
Deurne		
Noordermeer C.K.	12.4.18	11.8.44
Dussen		
Nederveen Marius	15.4.20	29.7.44
Eersel		
Hoeks Adriaan	23.1.84	11.8.44
Hoeks Peter J.	15.4.86	11.8.44
Eindhoven		
Keizer Reinder L.	26.6.05	9.8.44
Schoenmakers F.J.	5.11.12	9.8.44
Aarts Henricus M.J.	20.3.15	19.8.44
Van Bruggen M.G.	30.6.01	19.8.44
Haagen Petrus J.	8.9.21	19.8.44
Kruijssen Jacobus A.	4.9.02	19.8.44
Scholte Johannes	6.6.17	19.8.44
Böhler Wilhelm C.	22.1.20	23.8.44
Elkerbout Marten F.	15.2.97	5.9.44
Geldrop		
Van Gestel H.J.M.	10.6.18	9.8.44
Heurkens J.J.H.	17.7.07	9.8.44
Giessen		
Hak Jan	19.9.20	29.7.44
Heeze		
De Koning Arie	15.12.19	9.8.44
De Koning Huibrecht	8.5.17	9.8.44
's-Hertogenbosch		
Van Gool J.F.D.	29.5.00	11.8.44
Van Hoeckel Cornelis J.	25.7.14	11.8.44
Schippers B.R.A.	12.2.14	11.8.44

Andriessen Willem F.	30.11.18	11.8.44
Hoeven		
Verhaegen A.J.M.	26.8.07	5.9.44
Kaatsheuvel		
Van Es Johannes G.	2.10.97	11.8.44
Van Es Theodorus	15.1.22	11.8.44
Lieshout		
Swinkels Petrus Th.	16.6.19	19.8.44
st.Oedenrode		
Van Schijndel Th.	10.1.20	9.8.44
Boeren Martinus	9.5.18	16.9.44
Bouwman G.J.P.	1.11.08	16.9.44
Oeffelt		
Keyzers Johan	1.1.28	7.9.44
Oisterwijk		
Brunnekreef Jan W.	3.1.16	19.8.44
Linthorst J.F.Ch.	29.4.90	19.8.44
Oss		
De Langen Marius	10.7.18	11.8.44
Roosendaal		
Van Gils Petrus J.	6.10.16	9.8.44
Averdieck G.A.	6.2.99	11.8.44
Lemmen Jacques A.M.	18.12.04	4.9.44
Rosmalen		
Smits Christinus P.H.	6.2.14	19.8.44
Rucphen		
Van Buitenen J.J.	1.10.22	13.6.44
Rijsbergen		
Van Oosterhout N.C.	26.2.18	11.8.44
Tilburg		
Berkelmans W.A.J.	31.3.12	26.5.44
Van de Mortel J.M.	5.4.19	9.8.44
Van Bebber J.A.J.M.	19.3.08	11.8.44
Van Dijk Hendrikus J.	4.10.89	11.8.44
Vught		
Scheltus A.P.	23.2.95	11.8.44
Woensdrecht		
Adriaansen J.	9.6.19	5.9.44
Zevenbergen		
Den Engelsen D.J.	1.4.21	9.8.44
Zundert		
De Weert Jacobus J.	10.4.21	5.9.44

Geraadpleegde lectuur:

Het grote gebod, gedenkboek van het verzet in LO en LKP. Door A. Coolen en anderen

Verzet in West Brabant de O.D. van Dr. J. Buitkamp

Verzet in West Brabant van de L.O./ L.K.P. en Trouw van Dr. J. Buitkamp.

Het Koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog van Dr. L. de Jong.

Het geweten der natie. De voormalige illegaliteit in het bevrijde zuiden van Henk Termeer.

Politiebladen en krantenberichten uit die tijd.

De Rooms Katholieke Staatspartij Raadsfractie in de Gastelse gemeenteraad.

(1935-1939)

Een stukje voorgeschiedenis.

In de landelijke politiek hebben we voor de Tweede Wereldoorlog de Rooms Katholieke Staatspartij gekend. [De R.K.S.P.]. Zij was officieel opgericht in 1924 door de Bond van Rooms Katholieke Kiesverenigingen. Deze bond was opgericht in 1904 door de bekende R.K. priester en staatsman Dr. Herman Schaapman. Andere bekende landelijke R.K.S.P. politici waren Ruis de Beerenbrouck, Nolens, Aalberse, Goseling, Beel enz.

Het maandelijks verschijnende propagandablad van de R.K.S.P. was “de Opmarsch.”.

Onze gemeente Oud en Nieuw Gastel viel toen onder de kiesvereniging Tilburg. De katholieke raadsleden waren verenigd in de Bond van R.K.S.P.-raadsleden.

Nu was het in die tijd zo, dat bijna alle raadsleden in de Brabantse en Limburgse gemeenten katholiek waren.

De R.K.P.S trad wel in de landelijke en provinciale politiek op als eenheid, maar niet in de Brabantse en Limburgse gemeenteraden.

Landelijk stemde in die tijd in Oud Gastel 95% op de Rooms Katholieke Staatspartij.

Later werd dat de Katholieke Volkspartij [de K.V.P.] en weer later de C.D.A, [de K.V.P. samen met de A.R.P en de C.H.U.]

Men noemt dat de tijd van het “zuilensysteem”. Je had de katholieke zuil, de liberale zuil en de socialistische zuil. De protestanten hadden de Anti Revolutionaire partij [A.R.P.] en de Christelijke Historische Unie [C.H.U.] en de Staatkundig Gereformeerde Partij. [S.G.P.]. Deze laatste kleine strenge protestantse partij, bestaat nog steeds. Vrouwen kunnen wel kiezen, maar niet gekozen worden!

Plaatselijk waren het in Oud Gastel allemaal partijen of lijsten, naar standen of beroepen verdeeld. Je had dus een arbeiderspartij, een middenstandspartij, een boerenpartij en een “elite”partij. Ze werden ook wel “lijsten”genoemd.

Soms gingen die samen in één raadsfractie.

In onze gemeente had je voor de oorlog lange tijd twee fracties, een van de arbeiders, de werknemerspartij en een partij van de boeren, de middenstand en de anderen..

Bekende wethouders van de werknemerspartij waren Piet Verholen, Rie Luijten en Jos Ernest. Van de andere partij waren dat Cees Melsen , Jan van Iersel en Laurant Vrolijk.

Een burgemeester mocht in die tijd ook raadslid zijn en burgemeester Mastboom was jarenlang naast burgemeester dus tevens raadslid!

Hij was zelfs jarenlang lijsttrekker van de tweede partij. Dit gaf natuurlijk wel de nodige problemen!

Er waren pas weer verkiezingen gehouden in juni 1935 en de arbeiderspartij onder leiding van de heer P. Verholen (voorzitter van de grote katholieke arbeidersbond, de K.A.B.) had 8 van de dertien zetels gehaald. De lijst Mastboom had maar 5 zetels gekregen! (zie Jaarboek 1995 van de heemkundekring)

Als raadsleden waren van 1935 tot 1939 gekozen:

1. A.C.Geerts	lijst 1.Verholen	Stampersgat	
2. J.A. van Iersel	lijst 2. Mastboom	Oud Gastel	
3. H.Luijten	Verholen	" "	wethouder
4.A. Mastboom	Mastboom	" "	burgemeester
5.C. Melsen	Verholen	" "	wethouder
6. M. van Nispen	Mastboom	" "	
7. J. Rombouts	Verholen	Stampersgat	
8.J. van Rijsbergen	Verholen	Oud Gastel	
9.M. Theunisse	Verholen	Stampersgat	
10. P. Uitdewilligen	Mastboom	" "	
11.P. Verholen	Verholen	Oud Gastel	
12.A. van Wezel	Mastboom	" "	
13.P. van den Boom	Verholen	" "	

ambtsjubileum A Mastboom - 40 jaar burgemeester 1938

mevr Mastboom-Brosens_ Antoon Mastboom_ Henri Mastboom_ Harrie van Mechelen_ P Uijtdewilligen_ Martinus van Nispen_ H (rie) Luijten_ Jan van Ierssel_ Adrianus van Wezel_ P Theunissen_ Cees Melsen_ J Luijcks_ ?_ Piet Verholen_ Joh van Rijsbergen

Er was tevens in Oud Gastel een maandelijkse bijeenkomst van de rooms katholieke staatspartij raadsleden, waar dus van alle twee de lijsten mensen aanwezig waren. Duidelijke afspraken maken was dus heel ingewikkeld.

Hieronder vindt u de notulen van enkele vergaderingen van de Gastelse R.K. Staatspartij raadsfractie vanaf 1935 tot 1940. De raadsleden van lijst 2 verschenen zelden! ter vergadering.

De Notulen van de fractievergaderingen van de raadsleden van de Rooms Katholieke Staatspartij in de gemeente Oud en Nieuw Gastel.

Vergadering op donderdag 18 juni 1935, ten huize van den Heer A. van Merrienboer.

[toen café, nu Dorpsmuseum "In de Drie Snoeken", Dorpsstraat 50 Oud Gastel.

Aanwezig: de heren Melsen, Lijten, Theunissen, Verholen, Geers, Rombouts en van Nispen.

Afwezig met kennisgeving: de heren van der Velden en van Rijsbergen. De heer Melsen opent rond 7 ½ uur de vergadering, spreekt het welkom toe aan allen, voornamelijk tot de nieuw gekozen raadsleden. De ouderen weten reeds, dat de ze fractievergaderingen steeds geheim zijn en hij drukt de wens uit, dat de nieuwe leden zich daaraan strikt zullen houden. Overgegaan wordt tot stemming van een voorzitter en secretaris.

Bij de eerste stemming behaalde de heer Melsen het volledig aantal stemmen, zodat die als voorzitter gekozen is. Voor secretaris waren de stemmen meer uiteenlopend en na bespreking werd de heer van Nispen bij aller goedkeuring benoemd tot secretaris.

De heer Korsmit[adviseur der Raadsfractie en tevens hoofd der school te Stampersgat. F.v.M] deelt mede dat Dhr v.d. Velden door aanneembare omstandigheden zijn benoeming als gemeenteraadslid niet kan aanvaarden. [de heer van der Velden was werkbaas bij het polderbestuur Mark en Dintel, waar de heer Mastboom dijkgraaf en baas was!. F. v. M.]

Na bespreking wordt besloten de heer Korsmit als adviseur op de vergaderingen te vragen, zo dat nodig mocht blijken.

De heer Theunissen zegt dat de heer Korsmit veel goede wenken en raadgevingen gedaan heeft in het belang van de fractie en stelt het genomen besluit zeer op prijs, als er maar rekening gehouden wordt met de diensten, door de heer Korsmit be-
wezen.

De voorzitter geeft inlichtingen aangaande de Bond van Rooms Katholieke Raadsleden en vraagt de leden aan te sluiten bij genoemde bond.

Daar bij het mogelijk bedanken van de heer van der Velden een plaatsvervanger benoemd moet worden, komt de heer C. Jansen aan de beurt. Stemmen gaan nu op of het niet mogelijk is het oude raadslid de heer van den Boom daarvoor in de plaats te nemen. De voorzitter zal de heer van de Boom polsen of hij zijn benoeming alsnog zal aannemen.

De heer Korsmit zal de heer C. Jansen over die aangelegenheid spreken.

Er wordt medegedeeld, dat het Burgerlijk Armbestuur in het geheel zijn ontslag heeft ingediend.

De voorzitter stelt voor om uit onze fractie te trachten enige personen naar voren te brengen. Als toekomstige leden van het burgerlijk Armbestuur, beter gezegd sol-

licitanten, geven zich op de heren Verholen, Theunissen, Rombouts, Geerts, van Nispen en Melsen.

In volgorde, zoals opgegeven, n.l. van elk tweetal de eerstgenoemde nr.1.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter omstreeks tien uur de vergadering, onder een dankwoord voor de aangename discussies, die gevoerd werden.

Oud Gastel 30 augustus 1935

Secretaris:

voorzitter:

M.van Nispen

C. Melsen.

Vergadering op vrijdag 30 augustus aanvang 8½ uur

Bij de heer Geerts te Stampersgat.

Aanwezig alle leden en de heer Korsmit.

De voorzitter opent cica kwart voor 9 de vergadering met een dankwoord aan allen voor hun trouwe opkomst.

Aan de orde is volgens de agenda de verkiezing van de wethouders. De voorzitter stelt voor, dat de wethouders zich even zullen verwijderen. De heer Korsmit vindt dat niet noodzakelijk, toch blijft de voorzitter aandringen en verlaten de twee wethouders de vergadering.

De bespreking van de huidige wethouders wordt verder overwogen en men gaat tot de stemming over. Bij volstrekte meerderheid worden de wethouders [de heren C. Melsen en H. Luijten] weer herkozen en de heren inmiddels ter vergadering geroepen en hun medegedeeld, dat zij in de fractie weer aangenomen zijn.

De heer Korsmit vindt noodzakelijk, dat de wethouders hun werk verdelen en wel als volgt: Tweede wethouder, sociale zaken en bedrijven, eerste wethouder, financiën en onderwijs. De werkzaamheden worden toegelicht en de heer Luijten antwoordt daarop dat hij als werkman dit niet bij kan brengen en ook voor ieder zal dat niet meevallen.

De voorzitter zegt ook, dat het werk dat op zijn schouders geschoven wordt te zwaar is. Daarom had hij ook graag een commissie, welke hem zou kunnen bijstaan. Daarom wordt door de voorzitter ook gevraagd of de heren Theunisse, Verholen en van Nispen hem willen helpen. De heren zeggen hun medewerking toe.

Bij de aanstaande gemeenteraadsvergadering moet benoemd worden een controleur voor werkverschaffing en steuntrekkers enz. Van de 13 sollicitanten zijn door B. en W. vier namen opgenomen, n.l. de heren de Beukelaar, Broos, Pieterse en

Theunisse. De heer Korsmit stelt voor op deze vergadering niet te beslissen en de gemeenteraad dat te laten uitmaken. De voorzitter en van Nispen zijn voor stemmen op de fractie. Na rondvraag wordt besloten tot stemming oer te gaan. Vooraf wordt besproken, dat hoe de stemming ook uitvalt de minderheid zich bij de meerderheid moet neerleggen. Na stemming en herstemming is de heer de Beukelaar gekozen en weten de leden, waar ze zich aan te houden hebben.

De heer Verholen komt nog even terug op de taakverdeling wethouders. Gezien de tegenwerking van de burgemeester zal dat maar niet zo zondermeer door hem aanvaard worden. De voorzitter laat een boekje circuleren, waarin de taakverdeling uiteengezet wordt. Dat zal worden voorgelegd en de burgemeester zal zich daar goedschiks of kwaadschiks in moeten voegen.

Wil de burgemeester zich niet schikken in een of ander voorstel, moet op stemming aangedrongen worden en staat de burgemeester altijd alleen.

De heer Korsmit zegt dat besluiten, welke indertijd door het Dagelijks Bestuur genomen waren niet altijd werden uitgevoerd. De heren wethouders hebben daar wel degelijk toezicht op te houden. De heer van Rijsbergen merkte op dat in de vroegere periode de wethouders gewoonlijk maar ja of nee hadden te zeggen, was het toen goed?

Nee, dan is het ook nodig, dat er in de geest van de heer Korsmit gehandeld wordt.

Niets meer aan de orde sluit de voorzitter om 11 uur de vergadering onder dankzegging voor de aangenane discussies tijdens de vergadering.

Oud Gastel 29 October 1935

Secretaris: M. van Nispen

voorzitter: C.Melsen.

Vergadering op woensdag 9 October 1935 bij de heer A. van Merrienboer.

Afwezig wegens werkzaamheden, de heren Luijten en van Rijsbergen. Mede aanwezig de heer Korsmit.

De bedoeling van deze vergadering was uiteenzetting werkzaamheden wethouders.

Daar de eerste wethouder afwezig was, kon de bespreking niet ten volle tot zijn recht komen. Toch werd het voorstel van de twee wethouders n.l. aanschaffing van meubilair voor ten hoogste 200 gulden voor een lokaal te houden in de Koelestraat aangenomen. Ook werd bij de rondvraag toegestemd, dat de werkzaamheden door de wethouders met de daartoe aangewezen commissie ten volle zal uitgevoerd worden en niet zoals heden door de burgemeester behandeld zal worden. De voor-

zitter memoreert dat het noodzakelijk was dat de fractie voor eventuele bespreking minstens eenmaal per maand bij elkaar zou komen. Enige inlichtingen van verschillende aard werden door de heer Korsmit gegeven en omstreeks 8 uur deze bijeenkomst door de voorzitter gesloten.

Oud Gastel 29 October 1935

Secretaris: M.van Nispen

voorzitter; C. Melsen.

Vergadering op dinsdag 29 October bij de Heer A. van Merrienboer.

Afwezig wegens werkzaamheden: de heer van Rijsbergen.

De voorzitter opent omstreeks zeven uur de vergadering. De heer Theunisse merkt op, dat de heer Korsmit niet op de vergadering aanwezig is. De voorzitter deelt mee, dat de heer Korsmit niet uitgenodigd is, waarop de heer Theunisse antwoordt, dat mijnheer gezegd had, dat hij zich uit de politiek had teruggetrokken. De voorzitter was dit ook wel bekend, maar aangezien de heer Korsmit gevraagd had alsnog voorlopig dat geheim te houden, had hij er niets van gezegd. Daar er nu meer fractieleden mee bekend waren kon dat gerust bekend zijn en wordt ook een woord van dank aan het adres van de heer Korsmit gebracht voor de vele en goede diensten welke hij de fractie bewezen heeft..

De heer Geerts deelt mede, dat een verzoek gericht was aan het adres van B. en W. om de kermis met een dag te verlengen; de vergadering kon zich na bespreking hiermede verenigen.

De heer van den Boom zegt, dat een verzoek is gericht aan B.en W. door de vrouw van T., wier man verpleegt wordt in een krankzinnigengesticht. Door de gemeente wordt daaraan betaald F 500,- en door haarzelf F 200,-. Dat laatste bedrag kan niet meer door haar opgebracht worden., waarom zij de gemeente verzoekt het gehele bedrag dor de gemeente te betalen. Na bespreking komt men tot de conclusie, dat in het genoemde gezin allen thuis op de boerderij werken en het onbillijk is om de gemeente alles te laten betalen. De vergadering geeft dan ook geen akkoord aan de aanvrager.

Het bedrag van f 200,- voor bureaunkosten in de Koelestraat wordt goedgekeurd. Nog wordt besproken de werkzaamheden, welke voor de begroting van 1936 in aanmerking komen, waar vooral in aanmerking komen die werkzaamheden, welke werkverschaffing geven.

Niets meer aan de orde sluit de voorzitter de vergadering om 9½ uur.

Oud Gastel

De secretaris: M. van Nispen

de voorzitter: C. Melsen

Vergadering op zaterdag 25 november ,aanvang 7 uur bij de heer Geerts.

Afwezig wegens werkzaamheden op de fabriek de heren Theunisse en Geerts. De voorzitter opent omstreeks 7. 3/4 uur de vergadering. De secretaris leest de notulen voor welke ongewijzigd worden goedgekeurd. De voorzitter heeft voor zich de begroting en stelt voor deze goed te keuren. Nog weinig leden zijn in de gelegenheid geweest de begroting in te zien.

De secretaris zegt enkel aanmerkingen te hebben op het grote winstcijfer van het G.E.B.(gemeentelijk elektriciteitsbedrijf). Dat punt lokt enige discussie tussen voorzitter en secretaris uit, zodat niet goed tot overeenstemming wordt gekomen en overgegaan wordt tot mededelingen en stemming. Met 6 voor en 1 tegen wordt het voorstel tot verlaging van de stroomprijzen aangenomen.. de begroting wordt nog doorgebladerd en toegelicht. Op verder punten komen geen aanwijzingen. Voor de rondvraag meldt zich niemand en sluit de voorzitter omstreeks negen uur de vergadering.

Oud Gastel 7 dec. 1935

Secretaris: M. van Nispen

voorzitter: C. Melsen.

Vergadering op zaterdag 7 dec. Aanvang 6 uur bij A. van Merrienboer.

Afwezig wegens ziekte de heer Luijten en de heer Geerts wegens drukte in de zaak, de heer Verholen wegens werk op de fabriek.

De voorzitter opent omstreeks 6 uur de vergadering en deelt mede, dat als het elektrisch licht verlaagd moet worden met 4 cent dat niet mogelijk is, aangezien de post onvoorziend veel te klein wordt. Nogmaals wordt de licht kwestie besproken en vraagt de heer Theunisse, wat er op de vorige vergadering is besloten. Toen is besloten tot verlaging, dan zegt de heer Theunisse is het niet nodig daarover te praten en een eenmaal genomen besluit te handhaven.

De agenda voor de a.s. raadsvergadering wordt besproken, punt voor punt behandeld en besloten bij het stemmen om de begroting vast te stellen; enkel de post elektrisch licht en onvoorziën te veranderen.

Bij de rondvraag zegt de heer van den Boom, dat het salaris van de gemeenteam-b-tenaren herzien moet worden, daar de minister had voorgesteld om het salaris met 5% te verlagen. De voorzitter zegt, dat als de salarissen verlaagd moeten worden, wij daar niets aan kunnen veranderen, dat wordt dan medegedeeld door gedeputeerde staten. De heer van Rijsbergen vraagt nogmaals aan te dringen op uitbreiding van het elektrisch net om namelijk ook te kunnen profiteren van het elektrisch licht op de Roosendaalsebaan. De voorzitter zegt, dat het zijn volle aandacht heeft. Maar nog gewacht zal moeten worden op verbreding van de Roosendaalsebaan.

Nog wordt opgemerkt, dat agent Roebroeks met al die bijbaantjes een hoog salaris heeft. Dat heeft ook de aandacht van het dagelijks bestuur en zo het kan zal daar verandering in komen. Niets meer aan de orde sluit de voorzitter om 8 uur de vergadering.

Stampersagt 3 febr. 1936

Secretaris: M. van Nispen

voorzitter: C. Melsen.

Vergadering R. K Raadsfractie op maandag 3 febr.1936 bij de heer Geerts te Stampersgat.

Alle leden aanwezig. De voorzitter opent omstreeks 7 uur de vergadering. De secretaris leest de notulen voor, welke ongewijzigd worden goedgekeurd. De voorzitter vraagt de heer van den Boom of hij de ingekomen stukken heeft ingezien ten raadhui-ze. Op een bevestigend antwoord worden deze in volgorde behandeld.

Van de fokvereniging is een schrijven binnengekomen met de vraag om subsidie. Na breedvoerige bespreking wordt besloten om bij stemming tegen te stemmen, om reden dat de aanvraag te laat en niet voldoende toegelicht is. Een verzoek van de bewoners aan de Stoof om de tegenwoordige standplaats voor woonwagens zoveel mogelijk te weren om de grote last, welke de bewoners daarvan ondervinden. Voorgesteld wordt, om die plaats te verharderen en zodoende een publieke weg te maken, zodat het niet meer mogelijk is dat woonwagens daar lang kunnen ver-toeven.

Bij benoeming van een lid van de schoolcommissie wordt met algemene stemmen de heer C. van Aken benoemd.

De geitenfokvereniging had bezwaar ingediend tegen overtreding. De eis was ge-steld tot een bedrag van f 300,-De vergadering besloot het maximum terug te brengen tot f 50,-

De heer van Rijsbergen vraagt of een schrijven is binnengekomen van Overesselijk; de heer van den Boom is daar niets van bekend. De voorzitter deelt mee, dat de weg daar in zo'n slechte toestand verkeert, dat dar hoognodig verbetering in gebracht wordt. Bij mogelijke verbetering van die weg wordt gevraagd om wel degelijk toe te zien, dat het werk nu eens goed uitgevoerd wordt. Gevraagd wordt of bij eventuele levering van rijshout ook rekening gehouden wordt met andere ingezetenen van de gemeente. De wethouders zullen daar rekening mee houden en zo mogelijk laten inschrijven.

Salarisverlaging van de gemeenteambtenaren; het voorstel van de minister is om de salarissen met $2\frac{1}{2}$ % te verlagen. De voorzitter zegt dat het verschil van salaris met ambtenaren van boven de Moerdijk zeer groot is, ook de Bond van R.K. gemeenteambtenaren is tegen verlaging. Het voorstel is daarom om bij stemming tegen te stemmen. Aldus wordt besloten.

Behandeld wordt nu de agenda van de a. s. raadsvergadering. Verhuur voor een jaar van het schoolhuis (in de dreef?) aan de B.B.A. wordt aangenomen.

Aangaande de procedure inzake de Rietverbetering wordt aangenomen B.en W. toestemming te verlenen. Aangaande de verlaging van de stroomprijzen bij het G.E.B. zal alsnog getracht worden die verlaging te doen ingaan 1 februari.

De heer Geers vraagt of de keiweg door de gemeente verbeterd wordt. De voorzitter zegt dat de burgemeester aanvraag gedaan heeft aan de heer Gerritsen, opzichter provinciale wegen. Tot op heden is daar nog geen voldoende toelichting voor gegeven, maar het heeft de volle aandacht van de wethouders. De heer Theunisse wordt gevraagd de burgemeester te vragen, wanneer aan de weg begonnen kan worden. Dan spreekt de voorzitter de wens uit, dat wij als fractie toch de eensgezindheid mochten bewaren. De laatste tijd laat dat wel wat te wensen over. En mochten soms andere ideeën naar voren komen, laat die ons bespreken op de vergadering. Door de heren Verholen, Theunisse en de secretaris wordt daar nog op geantwoord. De voorzitter sluit omstreeks 11 uur onder een woord van dankzegging voor de aangename discussie de vergadering.

Oud Gastel 15 april 1936

Secretaris; M. van Nispen.

Voorzitter: C. Melsen.

Vergadering op woensdag 15 april 1936, aanvang 8 uur bij A. van Merrienboer.

Aanwezig: alle leden. De voorzitter opent om 8. $\frac{1}{4}$ uur de vergadering. De secretaris leest de notulen voor, welke ongewijzigd worden goedgekeurd.

Ingekomen was een voorstel om de steuntrekkers voortaan uit te betalen door de gemeenteontvanger. Na bespreking wordt daartoe overgegaan.

De heer J. Schijvenaars vraagt vergoeding van reiskosten voor zijn schoolgaande kinderen. De voorz. neemt op zich inlichting te vragen bij de Zeereerw. Heer Pastoor. Voorlopig wordt besloten de vergoeding niet toe te staan. De heer van den Boom zegt, dat het verkeer op de Achterdijk niet in orde is, daar worden processen opgemaakt voor verkeerd rijden. Op de raadsvergadering zal hij daarover spreken. De heer Geerts is aftredend als lid van het burgerlijk armbestuur, hij zal zijn herbenoeming aanvaarden. Ingaan van de lichtprijsverlaging, zoals afgesproken op de raadsvergadering is vastgesteld is niet mogelijk. Bij de rondvraag komt ter sprake, dat het voordeliger zou zijn om duikers en betonnen ringen, welke geplaatst moeten worden aan de Riet, ter plaatse te doen storten..

De te vernieuwen keiweg(Dorpsstraat Oud Gastel,FvM) wordt nogmaals besproken en zal door de heer Theunisse aangeroerd worden op de raadsvergadering. De heer Rombouts vraagt betere verdeling aangaande de verkoop van crisisboter. Ook daar zal naar worden geïnformeerd. Niets meer aan de orde sluit de voorzitter omstreeks half elf de vergadering.

Secretaris: M. van Nispen.

Voorzitter: C. Melsen.

Vergadering 9 juni 1936 bij de heer Geerts te Stampersgat.

Aanwezig: alle leden. De voorzitter opent omstreeks 7.3/4 uur de vergadering. De agenda wordt besproken en daar de Begroting niet goedgekeurd is door Gedeputeerde Staten wordt deze verder overwogen. Na bespreking komt men tot de conclusie, dat het niet mogelijk is om met de wijziging akkoord te gaan, n.l. de vermindering voor steun- en werkverschaffing is niet om aan te nemen. Besloten wordt dan ook daar niet mee in te stemmen en te trachten alsnog het bedrag op de begroting te handhaven. De keiweg komt wederom ter sprake en na gedane mededeling van de kosten wordt overgegaan tot het nemen van Zweeds graniet

De heer van Rijsbergen vraagt om de verordening van de gemeente?. Op de raadsvergadering zal hij daar verder over spreken.

Nog komt een aanmerking op de salaristoelage van het gemeentepersoneel. Voornamelijk de heer Veraart is daar wel enigszins in betrokken. De wethouders zullen dit verder nazien. Niets meer aan de orde sluit de voorzitter om 9 uur de vergadering.

Oud Gastel

Secretaris: M. van Nispen

voorzitter: C. Melsen

Vergadering van 22 september 1936, aanvang 7½ uur

bij de heer A. van Merrienboer.

Aanwezig: alle leden. De voorzitter opent omstreeks 8 uur de vergadering met een dankwoord aan de leden voor hun trouwe opkomst. De heer P. van den Boom heeft als naar gewoonte de ingekomen stukken nagezien. Op de begroting valt niet meer aan te merken.

De warenkeuringsdienst wordt verwezen naar het diocesaan Hanzebureau, daar het een klacht is, die de middenstand het meest aangaat. De verordening wijziging schoolgeld. Volgens mededeling gaat dat voortaan volgens (hoogte) vermogens- en inkomstenbelasting.

Een verzoek van de heer J. Schijvenaars om vergoeding voor schoolgaande kinderen is genoemde heer in het gelijk gesteld. De gemeente is verplicht vergoeding te geven.

Uitbreidingsplan. Bebouwing zoveel mogelijk in of rond de kom van de gemeente. Volgens mededeling zullen de kosten van een dergelijk plan ongeveer F 2000,- bedragen en besluit de vergadering om daar niet op in te gaan. De aanvraag om subsidie van de Fokvereniging voor een fokstier wordt besloten te wachten op de begroting. De verlaging van de stroomprijs is door B. en W. vastgesteld ingaande 1 jan. 1937. De vergadering kan daar geen akkoord mee gaan en zal worden voorgesteld in te gaan 1 oktober 1936. De heer Verholen zal dat naar voren brengen en tevens aanvragen een commissie te benoemen voor eventuele uitbreiding van het net.

Aangaande het kapitulantenstelsel [waarbij militairen kunnen overgaan in overheidsdienst, FvM] zal door de gemeente daar ontheffing van gevraagd worden.

De keiweg wordt nogmaals besproken, er zal aangedrongen worden om een inschrijving open te stellen op alle drie de verschillende soorten(aanleg?) en dan de raad laten beslissen. Inschrijven voor 1 jan.1937, opleveren voor 1 juni 1937. De heer Geerts zal dat voorstel op de raadsvergadering te berde brengen.

Bij de rondvraag wordt nog even besproken het pamflet [zie jaarboek 1995 blz 88] destijds in de Grondwet (voorloper Brabants Nieuwsblad) weergegeven en komt men tot overeenstemming daar niet op te reageren.

Niets meer aan de orde zijnde sluit de voorzitter de vergadering omstreeks 10 uur.

Oud Gastel

Secretaris: M. van Nispen.

Voorzitter: C. Melsen.

Wordt vervolgd; F. van Merrienboer.

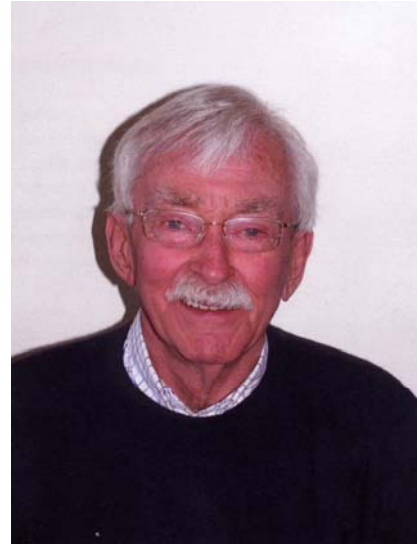
In memoriam,

OP 19 oktober 2011 is te Oud Gastel overleden

Hans Bonnerman.

Hij werd geboren op 19 juli 1927 te Amsterdam.

Al vroeg ging zijn interesse uit naar de historie getuige zijn plakboeken die hij aanlegde tijdens de Duitse bezetting en die momenteel in het bezit zijn van de Heemkundekring .

Oud Gastel kreeg met hem te maken toen hij vanuit Tholen met zijn tandartswagen in de jaren 70 de scholen bezocht voor de tand verzorging van de schooljeugd.

In die tijd kwam hij te wonen aan de Angel te Oud Gastel.

Toen in 1980 in onze gemeente een heemkundekring werd opgericht was hij een van de eerste leden en hij kwam ook al spoedig in het bestuur.

Hij oefende de functie uit van secretaris en bekend van hem zijn de kleurrijke jaarverslagen die hij maakte en op de ledenvergadering voordroeg.

We hadden waardering voor hem die, als geboren Amsterdammer, toch zoveel op had met de Gastelse historie. Hij had een grote inbreng in het bestuur en bracht menig idee naar voren waarmee het bestuur iets kon doen.

Later kwam hij in het bestuur van Brabants Heem en zorgde daar dat West Brabant niet werd vergeten.

Helaas moest hij om gezondheidsredenen een tandje terugnemen. Hij trad dan ook uit het bestuur in 1991. We hebben toen van hem als bestuurslid op een mooie manier afscheid van hem kunnen nemen.

Hij bleef het wel en wee van onze club nog lang volgen en bracht regelmatig een bezoek aan ons museum als er een werkavond was.

We zullen Hans blijven herinneren als de amateur historicus .

We wensen zijn familie ook van deze plaats nogmaals veel sterkte toe.

Namens de redactie

Piet Peeters.

In memoriam

Piet Akkermans

Op 27 augustus j.l. overleed dhr. P.F.A. Akkermans.

Hij werd te Oud Gastel geboren op 7 september 1912 en was bij zijn overlijden de oudste inwoner van Oud Gastel.

Piet Akkermans is in zijn lange leven zeer actief geweest in het verenigingsleven van Oud Gastel en was als Gastelaar zeer geïnteresseerd in het wel en wee in onze woonplaats.

Hij droeg al gauw zijn steentje bij om het Gastels erfgoed te behouden en te verfraaien. Zo werkte hij in de jaren 30 mee om het kerkinterieur te beschilderen.

Vanuit heemkundig opzicht denken we terug aan zijn vele activiteiten op heemkundig gebied. Dat had hij van zijn vader al met de paplepel meegekregen.

Toen begin jaren 40 van de vorige eeuw een heemkundekring werd opgericht voor Oudenbosch en Gastel was hij een van de leden uit het Gastelse . Al gauw kwam er een Gastelse heemkundekring Sint Laurentius en daarvan werd hij bestuurslid . Helaas werd deze vereniging op last van de Duitse bezetter al na een jaar opgeheven.

Intussen bleef hij echter allerlei zaken die betrekking hadden op de Gastelse geschiedenis verzamelen.

Eind van de jaren 70 maakte hij deel uit van de ploeg die het kerkinterieur opnieuw een schilderbeurt gaf.

In de jaren 70 werd er een poging mede door hem gedaan om weer een heemkundekring op te richten, maar het zou tot 1980 duren voordat de huidige kring gesticht werd.

Al gauw liet hij zich inschrijven als lid van onze vereniging en gaf daarbij ondersteuning aan het bestuur.

Bij diverse tentoonstellingen heeft hij materiaal beschikbaar gesteld uit zijn rijke archief.

Hij zorgde ook voor bijdragen in het jaarboek , zoals in het eerste boek over de geschiedenis van de bejaardenbond, later volgden bijdragen over de Hanze vereniging en het Wit Gele kruis.

Jaarboek 2002 werd o.a. fraai geïllustreerd met zijn pentekeningen.

Toen onze kring in 1988 in het bezit kwam van het pand In de Drie Snoeken toonde Piet zijn vaardigheid als huisschilder nog eens. Hij gaf de deuren en het overige interieur de mooie kleuren die we nog kunnen bewonderen.

Tot de jaren waarin het voor hem te moeilijk werd om de vergaderingen bij te wonen was hij een trouwe bezoeker van de ledenvergaderingen en hij hield het bestuur scherp met zijn positief kritische opmerkingen.

Als waardering ontving hij op 28 november 2005 de eremedaille en oorkonde van Het Brabants Heem voor zijn verdiensten op heemkundig gebied.

De Gastelse gemeenschap heeft in hem een historische persoonlijkheid verloren.

Een uitgebreide levensloopbeschrijving van Piet is te vinden in jaarboek 2003.

Redactie jaarboek.

De Duvel is oud

De oudste personen van Oud Gastel in 2011 zijn:

Aanhef	Naam	Adres	Woonplaats	Geboortedatum
Mevrouw	C. Franken-Frijters	Dragon 22	Oud Gastel	29-11-1913
Mevrouw	G. Hagaraars-Vergouwen	Dragon 34	Oud Gastel	22-01-1917
Mevrouw	M. Balemans-van Ham	Veerkenweg 37	Oud Gastel	22-04-1917
Mevrouw	P.M. Hagaraars-Paantjens	Veerkenweg 27	Oud Gastel	02-08-1917
Mevrouw	M. Jansen-Havermans	Molenweide 15	Oud Gastel	19-09-1917
Mevrouw	J. de Haan-van Wendel de Joode	Willem Alexanderstraat 30	Oud Gastel	15-02-1918
Mevrouw	W. Timmers-van Zundert	Dragon 68	Oud Gastel	22-06-1918
Mevrouw	A.C. van Keep-Hagaraars	Dragon 18	Oud Gastel	20-08-1918
Mevrouw	H. van Dongen-Mol	Veerkenweg 87	Oud Gastel	29-09-1918
Mevrouw	H. Bastiaanse-de Jong	Dragon 58	Oud Gastel	05-04-1919
Mevrouw	L.C.M. Paantjens-Laanen	Dragon 128	Oud Gastel	15-04-1919
Mevrouw	J.D. Hagaraars-de Prenter	Dragon 72	Oud Gastel	18-04-1919
Mevrouw	P. van Bavel-van Oers	Molenweide 6	Oud Gastel	29-04-1919
Mevrouw	A.E. Ernest-van Sprundel	Beemd 35	Oud Gastel	12-07-1919
Mevrouw	A. Doomen-Roozen	Molenweide 27	Oud Gastel	07-08-1919
De heer	P.W. van der Heijden	Irenestraat 13	Oud Gastel	19-09-1919
Mevrouw	C. Rijsdijk-Vissenberg	Pietseweg 4	Oud Gastel	06-12-1919
De heer	J.C.M. Oomen	Emmastraat 29	Oud Gastel	12-12-1919

Overleden in 2011

- 7-8-2011 Mvr. Aanraad van Nispen
- 27-8-2011 Dhr. Petrus (Piet) Akkermans
- 21-9-2011 Dhr. Hubertus (Bart) Lambregts
- 19-10-2011 Dhr Hans Bonnerman
- 23-10-2011 Mvr. van Meer - Aarssen
- 26-10-2011 Mvr. Brocatus

DE STRONTPAAL VAN KLAVEREN VROUWKE BIJ ESSEN.

Het begin.

In de wijk Horendonk in Essen nabij de Raaiberg tegen de Nederlandse grens aan staat een tussengrenspaal, die bekend staat onder de naam “de strontpaal”

Op 5 mei 1916 werd daar de legendarische Nederlandse smokkelaar Geert Schrauwen, alias “Klaveren Vrouwke” doodgeschoten door Nederlandse soldaten. Deze trokken hem na zijn dood de grens over, want er stond een premie op zijn hoofd . Aldus een van de versies van zijn dood. Er hebben veel verhalen de ronde gedaan over deze man en ook Oud Gastel komt in een van die verhalen voor. Er zijn ook enkele publicaties over hem verschenen. Onder andere een boekje van de heemkundekring van Essen en een boekje van de gemeente Rucphen. Ook is er een fietsroute verschenen, de zo geheten “Strontpaalroute”, een ode aan Klaveren Vrouwke.

De Streek.

Essen is gelegen in het uiterste noorden van België en voor driekwart omgeven door Nederlands grondgebied, dus een uitstekende plaats om allerlei smokkelactiviteiten te ontplooien.

De plaats waar het verhaal zich afspeelt ligt tussen grenspaal 239(Steenpaal) en de vier km. verder gelegen paal 238. Deze ligt aan het uiteinde van de Horendonksesteenweg, nabij café “Jagerslust” en de oude steenfabriek “De Lange Schouw” op het grondgebied van Schijf, gemeente Rucphen.

De gebieden rond Nieuwmoer , Essen, Nispen en Roosendaal waren tussen 1300 en 1600 de streken, waar veel turf gestoken werd. Overblijfselen van die turfvaarten zijn er nog aanwezig.

Bij de Raaiberg ligt de oude Postbaan, waarover postkoetsen en diligences vanuit Antwerpen over Willemstad richting Moerdijk en Rotterdam trokken.

De Raaiberg stond in de Middeleeuwen als een lugubere plaats bekend, waar ter doodveroordeelden werden opgehangen en/of gevierendeeld.

De Strontpaal

Midden in het bos langs een zand en fietspad gelegen treffen we de arduinen “strontpaal” aan. Men vertelt, dat in dit grensgebied, waar vroeger de douaneagenten patrouilleerden om smokkelaars te vangen de toestanden zeer primitief waren. Moesten ze een grote of kleine boodschapdoen, (naar de w.c dus!) of een boterhammetje opeten, dit allemaal in de natuur plaats vond. De strontpaal diende als rugleuning bij de grote boodschap!

Niet alleen de douane, maar ook Klaveren Vrouwke zou er gebruik van gemaakt hebben.

Na de dood van Klaveren Vrouwke, die vlak in de buurt van de paal plaats vond, verscheen er een kruisje op de paal met de letters K. en V.

Wie was Klaveren Vrouwke eigenlijk?

Het bevolkingsregister van de vroegere gemeente Hoeven en St- Maartenspolder biedt ons uitkomst.

Zijn eigenlijke naam was Gerardus Schrauwen, zoon van Petrus Schrauwen en Cornelia de Rooy. Hij werd geboren op 19 september 1878 te Hoeven. Hij trouwde later met Hendrika Wagtmans uit St. Willibrord, waar hij ook ging wonen. Van beroep was hij koopman.

Geert Schrauwen was rond 1916 een forse korte man met kalend hoofd, gekleed meestal in manchester broek met gestreept overhemd. Hij liep op klompen en droeg altijd een pet.

In België werd hij algemeen aangezien als een soort Robin Hood. Lief voor kinderen en arme mensen. Halen, waar wat te halen valt en geven aan wie het nodig heeft. In Nederland werd hij, niet door de gewone man meestal, beschouwd als een misdadiger.

Waar werd Klaveren Vrouwke neergeschoten?

Zoals het meestal gaat over geschiedenissen uit het verleden, zijn er vele getuigen en veel verschillende verhalen over hetzelfde voorval.

Klaveren Vrouwke zat diep in de smokkelarij, daar zijn de meningen het over eens. Maar dat was toen geen uitzondering aan de grens.

De eerste wereldoorlog was in 1914 uitgebroken. Ons land nam geen deel aan deze oorlog, maar België wel. Duizenden Belgen waren voor korte of langere tijd naar Nederland gevlucht. De prijzen van sommige producten waren heel verschillend in Nederland en België. Het smokkelen gaf inkomsten aan veel arbeiders, die langs de grens woonden.

Zonder gevaar was dat niet! De Duitsers hadden langs de Belgisch/Nederlandse grens een soort Berlijnse muur opgetrokken, maar niet van beton, maar van stroomdraden, die bij aanraking absoluut de dood ten gevolge had. Toch waren er door smokkelaars allerlei trucks voor bedacht om die dodelijke grens te kunnen passeren.

Natuurlijk was op sommige plaatsen de grens open om de normale handel en verkeer te kunnen laten plaats vinden.

En zoals het spreekwoord zegt: "Met geld is alles te koop", dus ook een stiekeme grenspassage.

Al woonde Klaveren Vrouwke in St. Willibrord, hij had aan de grens bij de Raaiberg op Belgisch grondgebied een soort keet gekocht voor zijn handel, want hij was en bleef koopman. Lange tijd bleef zijn verblijfplaats daar onbekend.

Geert Schrauwen had wat makkers om zich heen verzameld, die hem ook hielpen bij het smokkelen, wat meestal 's nachts plaats vond. Hij stond bekend als een slimme vogel, die het bijna steeds lukte om marechaussee en douane en soldaten van zijn lijf te houden.

Hij schuwde ook niet om zich te vermommen als priester, non, boerenvrouw en soldaat of officier, aldus de overlevering. Daarom kreeg hij de alom bekende bijnaam "Klaveren Vrouwke" Kortom, hij wist steeds te ontkomen aan het wettelijk gezag.

De keet, waarin hij verblijf hield stond niet ver van de grensovergang, waar een afsluitboom en een wachthuisje van de Nederlandse soldaten stond.

Het bekend worden van zijn geheime schuilplaats in de keet bracht uiteindelijk zijn ongeluk en dood. De soldaten hadden een duidelijke persoonsbeschrijving van Klaveren Vrouwke gekregen en zouden hem nu te pakken nemen.

Het fatale schot.

Het verhaal luidt verder, dat hij op die snikhete dag 5 mei 1916 naar de grensovergang toegelopen is, om enkele vrouwen te ontmoeten, die smokkelwaar meebrachten vanuit Nederland. Klaveren Vrouwke bleef aan de Belgische kant.

Plotseling werd er vanachter het wachthuisje geroepen: "Daar is Klaveren Vrouwke' Er viel een schot. Klaveren Vrouwke struikelde en viel dood neer. Hij had een dodelijke schot door zijn hals gekregen. De Nederlandse grenswachten sleurden hem aan zijn voeten de grens over

en legden het lijk naast het wachthuisje onder een zeil. Vandaar werd hij naar

Zundert naar een school vervoerd, begeleid door marechaussees, waar de lijkschouwing plaats vond. Een dokter en twee militaire artsen stelden definitief de dood vast, een kogel was door de halsslagaders gegaan. De pastoor van St. Willibrord werd in kennis gesteld en ook zijn vrouw en kinderen en de verdere familie Schrauwen. Zijn vader woonde

toen in Roosendaal en zijn moeder was reeds eerder overleden

Geert Schrauwen werd op het kerkhof in St. Willibrord begraven. Een houten kruis stond lange tijd op zijn graf. Zijn graf is nu niet meer bekend.

Op 7 mei 1916 werd zijn overlijdensakte in de gemeente Rucphen getekend door J. Maas en J. Verpaalen.

Waarom hij sterven moest.

Geert Schrauwen was in Nederland enkele keren opgepakt wegens verdenking van zware misdrijven, overvallen, roof, brandstichting enz. Hij werd echter zelden veroordeeld wegens gebrek aan bewijs. Dat zette kwaad bloed bij politie en justitie.

Ook de douane en de soldaten aan de grens hadden zo hun reden. De soldaten waren meestal ingedeeld bij het 13 de regiment Jagers uit Limburg. Ze konden Klaveren Vrouwke maar niet te pakken krijgen en hij hield ze soms door zijn vermommingen echt voor de gek. Of door met lege zakken of zakken met papier of bullen gevuld over de grens te komen. En daar werd door vele mensen hard om gemeesmuild en gelachen. Voor hen was dus ook de maat vol!

Of er een premie op zijn hoofd stond werd niet door iedereen geloofd. Ze werd in ieder geval nooit uitbetaald Wel werden er blijkbaar enkele grenssoldaten, waaronder de dodelijke schutter, uit veiligheidsoverwegingen overgeplaatst.

In de kranten, zowel in Nederland als in België werd weinig aandacht geschonken aan deze schietpartij aan de grens.

In het blad "De Grondwet" voorloper van het Brabants Nieuwsblad had op 7 mei 1916 een kort bericht gestaan: De bekende Heikesman, Klaveren Vrouwke, is onder Schijf door een patrouille doodgeschoten.

De Nederlandse en Duitse soldaten aan de grens waren gewend zulke zaken niet aan de grote klok te hangen. Het was oorlog en dus was er ook een strenge censuur op alle berichtgeving!

Beschuldigingen tegen Klaveren Vrouwke.

In een der dagbladen "De Zoom" geheten, stond op 12 mei 1916 o.a. het volgende over :

Over Klaveren Vrouwke en de wijze waarop hij zijn veelbewogen leven eindigde, worden volgend bijzonderheden vermeld:

Oorspronkelijk koopman van beroep, leidde een zwervend bestaan, maar hij bleef altijd niet op het rechte pad en dwaalde nogal eens af, zodat hij, als het ware van jeugd af, een goede bekende van politie en justitie was.

De meest geruchtmakende zaken, waarin hij betrokken was: de grote diefstallen te Hilvarenbeek, waarvoor hij vier jaar en vier maanden gevangenisstraf kreeg in Haarlem.

De moord op Kuivezand te oud Gastel, waarvoor hij door de Bredasche Rechtbank tot twee jaar gevangenisstraf werd veroordeeld, maar door het hof werd vrijgesproken, wegens gebrek aan bewijzen. De moord op twee oudjes te Rijsbergen, waarvoor hij ook verdacht werd, ook hier ontbrak een overtuigend bewijs. Evenals bij de boterdiefstal te Wuustwezel.

In de oorlog begon hij zich met grote ijver toe te leggen op de smokkelhandel. Handig en sluw, in deze streken door en door bekend, was het thans een gouden tijd voor hem.

De moordpoging te Oud Gastel.

In de nacht van 15 op 16 april 1908 werd er ingebroken bij de heer Aarts op Kuivezand. Deze hoorde lawaai en probeerde de twee inbrekers weg te jagen. Een van hen haalde een revolver te voorschijn en schoot Aarts in zijn been. Daarop sloegen ze op de vlucht.

Als verdachte werd Klaveren Vrouwke te Breda voorgeleid. Heel wat getuigen werden opgeroepen en verschijnen voor de rechtbank. Getuige de Rijk. Hij beweert, dat hij aan Klaveren Vrouwke een revolver heeft geleend. Bij het terugbrengen zou deze gezegd hebben, dat hij het wapen te Kuivezand heeft gebruikt. Maar deze de Rijk had ruzie met Klaveren Vrouwke en zij leefden dus in onmin met elkaar.

Het slachtoffer Aarts getuigde: Ik zag twee mannen in huis, een lange en een korte geblokte, deze laatste schoot hem raak.

Getuige à decharge A. Heeren: Hij had de Rijk horen zeggen, dat hij alles in het werk zou stellen om Klaveren Vrouwke weer in de gevangenis te krijgen..

De beklaagde Klaveren Vrouwke 'Hij blijft zijn onschuld volhouden. Volgens hem zijn de verklaringen van de Rijk en zijn vrouw verzinsels. Ze willen wraak nemen. Als er op Aarts geschoten is, dan zal de Rijk dat zelf wel gedaan hebben.

De verdediger, de heer Riegersman vraagt de onmiddellijke invrijheidstelling van zijn cliënt. Hij meent, dat de getuigenverklaringen geen steek houden.

De straf: Het Bredasche gerechtshof veroordeelde Klaveren Vrouwke tot twee jaar gevangenisstraf met aftrek van voorarrest

Door het Hoger Hof wordt Klaveren Vrouwke naderhand vrijgesproken, wegens gebrek aan bewijzen.

Waarheid en verzinsels.

Er bestaan rond Klaveren Vrouwke veel verhalen en vertelsels. Waarheid en fantasie zijn soms moeilijk uit elkaar te houden.

De oud-leraar geschiedenis Huub Kunst uit Zundert neemt in zijn boek "De laatste Horengalm "een gedicht op over Klaveren Vrouwke.

KLAVERVROUWKE

[1ste wereldoorlog 1914-18]

Dit was de tijd der ruige romantiek

Van woeste passies langs de zuidergrenzen

Van 't hachelijk waagspel, 't fel gevecht van mensen

Bij de beruchte draad "fil electrique"

Want al wat broeide in de duistere wensen

Der smokkelaars deez barbarenrepubliek

Waar geldzucht maakte wilde harten ziek

Vierde een hollend paard gelijk, de trenzen

De Heikesmannen trokken nacht op nacht

Door donkere mastbossen zwaar beladen

Met vrachten, sluipend, kruipend langs de wacht

't verhaal klinkt als een rosse volksbalade

Hier viel de smokkelkoning Klaverenvrouw

Door een geweerschot bij de Lange Schouw.

p.s

trenzen- teugels, touwen

Lange Schouw- de verdwenen steenfabriek bij café Jagerslust.

Ook werd op bruiloften en partijen een lied over Klaveren Vrouwke gezongen, met onderstaand refrein, ook al werd zijn naam niet direct genoemd.

Schoten klonken op die heide

Achter Rucphen bij de grens

Storten een gezin in het lijden

Maar is een smokkelaar gene mens

Voor een vrachtje margarine

Moest een arme in de nood

Wie zal toch het brood verdienen

Voor vrouw en kinderen in de nood (2x)

De verdere geschiedenis van de "Strontpaal

In maart 1973 was de strontpaal opeens verdwenen. Het bovenstuk van de arduinen paal van ruim 60 kilo was weg. Dat steek je niet zomaar in je binnenzak, daar moet een auto bij te pas gekomen zijn.

In mei van datzelfde jaar werd volgens bijgaand krantenbericht de strontpaal weer hersteld. En wel door Camiel van Velthoven uit Essen. Maar ook deze steen verdween weer na enkele weken. Er werden Nederlanders van verdacht. Drie honderd kilo steen waait zomaar niet weg!

In mei 1987 houden familieleden en nabestaanden van Klaveren Vrouwke een reünie op het Schijf.

Er bestaan plannen om toch maar weer een nieuwe steen te zetten. Er worden afspraken gemaakt met de gemeente Essen en de eigenaar van de grond..

De originele strontpaal werd pas in 1994 teruggevonden bij een familielid van Klaveren Vrouwke in St. Willibrord. Hij stond achter in zijn tuin.

Tegen de belofte, dat de steen zwaar verankerd zou worden en dat er bij herplaatsing een eerbetoon aan Klaveren Vrouwke zou plaats vinden werd tijdens de Nieuwjaarsreceptie in Essen in 2006 de steen aan burgemeester Schrauwen (naamgenoot!) van Essen overhandigd.

Herplaatsing originele steen.

Op 6 mei 2006 was het een waar volksfeest in Essen.

In het parochiecentrum van Horendonk werd in aanwezigheid van burgemeester Frans Schrauwen van Essen en burgemeester Rinus Everaers van Rucphen, de directeur der douane te Antwerpen, het strontpaal comité en enkele nabestaanden van Klaveren Vrouwke een herdenking en eerbetoon gehouden voor

Klaveren Vrouwke met enkele korte toespraken.

Daarna vertrok het gezelschap met een toeristentreintje naar de Raaiberg naar de grenshulppaal 238a, waar de originele strontpaal terug op zijn plaats werd gezet.

Daarna werd een toepasselijk strontpaallied gezongen door het muziekgezelschap "Puur Natuur"

Na 33 jaar stond de paal eindelijk weer terug op zijn plek en nu staat hij er nog, 95 jaar na de droevige gebeurtenis van de dood van Gerardus Schrauwen, alias Klaveren Vrouwke.

De strontpaalroute

U kunt nog steeds een bezoek brengen aan de plaats van de strontpaal.

Op bijgaande kaartafdruk staat de fietsroute afgebeeld.

U kunt ook bij het kantoor van toerisme bij de ingang van het bekende restaurant de Kiekenhoeve deze fietsroutekaart, de "strontpaalroute" geheten, verkrijgen. Maakt u gebruik van de bekende fietsroutekaart Brabantse Delta met de groene nummerbordjes, dan kunt u starten in Nispen bij nummer 29 en is de route als volgt:

29-94-95-55-52-41-43-42-53-8-54-57-58-59-22-29.

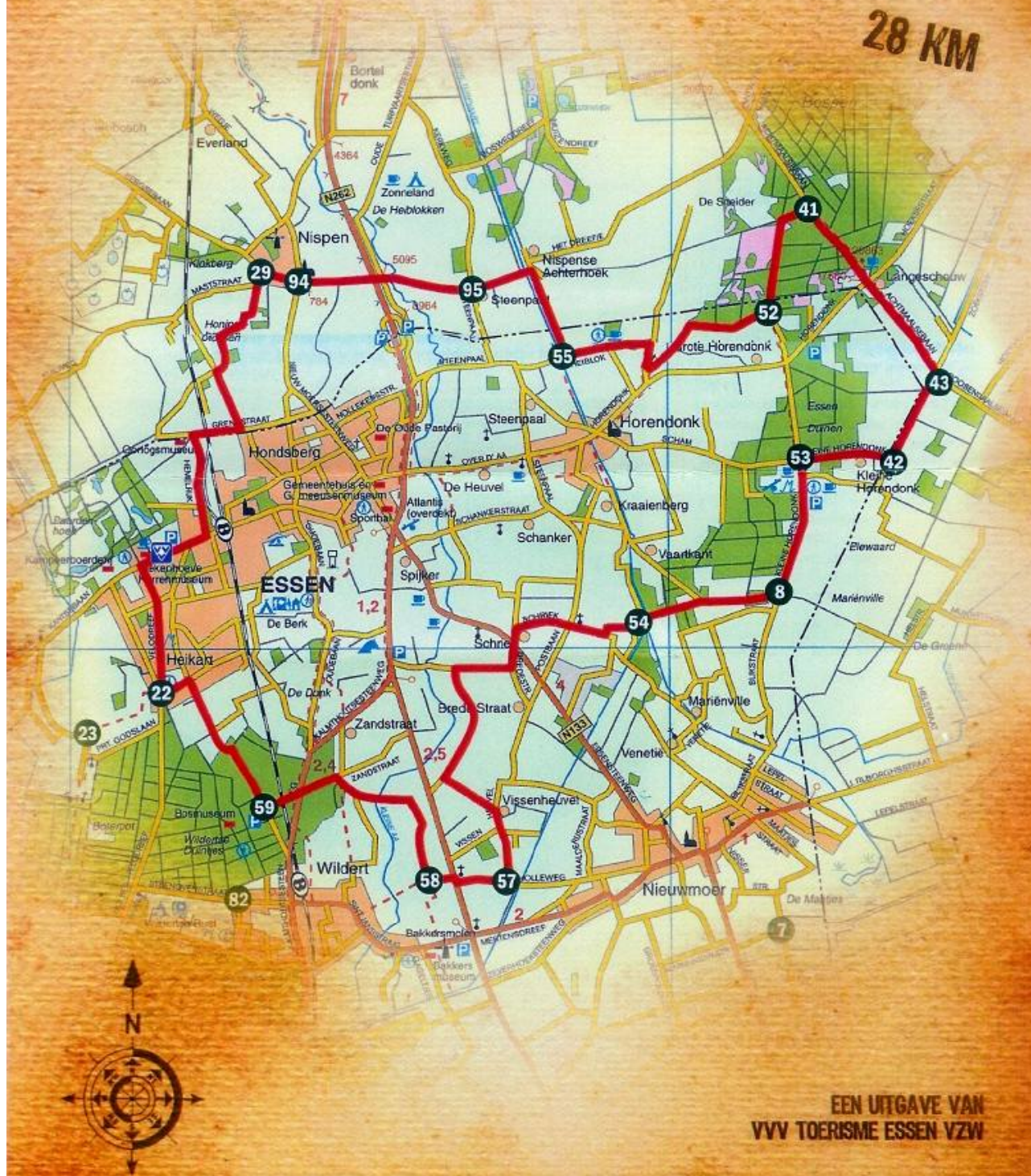
F. van Merrienboer. Geraadpleegde lectuur:

Heemkundekring Essen- Klaveren Vrouwke
Regionaal archief West Brabant

Archief regionale dagbladen: o.a. BN/DESTEM

ROUTE DE STRONTPAAL

28 KM

Een ijselijke moord op drie meisjes in 1792 in Nieuw Gastel

Johan van Merriënboer

In het Brabants Historisch Documentatie Centrum, gevestigd in de prachtige Citadel in 's-Hertogenbosch stuitte ik kort voor Kerstmis 2010 bij toeval op een aantal documenten over een drievoudige moord uit 1792. (1) Over dit misdrijf was mij niets bekend. De documenten bestaan uit drie uittreksels uit het register van de schepenen (2) van de Heerlijkheid Nieuw Gastel en een begeleidend schrijven van de drossaard, de hoogste bestuurlijke en rechterlijke ambtenaar van het Oostkwartier van het Markiezaat van Bergen op Zoom. Deze drossaard, Johan Christoffel van Vos, resideerde op landgoed 't Hof van Oud Gastel, gelegen aan de oostkant van de Markt.(3) Het opschrift op de map waarin de stukken zaten, luidde:

November 1792

No 1563 Reg.fol.98 jo

Nieuw Gastel

*Missive van J.C van Vos, Drossaard van het Oostqr. des Marquisaats van B.O. Zoom mij in de 21 Novbr. 1792, met drie bijlagen, houdende kennisgeving, dat op den 29e Sept. 1792 ten huize van **Pieter van Krinkelen**, inwooner van Nieuw Gastel waren gevonden drie kinderen, welke deerlijk waren vermoord.*

Het begeleidend schrijven van de drossaard richtte zich tot de 'Edel Mogende Heren' van de Raad van Brabant, het hoogste rechtscollege van 'Staats' Brabant dat in die tijd zetelde op het Binnenhof in Den Haag.

Op 29 september 1792, zaterdagmiddag om drie uur klopte boer Theodorus van Gastel aan bij het huisje van Piet van Krinkelen, gelegen aan de dijk ten zuiden van de rivier de Mark onder Nieuw Gastel. Hij wilde vragen of hij een schop kon lenen. De deur was van buiten vastgemaakt met een stuk hout, maar bleek van binnen niet afgesloten. In het huisje zag Theodorus drie jonge meisjes op bed liggen, onder het bloed. In paniek rende hij naar buiten, waar hij - even verderop - Antony Gommeren en Marijnis Mulders tegen het lijf liep, twee boerenknechts die in de buurt aan het ploegen waren. Op 2 oktober 1792 legden deze drie tegenover drossaard Van Vos de volgende beëdigde verklaring af:

¹ BHIC, T.nr. 19, Archief Raad van Brabant, inv.nr. 466.752.

² Voorlopers van de huidige wethouders die zich ook bezig hielden met de rechtspraak.

³ Anno 2011 staat op deze plek het Medisch Centrum Nieuw Gastel.

*Compareerde voor Heeren officier ende scheepenen der Heerlijkheid Nieuw Gastel naargenoemd, **Theodorus van Gastel Bouwman** [4] woonende onder 's Princeland met **Antony Gommeren** en **Marijnis Mulders**. De twee laatst genoemde voor knegts woonende bij **Antony Blankers Bouwman** woonende onder deeze lurisdiction, zijnde allen van competenten ouderdom, de welke hier meede ter Requisitie van den wel Edele Gestr. Heer **Johan Christoffel Van Vos**, Drossaard van het Oostquartier des Marquizaat van Bergen op ten Zoom R.O. onder Eede op het passeeren deezes behoorlijk gestaafden afgelegd, verklaarde waar en waaragtigh te weezen en wel den eerstgen Deponent*

*Dat hij op Zaterdag zijnde geweest Den 29 September deezes jaars 1792 nademiddag omtrent Drie Uuren is gekoomen aan het Huijsje van zijn Deponents grootvader staande meede onder Nieuw Gastel aan den Dijk aldaar,[5] bewoond wordende bij **Pieter van Krinkelen** en **Willemina Schoutens** met intentie om uijt dat Huijsje een spaaij te leenen om er een paal daar digte bij in 't land meede uijt te graaven,*

Dat hij Deponent aan de deur komende bevond dat er een hout dwars door de ring van de deur teegens het kosijn stak, zonder dat dezelve deur van binnen geslooten was, dat hij het zelve hout er uijt trok, en de deur opendeed en op het inkoomen van het Huijsje zeer ontstelde en verschrikte, om dat hij drie kinderen zeer bebloed op 't bed zag leggen, waar op hij ogenblikkelijk te rug gink, en de deur agter hem aantrok en het zelve hout weder op de deur stak,

*Dat hij vervolgens daarop zeer ontsteld zijnde, is gegaan bij de voorschreeve knegts **Antonij Gommeren** en **Marijnis Mulders** welke aldaar digte bij in het veld bezig ware met ploegen, haar toeropede zeggende wat ben ik verschrikt dat gem. knegts daar op antwoorde, wat is er dan te doen, hij deponent daar op antwoorde daar is in 't huijsje van **Piet van Krinkelen** een droevig geval gebeurt, kom gaat eens mee, en zien wat daar voorgevallen is,*

Dat zij daar op met hun drie deponenten in dat Huijsje zijn gekoomen, gezien hebben dat er drie kinderen op het bed leggende (laaken en deken zeer bebloed zijnde) op een aller ijselijkste wijze om 't leeven gebragt en vermoord waren, welke kinderen bezet waaren met een zwaare reuk of stank, waaruijt zij deponenten besluyten dat dezelve al eenige tijd om 't leeven gebragt zijn,

⁴ Boer.

⁵ Waarschijnlijk aan het eind van de Barlaqueseweg, tegen de St Antoinedijk, of verderop aan de Mark in de buurt van het tegenwoordige Stampersgat. Kennelijk was Theodorus' grootvader de eigenaar en Piet van Krinkelen de huurder van het huisje.

Dat zij vervolgens geen menschen in dat Huijsje of op de werf gezien hebben, waar op zij heen gegaan zijn, en door den eersten deponent van het voorenstaande geval aan het officie alhier is bekend gemaakt.

Sluitende de deponenten hiermeede hunne verklaring voor reedenen van weetenschap geëvende als in den text en dat het gedeponeerde bij hun nog legt als in goede en versche memorie

Zoo waarlijk moeste hun Deponenten God Almachtig helpen.

*Aldus gedeponeerde en gepasseerd op den dorps huijze van den Gastel, heden den 2e October 1792, ter preesentie van de Heeren **Johan van Rijn L.S. den Zelfen, Geert Jongeneelen, en Adriaan Akkermans** Scheepenen van Nieuw Gastel en de waaren geteekend **Theodoris van Gastel** Dit is het handmerk + gesteld bij **Antonij Gommeren**, verklaard niet te kunnen schrijven, **Marijnus Mulders. J.V. Rijn, G. Jongeneelen, A.J. Akkermans** onderstond mij preesent en was geteekend **S.Tessers** [6]*

Na zijn gruwelijke vondst, spoedde Theodoris zich naar de autoriteiten in Oud Gastel. De schepenen schakelden twee arts en in, 'medicinae doctor' Johan Baptist Vromans en meester chirurgijn Johannis van den Berghe. [7] Zij arriveerden om vier uur bij het huisje van Van Krinkelen. Op 4 oktober 1792 legden zij de volgende beëdigde verklaring af:

*Compareerde voor Heeren Officier ende Schepenen der Heerlijkheid Nieuw Gastel naargenoemt De heer **Johan Baptist Vroomans** Medicinae Doctor en Monsr. **Johannis van den Berghe** Meester Chirurgijn wonende in Oud Gastel Dewelke ter Requisitie van den Wel. Ed. Gestr. Heer **Johan Christoffel van Vos** Drossaard over het Oostkwartier des Marquisaats van Bergen Op ten Zoom R.O. verklaarden waar en waaragtig te weten,*

*Dat zij ter Requisitie als voore, Op Zaterdag den 29e September 1792, Namiddag omtrent vier Uuren zig hebben begeven ten Huijze van **Pieter van Krinkelen** wonende aan den Dijk onder Nieuw Gastel, alwaar zij hebben gevisiteert en beschouwt Drie Meisjes of kinderen van gezegde van Krinkelen welke dagen tevoren in hun nagtgewaad op een ontaarde wijze vermoort waaren,*

Dat zij Deponenten zig excuseeren van gehouden te zijn tot het doen eene exacte opgaave dier wonden en kneusingen op en in de lijken der gemelde

⁶ Notaris Simon Tessers.

⁷ De eerste had een academische opleiding genoten, de tweede had een meer praktische achtergrond.

kinderen bevonden also het te ver gevorderd bederf dier lijken niet toeliet met eene behoorlijke nauwkeurigheid na te gaan of haar van 't overgoten bloed te ontdoen, maar enkel kortstondig om de swaare lugt en bij afstand die schepselen te kunnen visiteeren,

Zoo verklaaren wij verder evenwel uijt het oppervlakkige, die kinderen zoo mishandelt te zijn door snijden [Waarschijnlijker door hakken, slagen of kerven] dat zij Deponenten niet twifelen of zij hebben ter plaatse moeten blijven alwaar dezelve zijn bevonden.

Alle wonden zijn toegebracht op 't hoofd, keel en borst, Ja bij het eene en wel bij het oudste kind zo danig dat op den eersten oogslag het scheijnt onthoofd te zijn, maar eijndelijk zoo ver de keel was afgehouden, dat de wervelbeenderen van den hals van vooren of ad transitum oe sophagi [8] zig naakt vertoonden met verdere penetrante hakken op 't voor en bovenhoofd,

zijnde de volgende klijndere slagt offers met geen mindere wreedheid behandelt, also een van die zonder aan te halen de sneden of hakken op de keelen en hoofden bij dezelve de borst was opengehouden, en in hoe verre de hooftwonden zijn toegekomen heeft ons geleerd een fragmentum cranii [9] bij het verhandelen ter onser praesentie ter aard gevallen zijnde, en zoo men de afleggers geloven mag, nog meerder of menigvuldige in het bed dier ongelukkige bevonden,

en mogt hier uijt niet ten vollen constateeren de directe lataliteit der wonden zoo leerd ons verder de edelheid der [onleesbaar] doelen met wat moordlust den dader of daaders zijn bezielt geweest,

nadien (zoo als gezegt is) alles op het hooft, keel en borst is toegebracht geworden

bereijde zijnde dat behoorlijk gerequireert, deeze hunne gegeeve verklaring nader met eede te corroborereen,

*Aldus gedeponereert en gepasseert op den dorpsluije van de Gastels, ter praesentie en over staan van de Heeren **Johan van Rijn, Geert Jongenelen, en Antonij Blankers** schepenen van Nieuw Gastel heden den 4e October 1792, en de waaren geteekend **J.B. Vroomans, M. Doctor, J.V.D. Berghe, G. Jongenelen, A. Blankers** onder stond mij praesent en was ondertekend **S. Tessers***

⁸ De slokdarm.

⁹ Fragmenten van de schedel.

De verklaring van de twee medici werd aangevuld door de volgende getuigenis van de drie schepenen van Nieuw Gastel en hun secretaris, eveneens opgetekend op 4 oktober 1792.

Wij Johan van Rijn, Gerard Jongeneelen en Antonij Blankers scheepenen in wetten der Heerlijkheid Nieuw Gastel beneevens den secretaris aldaar Simon Tessers verklaren en certificeren bij deeze op den eed amptshalve gedaan (bij absentie van den heere Drossaard)

dat wij op gepasseerde Zaterdag zijnde geweest den 29 september 1792 namiddag om Vier Uuren, op het te kennen geven van Theodorus van Gastel ons hebben begeeven aan en in 't Huijsje bewoond wordende bij Pieter Van Krinkelen, en zijne huijsvrouw Willemina Schoutens staande onder Nieuw Gastel aan den Dijk op de Zuid-Zijde der Revier De Mark of Bredase Vaart, ten eijnde oculair inspectie te neemen van drie kinderen welke op een moordadige wijze om 't leeven waaren gebragt,

aan de deur koomende was dezelve alleen maar toegemaakt met een hout gestoken door de ring dwars voor 't deur cosijn welk hout er afgedaan en wij binnen gekoomen zijnde, hebben gezien dat de voorz. kinderen, zijnde meisjes, te bed leggende, op een execrabele wijze aan 't hoofd, hals en borst, alwaar men niet sag als geronnen bloed, om 't leeven gebragt waaren, welke lijken zoodanige stank en reuk bij zig hadden dat men er nauwelijks bij konde blijven,

bij gissing was het oudste meisje omtrent 13 het tweede seeven en het derde omtrent vier jaar. De bedstee laken en deeken waaren met veel bloed besprenkt, voorts hebben wij niet kunnen gewaar worden dat er aan 't zelve Huijsje eenige den minste huijsbraak zoo van buijten als van binnen geschied is,

In oirconde der waarheid, hebben wij deezen in 't scheepen register van Nieuw Gastel eijgenhandig ondertekend heeden den 4 October 1792 en de waaren geteekend J.V. Rijn, G. Jongeneelen, A. Blankers onder stond mij praesent en was geteekent S. Tessers

Over de precieze identiteit van de slachtoffers en over de dader of de daders wordt in de documenten niet gerept. Uit het Begraafregister van de Schepenbank – dat zich bevindt in het Regionaal Archief West-Brabant in Oudenbosch, en intussen gedigitaliseerd is blijkt dat het ging om drie kinderen van Piet, of Pieter van

Krinkelen. [10] De slachtoffers werden begraven op 30 september 1792. Het begraafregister bevat geen voornamen.

Uit de getuigenis van de twee artsen mag de conclusie worden getrokken dat de meisjes omstreeks 25 september 1792 om het leven waren gebracht. Uit het feit dat de slachtoffers op bed in nachtkleding werden aangetroffen, kan worden afgeleid dat ze waarschijnlijk in hun slaap waren overvallen. Uit de stukken blijkt verder dat de lijken enkele dagen onopgemerkt in het huisje hadden gelegen. Hoe was dat in hemelsnaam mogelijk? Waar waren hun ouders eigenlijk?

Piet van Krinkelen was op 20 juni 1784 getrouwd met Willemijna Schoutens, zo blijkt uit de registers. Dat was Piets tweede huwelijk. Eerder was hij getrouwd met Cornelia van Kinderen met wie hij vier kinderen kreeg. Cornelia was op 28 december 1782 overleden. In het Regionaal Archief vond ik nog dat Willemijna op 21 december 1797 overleed en haar echtgenoot Piet van Krinkelen op 11 februari 1802, beiden in de gemeente Oud en Nieuw Gastel. Daaruit mag toch worden afgeleid dat zij niets te maken hadden met de moordpartij. Verder stuitte ik in het archief op een jonger kind - anderhalf jaar oud op het tijdstip van de moord - dat kennelijk bij de ouders was, en niet in het huisje.

Getuigenverklaringen van de ouders en andere stukken over een eventueel opsporingsonderzoek, een vervolging of een berechting, heb ik helaas niet kunnen terugvinden. Het is ook niet zeker of die stukken er zijn. Het verhaal speelde zich namelijk af in een zeer chaotische periode: de Bataafse opstand, de Franse revolutie en de komst van Napoleon. Dat leverde uiteindelijk een totaal andere bestuurlijke en rechterlijke organisatie op. In februari 1793, drie maanden nadat drossaard Van Vos verslag had uitgebracht aan de Edel Mogende Heren van de Raad van Brabant vielen de Fransen de Nederlandse Republiek binnen en werd Nieuw Gastel onder water gezet. De patriotten dansten rond de vrijheidsboom, Van Vos vluchtte voor de Franse bezetter en zou pas in 1813, na de nederlaag van Napoleon, terugkeren als schout en burgemeester.

Het doopregister leverde wel de namen op van de drie ongelukkige slachtoffers, de vijfjarige Joanna van Krinckelen [gedoopt op 10 mei 1787], haar zevenjarige zusje Maria [gedoopt op 20 april 1785] en de veertienjarige Cornelia [gedoopt op 9 februari 1778]. [11]

¹⁰ In de archieven ook wel geschreven als 'Crinckelen', 'Crinkelen' en 'Krinckelen'.

¹¹ 'Cornelius' in het register, maar, gelet op de getuigenis van de twee artsen, neem ik aan dat dit een verschrijving is van de dienstdoende pastoor.

De bewoners van de Dorpsstraat in Gastel rond 1950.

Ik ga jullie nu iets vertellen van de straat, waarin wij woonden vanaf 1944 tot 1949. Ik ga met jullie staan op de hoek Rijpersweg / Dorpsstraat. Die hoek werd toen nog de heuvel genoemd. Wij lopen nu samen aan de rechterkant van de Dorpsstraat richting de kerk. Op de hoek had je bakker van den Meerendonk wonen, waar later bakker Gerard van Sprundel kwam (Rijpersweg 1). Daarnaast (99) woonde toen de familie Verhoben. Vader Piet was een bekende figuur en jaren wethouder in onze oude gemeente Oud en Nieuw Gastel. Hij was ook voorzitter van de K.A.B.

[Katholieke Arbeidersbond] en later voorzitter van de Bond van Ouderen. Daarnaast (97) woonde de familie [Marijn] Bernaerts- Aarsen. Die noemden wij de varkenshandelaar. Hij handelde met zijn zoon in varkens en biggen. Hij was een heel dikke mijnheer, zijn buikje was heel rond en bol. Hij kon zijn eigen schoenen niet zien, zeiden we altijd. Sommige kinderen zeiden wel eens stiekem, hij kan zijn eigen piemeltje nog niet eens zien! Hij had een dikke paarse neus en lustte dus graag een borreltje. Mijn broertje Jan zat er heel dikwijls, hij hielp hem altijd bij het verzorgen van de varkens. Soms moest hij mee helpen bij het biggen snijden. Ik heb dat ook wel eens gedaan. Je moest dan de kleine biggetjes vast houden en dan werd er door de varkensboer met een scherp mesje een sneetje in de buik gesneden. Dan ging hij er met zijn vingers in, haalde een soort spiertje voor de dag en sneed dat door. Dan konden die biggen geen jongen meer krijgen of maken, ze werden dus alleen vetgemest om later geslacht te worden. De biggetjes gilden wel verschrikkelijk hard soms, ze hadden ook gevoel natuurlijk. Het sneetje werd weer dichtgenaaid en ontsmet en dan liepen ze weer vrolijk rond. Ook werd er in de varkensschuur wel eens toneel gespeeld door kinderen uit de buurt. Die familie Bernaerts woonde in een heel mooie huis. Het was vroeger een oude pastorie geweest van de kerk. De varkensschuur lag achter het huis. Tevens woonde daarnaast (95) een tante, namelijk Fientje Aarsen, getrouwd met haar neef Nil Aarsen, onderwijzer. Later woonde daar Jeanne Bernaerts, getrouwd met een Fries, Jan Zwart, bedrijfsleider op de melkfabriek. Daarnaast stonden twee woningen onder een kap, die werden bewoond door de familie Reinders (93), hij was B.B.A. chauffeur, ze hadden twee kinderen. Het gezin was niet katholiek en sommige kinderen mochten daar dus niet mee spelen! In de andere woning (91) woonde de familie van Zandvliet met twee al oudere dochters. In de

volgende woning [89]woonde bakker van Leo van Hooijdonk. Hij is onlangs op zeer

hoge leeftijd overleden. Zijn vrouw had er ook een snoepwinkelje, waar je voor een paar centen snoepjes kon kopen, dropjes, toverballen, zoethout, dropveters, zuurstokken of ka-neelstokken. Zij hadden een 8-tal kinderen, denk ik. Die waren een beetje jonger dan wij. Ik herinner me daar een hele droevige gebeurtenis van. Een klein kindje van het gezin was daar heel jong gestorven. Het lag in een kistje

voor het raam, zodat wij het allemaal goed konden zien. Zoiets vergeet je nooit meer. We gingen allemaal mee naar de kerk, toen het kindje begraven werd. Daarnaast [87] woonde de familie Ribbens-Backx. Vader Mat was aannemer/metselaar en was lang brandweercommandant. Er waren twee jongens en twee meisjes. Een van die jongens was heel lang ons vriendje, hij heette Piet. Wij zeiden de Pietel tegen hem, iedereen had toen bijna een bijnaam. Zijn broer heette Rook. Zij hadden twee zusjes, Riet en Lieske. Lieske was licht gehandicapt en is onlangs overleden. De ouders waren hele lieve mensen en wij speelden graag in de grote tuin achter het huis. Dat was een boomgaard met appel- en perenbomen. Er lag een grote heg omheen. Soms hadden kinderen daar gaten ingemaakt om stiekem appeltjes te jatten. Die maakten wij weer dicht of we legden er vieze drollen of hondensoep weg, zodat ze wel zouden wegblijven! Er woonde ook een oude tante, Sjo [de Waal] werd ze genoemd, bij de familie in. Die had een klein winkeltje [85] voor tabak en snoep. Ook Lieske hielp daar mee en de vrouw van de zadelmaker Bertus Nijman, Cor Ribbens geheten, een zus van Mat. De zadelmaker woonde aan de overkant. Daarnaast [83] woonde de familie Brocatus. Dat waren drie deftige dames, moeder met twee dochters Marie en Betsie. Hun vader was onderwijzer geweest en reeds overleden. De moeder en de twee ongehuwde dochters verdienen de kost met het naaien van kleren voor de rijkere mensen van het dorp. Ze konden ook heel mooi borduren en waren actief voor de Gastelse missionarissen. Dat waren Gastelse priesters, die in Afrika of andere arme landen werkten. De dames Brocatus probeerden met andere vrouwen ("De Missienaakring") geld te verzamelen voor die priesters, zodat zij in die landen scholen en ziekenhuizen konden bouwen. Een soort ontwikkelingswerk zouden we nu zeggen. Daarnaast [81] woonde een slager, de familie Jan van der Lint. Er waren toen alleen nog meisjes. Er was wel een jongen geweest, Hendrik, maar daar was iets heel geheimzinnigs mee gebeurd. Hij was nog maar 20 jaar oud en is op een morgen, 28 september 1943 dood in de Dorpsstraat gevonden, voor de sigarenwinkel van Suijkerbuijk. Een jongen, Harry Meesters, die aan de overkant woonde, zag hem 's morgens als eerste, toen hij als misdienaar naar de eerste Mis ging. Waarschijnlijk was Hendrik op weg naar zijn oom in de Kerkstraat, waar hij in de bakkerij werkte. De oorzaak van zijn dood bleef onbekend. Aangebouwd aan de slagerij [79] woonde de familie Jan Luijckx- de Jong. Het was een apart gezin, met zeven heel muzikale kinderen. Op zomeravonden speelden ze buiten viool. Vader Jan was schilder van zijn

vak en had artistieke aanleg, hij kon goed zingen en toneelspelen. Hij werd na de oorlog verdacht van Duitse sympathie. Dan volgde een bakkerswinkel [77] met een grote bakkerij erachter en twee woonhuizen [77,75] onder een kap. Daar woonden twee broers met hun gezinnen, de in heel Gastel bekende families van Kees en Gerard van Sprundel. (de laatste trok later naar de hoek Rijpersweg). Zijn bijnaam was de "keu". Er waren heel wat kinderen en een jongen (Peet) zat bij mij in de klas. Een van de meisjes Genie, trouwde met Jan van den Ende, die later speelde in het Haagse Residentieorkest. Wat hebben we daar in de buurt veel gespeeld en plezier gehad. Ik heb al verteld van het voetballen. De gebroeders van Sprundel waren heel muzikaal en echte toneelspelers. Ze hadden een toneelclub, waar ze grote revues en operettes en musicals mee opvoerden. Daar ging heel Oud Gastel naar kijken. Ze waren heel mooi om te zien en er werd uitbundig gelachen om alle leuke en gekke dingen die ze deden. De zolders boven in de bakkerij werden in de oorlog gebruikt om bladeren van tabaksplanten te drogen. Ze noemden dat toen "eigen teelt tabak" omdat er uit het buitenland geen tabak meer te koop was. Ook werden er appeltjes gedroogd. Dat ging zo. Iedereen moest dan meehelpen om de appels te schillen. Er werd een gat ingemaakt en de appels werden in schijfjes gesneden. Die schijfjes werden dan aan een lang touw gehangen en op die bakkerijzolder gedroogd. Later werden ze dan gekookt en als groente bij de aardappels opgegeten. Naast de bakkerij woonde de familie Marijn Voermans-van Oosterhout [73]. Het was ook een heel groot gezin. We speelden en ravotten samen. Het waren grote deugnieten, net als wij soms. Soms liepen we 's avonds langs de huizen en duwden dan stiekem op de bel, "belletje trekken" noemden we dat. De mensen kwamen voor niks naar buiten en werden soms erg kwaad, maar wij waren dan al lang weg natuurlijk! De oudste zoon Kees werkte bij een Duitse transportorganisatie. Hij is in 1944 in Berlijn gesneuveld bij een bombardement. Jan werd onderofficier bij de Koninklijke Marine. Enkele kinderen zijn geëmigreerd. Vervolgens komen we bij het huis [71] van de familie Buijs- Backx. Voor vader Sjef als moeder Pieta was dit hun tweede huwelijk. Een vrijgezelle dochter, Sjaan in de Weij woonde bij hen in. Ze hadden samen een zoon Jan Buijs, die op de Rijpersweg woonde en loodgieter/koperslager was. Hij was getrouwd met Jaantje van Unen en ze hadden een dochter Rina. Er waren nog twee andere zoons van Sjef Buijs, Janus en Piet en een dochter Dien. Deze laatste was opgeleid tot onderwijzeres en verpleegster en trad later toe tot de MILVA. Zij werkte lang in het militair ziekenhuis in Utrecht en trad tot ieders verbazing in 1952 in het klooster van de zusters Franciscanessen van het Withof in Etten., waar ze op 5 december 2008 op 92-jarige leeftijd is overleden.

Naast het huis van Sjef Buijs was er een brede oprit naar (de "waarf") de bakkerij van Sprundel. Aan die oprit stonden nog twee huisjes, een eind van de straat af. In het ene huisje woonde de weduwe van Hassel (Janske de Taaie) met haar zoon Janus. In het andere woonde vrijgezel Piet Raats (Pietje de Lieger). Deze woningen zijn afgebroken.

Dan volgde het grotere pand [65] van de gebroeders Toon en Piet Peeters. Ze waren al bejaard en veehandelaren. In de oorlog werd hun huis gevorderd door de Duitsers, die werkten in de bakkerij van van Sprundel. Na de oorlog is het pand in tweeën verdeeld, waarvan een woonhuis met de voordeur naar de oprit stond. Daar kwam de weduwe Cor Luijkx- De Jong te wonen. Zij was een zus van Koosje de Jong, de eerste vrouwelijke postbode van Nederland.

Daarnaast in het andere deel van dit pand woonde de familie van Alphen, die er een groentewinkel vestigde. Hij heette Simon en had een mooie bijnaam gekregen,

namelijk Simon Pijpekop, omdat hij altijd pijp rookte. Het was een vrolijke, maar aparte man. Dan kwam er een winkel (63) van de familie Marinus Dingenouts- van Sprundel. De Dingo werd hij genoemd, naar het merk winkelproducten, dat er verkocht werd. Er stond een mooie dingo- hond op. Het was een precieze deftige man en alle levensmiddelen waren te koop in deze heel

nette winkel. Zijn vrouw was een nichtje van Opa. Daarnaast (61) woonde de familie de Raadt, die een kleermakerij / naaisterbedrijfje had. Ze hadden een zoon, die priester was in Mechelen en een mindervalide zoon Jan. Later werd het de elektriciteitswinkel van Jan en Marie de Veth- Luijten. Ze hadden geen kinderen, maar waren heel actief in allerlei clubs.. Hij was vooral een fanatieke brandweerman. Ik zie hem nog rijden als een gek op zijn fiets naar de brandweergarage, als de sirene gegaan was. Dan kwam de sigarenwinkel (59) van de familie Suijkerbuijk- Rijsdijk. Moeder Suijkerbuijk was een kordate praatgrage tante en wist veel.. Vader was timmerman, stil en teruggetrokken en is lang ziek geweest. Er was een zoon Adrie, die later de winkel verkocht heeft. Dan kwam er het huis (57) van de weduwe Peeters. Later kwam er de hoedenwinkel van de familie Willemse-van Nispen. In het volgende huis (55) had Harry Peeters een slagerij met daarachter de slachterij. Hij is na de oorlog met zijn gezin naar Frankrijk geëmigreerd en is de slagerijwinkel overgenomen door Wout Bus. Hij was een heel actief baasje met een groot gezin. Hij deed van alles om de kost ervoor te verdienen. Achter de winkel was de slagerij, waar hij zelf het vee slachtte. Verder ging hij ook bij de boeren en andere mensen aan huis slachten, wanneer er om gevraagd werd. Ook bracht hij met een grote mand voor op zijn fiets het vlees rond in het dorp. Hij praatte honderd uit en soms waren het wel heel "sterke" verhalen. Hij was altijd heel opgewekt, zag er heel mager uit, maar is heel oud geworden. In het volgende huisje (53) woonde een zuster van Simon van Alphen met haar gezin.

Op de hoek van de Koelestraat kreeg je dan de winkel (51) van de familie Rie van Oosterhout -Bruijnickx met vier kinderen. Hij was een schilder/behanger, een echte goede vakman. Je kon er behang- en verfspullen kopen om zelf iets aan je huis te doen. Hij had het bedrijf overgenomen van zijn vader Bart, die aan de overkant woonde.

Aan de andere kant op de hoek (49) woonde de familie de Jongh. Het was een vrijgezelle broer met twee vrijgezelle zusters. Het was een textiel- en furnituren -winkel. Er waren (uiteraard) geen kinderen. Hij had een zware bromstern en werd daarom de "hommel" genoemd. Daarnaast (47) was weer een hoedenwinkel van de weduwe van Nispen. Later kwam er de garage van de heer van Sprundel met benzinepomp voor de deur en de werkplaats in de Koelestraat. Dan kreeg je het

mooie huis (45) van het waterschap Mark en Dintel. Het werd bewoond door het gezin van Jan van Mechelen. Er waren twee kinderen Harry en Mien. Verder woonde (43) dan in een twee-onder-een kapwoning kandidaat-notaris van Hoek met zoon Bert en dochter Nellie. In de ander woning (41) woonde de familie Visser met twee ongetrouwde volwassen dochters, waarvan er een onderwijzeres was op de St. Bernardusschool; zij huwde later de heer

van Keep. Daarnaast (39) woonde de familie de Vries met drie zoons, André, Albert en Koen en een aantal dochters. Het pand (37) van de familie Hack daarnaast was ooit een winkelpand geweest. Er woonde de weduwe Hack met een aantal zoons en dochters. Achter de woning stonden grote opslagloodsen. Dan kwamen de woningen (35a en b) van de familie van der Horst en Balemans, die gebombardeerd werden. De familie van der Horst werden later onze burens, toen wij in 1949 naar de Wilhelminastraat verhuisden. Dan kwam het huis (35) van (Harry Meesters' opa) Tinuske Meesters met zijn ongetrouwde dochter Toke. Zij was een vrij schrielle, zachtaardige vrouw, die dikwijls leed aan erge hoofdpijnen. Een zuster van zijn in 1939 overleden vrouw Sjo Paantjens, Koosje Paantjens, woonde bij hen in de voorkamer. Zij was de oudste van Gastel toen zij op 91-jarige leeftijd overleed. Toen vader Meesters in 1949 overleed heeft Toke een gedeelte van de woning verhuurd aan Kees Vromans. Zij overleed in 1954.

Dan kwam er een huis (33) met een smederij van Klaaske de Ronde met een heel oude werkplaats met een groot aambeeld en een groot smidsvuur onder een zwarte schouw. Als er een paard nieuwe hoefijzers kreeg, mochten wij mee gaan kijken. Klaas was een dik rond baasje, lekker zwart en bezweet van het werk. Het paard werd in de hoefstal vastgezet en het oude versleten hoefijzer werd er afgehaald. Het nieuwe ijzer werd gepast en daarna in het vuur gelegd om gloeiend verhit te worden. Soms moest het vuur aangeblazen worden met een blaasbalg, een grote leren zak, waar lucht mee door het vuur werd gepompt. Dan pakte Klaas een grote hamer en maakte het ijzer op het aambeeld in de goede maat. Af en toe paste hij het nog eens, wat een grote

rookwolk en een indringende stank veroorzaakte. Daarna werd het ijzer in een bak water afgekoeld en werd het met grote spijkers op de hoof van het paard vastgespijkerd. Dan werd er nog wat gevijld en was het karwei klaar. Soms moesten er twee of meer ijzers verwisseld worden en duurde het werk langer. Klaaske woonde in zijn huis met twee ongetrouwde zusters Lies, een onderwijzeres, en Anna, die het huishouden deed. Er was ook nog een nonneke, dacht ik.

Daarnaast was weer een oud pand (31), waar (Harry Meesters' andere) opa Rie

OUD-GASTEL, HOOFDSTRAAT

van Oosterhout heeft gewoond tot 1942. Hij woonde daar met zijn in 1939 overleden tweede echtgenote Petronella van Alphen. Er is later een geheel nieuwe woning opgetrokken.

Dan kwam de woning (29) met winkel (27) van de weduwe Dingenouts, de moeder van de Dingo en Mientje Dingenouts, die getrouwd was met Nard Hes-

hof. Nard was schilder van beroep. De winkel werd echter naar zijn vrouw genoemd, in de volksmond "de winkel van Mientje Dingenouts." Het was een soort winkel van Sinkel, waar van alles te koop was. Zoon Adrie zette de winkel voort, evenals zijn zoon Bernard, nu de Novy winkel. Dan stond er naast de slagerswinkel (25) van Sjeffke Mol. Hij was een opgeruimd en kwiek baasje, die iedereen graag mocht. Zijn zoon Jacques zette de winkel voort. Dan kwam de winkel (23) van kapper Jan Engelen, die ook op de Markt had gewoond. Jan stond bekend om zijn vele dorpsverhalen. Hij was heel voorkomend en vriendelijk en sprak iedereen aan met mijnheer.

Daarnaast was het kleermakersbedrijf (21) van de familie Voorbraak. De ouders waren beiden doofstom, maar de kinderen niet. Het was een leuk gezin. Later kwam op de hoek van de Julianastraat de bloemenwinkel van Laurant Koevoets. Hij was een bekwaam bloemist, met hart voor de zaak.

Op de plaats van de ingang van Julianastraat stond vroeger een kruidenierswinkel (19) van bakker Heijnen, later Verbunt. Je kon er lekkere snoep kopen, o.a. "bakkesvol" brokken. Er waren veel jongens en meisjes in dat gezin, die meehielpen in de zaak. Later is het gezin naar Roosendaal vertrokken. Daarnaast stond het huis (17) met timmerwinkel van de familie van Nispen. Hij was timmerman van zijn vak. Het was een groot gezin met 4

zoons en vier dochters. Dan kwam er en binnenpleintje, waar de bekende Giel Tak woonde met zijn gezin. Dan kreeg je de protestantse kerk [13] met daarnaast het kostershuis [15], waar de familie Honk in woonde. Vader Honk, chauffeur van de B.B.A. werd bij de beschieting van zijn autobus in juli 1944 in Steenbergse gedood, zijn vrouw bleef kosteres

van de Protestantse Kerk. Naast de kerk stond de woning [11] van de dominee, later werd dit huis politiebureau. Dan kwam het huis van notaris Mol [9]. Dit huis is later gemeentehuis geworden en is nu winkelpand.

Het volgende pand had twee delen, rechts was een woonhuis [7], waar de familie de Beer woonde. Mijnheer de Beer was hopman van de Gastelse verkenners (scouting). Dan volgde de winkel [5] van smid en koperslager Jan van Iersel, later een kruidenierswinkel Jan Geleijns en nu C 1000.

Dan kwam het mooie huis [3] van de rijke familie de Bie. Er woonde een broer Jef en zus Treeske. Met hen zijn de laatste de Bieën van de Gastelse stam uitgestorven.

Het werd afgebroken en er werd een witgele kruisgebouw gebouwd, nu Sweere assurantie kantoor.

In het laatste huis [1] voor de Markt woonde een oude heer de Herder. Dan kwam het "gangeske", nu Marktstraatje, vroeger het "piesgangetje" genoemd. We zijn dan inmiddels op de Markt aangekomen. Daarnaast was de kruidenierswinkel [9] van de

familie Geleijns, nu fotografie van Kalmthout. Dan kwam het café Marktzicht [8] van de familie Vogelaars, vroeger het "huis van negotie" genoemd. In de oorlogsjaren was Toon Peeters met zijn gezin de uitbater. Er waren een zestal kinderen. Dan kwam er een oud huis [7] van Naantje Peeters, een zus van Toon, waar later de familie Hennekam bij introk, nadat de vrouw van Hennekam, een zus van Naantje was overleden en hij met Naantje was getrouwd.

Daarnaast [3 tot 6] was o.m. de winkel van de familie van den Berg. Vader is vroeg gestorven en moeder dreef de zaak. Vader had aan de achterzijde van de

zaak een klompenmakerij, waar veel mensen klant waren. Wij als kinderen gingen er naar toe als de klep van de klomp was gebroken. Zoon Jan zette de winkel jaren voort, nu o.a. Read Shop.

Dan kwam het huis (2) van Bruno van Aalst, met een benzinepomp aan de overkant van de straat op de Markt in de buurt van de waterpomp! Er werd verteld, dat hij van adel was, een wat vreemde vogel was hij wel. Later werd het de kapperswinkel van Jan Engelen. Weer later de drankwinkel van Paul van der Heijden met daarnaast (1) de bakkerswinkel met bak-

kerij van bakker van der Heijden op de hoek Veerkensweg. Er waren veel kinderen, die mee hielpen in de zaak en later soms ook een winkel begonnen. Bakker van der Heijden zelf was een echte dikke ronde bakker en heel actief in de voetbal. Daarnaast (Kerkstraat 2), op de andere hoek van de Veerkensweg, was het bekende café restaurant "De duizend Vreese" van Roelofs, later van de familie Daams, nu Cor van Ut Pandje. Er zitten mooie gevelstenen in de muren met o.a. "Verhopen hierna beter". In de tijd van de tram werd het café ook tramstation genoemd. De tram liep vanaf Oudenbosch langs de Achterdijk de Veerkensweg in, richting het Veerke.

De Dorpsstraat vanaf de kerk en weer terug.

Teruglopend richting de Dorpsstraat vanaf de kerk (Kerkstraat 3) kreeg je eerst café "Onder de Toren" (Kerkstraat 1), een echt oud boerencafé. Er was aan de voorkant een kleine kamer met biljart en tapkast. Aan de achterzijde in de Korte Dreef was een grotere zaal, die er pas later is aangebouwd en

OUD-GASTEEL - Raadhuis

74819

weer is afgebroken. Nu staat het leeg en wordt het waarschijnlijk gerestaureerd. Er liggen heel oude kelders onder. De familie Rademakers heeft er jaren gewoond en het café uitgebaat. Daarachter aan de Korte Dreef was een voormalige school omgebouwd tot paardenstal. Hier stalden de boeren,

die op zondag naar de kerk kwamen met hun paard en rijtuig hun viervoeters. Ook deze stal is verdwenen.

Dan kreeg je op de andere hoek van de Korte Dreef het huis (25) van de familie van Mechelen. Vader was gemeentesecretaris. Het was een groot gezin met een aantal jongens en meisjes. Dan kwam het grote pand (21) aan de Markt, wat het "Gastelse Hof" werd genoemd. Het zal er vroeger rijk en mooi hebben uitgezien, maar het was door jarenlange leegstand haveloos geworden. Men wilde er gemeentehuis van maken. Dit is jammer genoeg niet gelukt en het werd rond 1960 afgebroken. Er waren eerst nog wel enkele winkels in ondergebracht. Ik herinner mij de groentewinkel van de familie Havermans en de zadelmakerij van de familie Melsen. Voor het Hof stond een mooie rij hoge bomen. Op de Markt stonden nog twee oude pompen en een oude lindeboom. Een pomp werkte toen nog. De andere was gedeeltelijk al gesloopt. Naast het Hof weer enkele oude huizen (19 tot 15), waar onder andere de familie Tak in woonde. Hij was na het vertrek van de Belgische broeder Maurice koster in de kerk en zijn vrouw Mijntje zorgde ervoor dat de kerk netjes schoon werd gehouden. Haar moeder, het oude Mijntje was

mutsenmaakster. Dat was een uitstervend beroep. Zij kon nog de oude Brabantse witte mutsen maken, die de boerinnen vroeger droegen. Dan kreeg je in de hoek van de Markt de smederij (13) van de familie Vervaart. Het was een mooi

huis met een smidse ervoor, waar het paard de hoefijzers werd aangemeten. Er naast [12] woonde de familie Veraart- Peeters. Ook weer een groot gezin met 9 kinderen. Een jongen Jan geheten, zat bij mij in de klas. Harry speelde in het eerste van R.B.C. Wij speelden er wel eens achter het huis. Daar was een mooie boomgaard. Het huis is later helemaal verbouwd en vernieuwd. De familie van Domburg heeft er nog jaren gewoond, Geert en zijn ongetrouwde zus Marie. Dan kwam het huis [11] met het trapgeveltje, waarin de weduwe Corsmit woonde met

haar ongetrouwde dochter Marie, onderwijzeres op de Gastelse meisjesschool. Zij huwde later met Bernard de Leest, medewerker van het Roosendaalse architectenbureau Sturm en woonachtig op de Rijpersweg.

Op de hoek van de Markt was de winkel [10] van de familie Akkermans. Het is een bekende familie, van oorsprong schilders. Enkele familieleden, vader Frans en zoon Piet konden ook mooi tekenen. Ze waren ook altijd erg geïnteresseerd in de Gastelse geschiedenis. Ze deden veel aan culturele dingen en heemkunde. Ook werkten ze mee aan de restauratie van de kerk en beschreven er de geschiedenis van. Nu is in de zaak een drogisterij gevestigd. Even om de hoek van de Markt stond en staat in de Dorpsstraat het beeld van de Goede Herder. Het werd daar in 1927 geplaatst ter herinnering aan het zilveren priesterfeest van pastoor Damen. Dan kwam het postkantoor [2], later restaurant, nu make- laarskantoor. De meest bekende kantoorhou-

der was Toon Buijs. Hij woonde [4] met vrouw en twee dochters, Net en Ans, boven het postkantoor. Er naast lag het huis [6] van dokter Knitel, later van dokter van 't Hullenaar, de vader van de huidige dokter. Er voor was er dokter Vonk. Dan kwam er een straatje, waar nog enkele kleine huisjes in stonden en een soort boerderijtje [8] met een grote tuin van de familie Rocks, later Broos- Rocks. Aan

de straat lag het toenmalige gemeentehuis [14], inmiddels verdwenen, met daarachter het cachot of "politiekotje" zoals het werd genoemd. Daarnaast aan het straatje woonde [12] de gemeentebode Simon Verholen, zoon van Piet Verholen, met vrouw en twee kinderen. Wat verder lag de timmerwerk-

plaats (12) van Piet Bus. Deze is vrij jong overleden . Er waren een vijftal kinderen. Nu is er aan de Dorpsstraat een grote meubelwinkel (14) van de familie Bus. Naast het gemeentehuis aan de Dorpsstraat lag vroeger het textielwinkeltje van de familie Bus- Heshof (16). Moeder Bus bleef achter met een groot gezin met vier jongens en een meisje. Een zoon, Peter, zat bij mij in de klas en ging later ook naar de MULO in Roosendaal. De oudste zoon Kees woont in Roosendaal. Een dochter daarvan is Liesbeth, die jullie goed kennen! Dan kwam het huis (18), waar dokter van 't Hullenaar nog gewoond heeft, later dierenwinkel geworden van de familie van der Kar en wat nu ook meubelwinkel is.

Dan komt het huis (20) wat bijna op straat stond, het had maar een smal stoepje van een stoeprand breed. Het leek toen al een oud huis. Er woonde het bejaarde echtpaar Heshof in, de ouders van Nard, Naan en de ongehuwde Jans Heshof. Zij bleef bij haar ouders inwonen. Daarnaast (22) woonde de familie van Leengoed, de gezusters Nellie en Janske. Zij kwamen van de Oudendijk, waar broer Klaas de boerderij bewoonde, nu de familie Akkermans- Timmermans.

Dan kwam er een open stuk met achterin twee kleine woninkjes (24, 26). Dan kwam er het sigarenwinkeltje (28) van Marieke Nijman., zij woonde samen met haar moeder achter het winkeltje. Het was een apart dametje, heel mager en altijd pratend over het weer. Ze was heel nieuwsgierig en wilde graag alles weten. Wij gingen er voor de oudere broers allerlei rookspullen halen, maar hadden soms moeite om snel

weg te komen. Zij was de zus van de zadelmaker Bertus Nijman en Broeder Theophile Nijman. In de woning ernaast (30) woonde Harry Zandbergen. Hij woonde er samen met enkele onge- trouwde zusters. Vader Zandbergen was voerman. Een zus was onderwijze- res en een andere was pastoorsmeid.

Het volgende pand was het winkelpand van de familie Feddes. Er was een dochter Marie, die onderwijzeres was op de Gastelse meisjesschool St. Bernardus.

Daarnaast (32) woonde het gezin Kuppens met twee dochters. Hij was wapen- handelaar en een soort genezer. In de etalage van zijn winkel lagen allerlei gewe- ren. Hij werd als excentriek beschouwd. Zijn broer op de Meir zat in het verzet.. Later werd het huis verbouwd tot schoenwinkel van de familie Bellemans- Houte- pen, nu van de familie Tak- Broere.

Dan kwam het elektriciteitswinkeltje (34) van Pietje van Zundert. Hij had twee dochters. Later is de winkel naar de overkant verplaats, nu Verheijen- van Zundert. Dan kwam er weer een karakteristiek huis (36) van de familie van Domburg. Va- der Tiest had een rolluikenfabriek. Er woonden een ongetrouwde zoon Geert en

twee ongetrouwde zusters Naan en Marie samen. Daarbij hadden ze ook meester Tulmans, vroeger broeder Polidor geheten, nog in de kost. Er naast waren nog

enkele kleine huisjes [38,40], waar families woonden, die in de fabriek werkten, o.a. de familie van Merrienboer-Vissenberg. Dan kwam het koetsiershuis [42], onbewoond, en het grote woonhuis [44] met bordes van de familie Mastboom-Brosens. Vader A. Antonie Mastboom was burgemeester geweest van Oud en

Nieuw Gastel van 1898 tot 1940! Zoon en vrijgezel Henri zou hem graag opgevolgd hebben, maar dat mislukte en zorgde voor groot ongenoegen in de familie en in het dorp. De zoon, aimabel, belezen, heemkundige en grootgrondbezitter van beroep, is heel oud geworden en in het jaar 1999 gestorven. Hij had van tevoren een prachtige ouderwetse begrafenis geregeld met rijtuigen, paarden en koetsen. Achter het huis was een heel grote tuin met fruitbomen. De familie stond als heel deftig en ouderwets bekend. Het huis is nu in oude staat geconserveerd en heet het "Mastboomhuis", wat als museum te bezoeken is. Er naast in een tuin stond een hoge fabrieksschoorsteen. Wat de bedoeling ervan geweest is, is niet helemaal duidelijk? Het drogen van groenten of fruit, werd er gezegd. Of verbranden van tuinafval? We hebben hem nooit zien roken! Daarnaast stond het huis [46] van de familie Melsen-Melsen. Kees was actief in de politiek en jarenlang wethouder. Hij voerde ook in de kern van het dorp de radiodistributie in. In mei 1940 kwam burgemeester Hofland er wonen. Hij had een heel groot gezin met 12 kinderen. Een zoon,

Rudolf zat bij mij in de klas. Zij speelden zelden buiten op straat en zagen altijd heel netjes en schoon.. Een enkel keertje ben ik als kind er wel eens geweest. Het was er natuurlijk veel mooier dan bij ons thuis! Dan kwam er een winkelpand

[48] van de familie van Merrienboer- van Oosterhout ("de Koepel") Vader Piet was aannemer/metselaar. Er waren ook kinderen in het schildersvak werkzaam. Zoon Kees was in dienst bij Rie van Oosterhout, schuin tegenover.

Daarnaast [50] stond het café "In de Drie Snoeken" van de familie van Merrienboer-Dam ("de Foeper"). Er was achter het café een lange schietbaan gemaakt, die "doel" werd genoemd. Op het eind van "den doel" waren borden met schietschijven opgehangen, waar de boogschutters op konden schieten met pijl en boog. Wij kinderen mochten soms de pijlen, die geschoten waren, weer op gaan rapen en terugbrengen bij de schutters. We kregen daar soms ook een paar centen voor, waar we snoep voor konden kopen. We kochten dan een "bakkesvol" een grote toffee voor 1 cent per stuk of een stuk eetbaar papier of een kauwgumbal. Vader Janus van Merrienboer had als boogschutter een gouden medaille gewonnen in Antwerpen op de Olympische spelen in 1920. Hij was caféhouder en vrachtrijder van beroep. Er waren vier kinderen, To, Kees, Mon en Jo. Nu is er het dorpsmuseum "In de Drie Snoeken"gehuisvest.

In het volgende huis [52] woonde het echtpaar Bart van Oosterhout- Houtepen. Er waren vijf zoons, Christ, die trouwde met Cor van der Vorst, Rie van het schildersbedrijf aan de overkant en getrouwd met To Bruijninx, Janus, die op de Meir een aannemersbedrijf had en Sjaak, die een boerderij had in het Bremswegje en vroeg gestorven is. De oudste zoon Willem werd pater Norbertijn, die lange tijd als missionaris in Brits Indië verbleef.

Na weer een oud huisje [54] , waar Pietje van Lint en zijn vrouw woonden, kwam er een mooi huis [56], dat weer een beetje naar voren stond. Het staat er nu nog. Daar woonde het gezin van Toontje van Alphen, met enkele zoons en dochters.

Dan kwam er een rijtje huizen, waar [58] o.a. de gezinnen van Hooijdonk, van Ben- them, Kees Vromans en de familie van Chaam hebben gewoond. Dan kwam de dameskapsalon en schoenenzaak [60] van de familie de Wolf. Er waren drie kinderen. Moeder Ella was Duitse en sprak met een Duits accent. De meisjes Ria en Ans speelden met ons op straat. Ans was vriendin van mijn zus . Ze verongelukte heel jong, wat een grote verslagenheid te weeg bracht in heel het dorp. Zoon Jos heeft de kapsalon Ella, naar zijn moeder genoemd, voortgezet. Dan kwam het huis [62] van de fami-

lie Hennekam- Peters. Hij was gemeenteontvan- ger. Zijn vrouw was jarenlang ziek en samen met zijn schoon- zus Naantje ver- zorgde hij haar en het gezin. Hij trouwde later met Naantje en toen ging de fa- milie op de Markt wonen. Er

Oud Gastel, Dorpsstraat.

waren wel acht kinderen, vier zoons en vier dochters. Enkele meisjes waren van onze leeftijd en speelden met ons op straat. Mijn broer was kort verliefd op een van de meisjes, Addie of Adje geheten. Tommie, de jongste zoon, was ook een bekende jongen. Hij is later verongelukt met zijn auto. Ook Michel en Elly zijn overleden. Ik herinner me uit de laatste oorlogsdagen, dat het gezin geen melk meer had en dat mevrouw ziek was. Ik mocht er dagelijks een emmertje melk naar toe brengen. Voor hun huis ben ik een keer aan de dood ontsnapt. Bij de bevrijding reden er veel wagens met soldaten door het dorp. Ik stak een keer snel over naar de andere kant van de straat. Ik had niet gezien, dat er een jeep met volle snelheid aan kwam rijden. Ik hoorde ineens gierende banden en schrok geweldig, maar ik was net op de stoep gesprongen. De soldaten stapten uit en iedereen kwam naar buiten rennen. Ik kreeg flink op mijn kop en kon wel door de grond zakken van schaamte, maar het was gelukkig goed afgelopen.

In het volgende huis (64) woonde de familie M.Meesters - van Oosterhout. Vader Marinus Meesters, zoon van Tinuske, was werkzaam bij de PTT. Ze hadden twee zoons, Tinie en Harry en een dochtertje, dat op tweejarige leeftijd was overleden. De familie had kort in Roosendaal gewoond, maar kwam in 1932 weer terug naar Gastel, waar ze hun eigen woning weer konden betrekken, toen vader hier aan het werk kon gaan. Hij stierf op tweede Kerstdag 1970 en zijn vrouw in 1977 in een verpleeghuis in Vught. Beiden liggen in Gastel op het kerkhof begraven.

Even verderop stond het huis (66) van herenkapper Piet de Wolf. Daar was het altijd druk en hij kon heel vlug knippen, model "bloempot" zeiden we altijd. Er waren twee jongens en een meisje, Jos en Kees en Riet. Er was ook een winkelruimte, die bij mijn weten niet gebruikt werd. Vroeger schijnt het ooit tabakswinkel te zijn geweest.

Dan kwamen we bij onze burens (68), de familie de Vet, die zo erg getroffen werden in de oorlog door het verlies van moeder en dochter To. Er waren nog meer kinderen, o.a. André en Jan en Cor. Vader de Vet werkte op de melkfabriek de "Vacca" geheten als stoker. Wij gingen ook wel eens naar die fabriek toe om ons te douchen, omdat wij thuis nog geen douche hadden. Wij wisten ons als kinderen 's zaterdags thuis nog steeds in een teil of wasbak. Door de week alleen maar het ge-

zicht en de handen boven de aanrecht. Wij woonden dus onder het zelfde dak als de familie de Vet. Het was de schilderswerkplaats geweest van de familie Luijks aan de overkant. Het was een groot huis met een grote kamer met

tevens een grote zolder, verdeeld in twee slaapkamers, een voor de jongens en een voor de meisjes. Onder het huis waren drie grote kelders, waar vroeger de bierbrouwerij was geweest. Bij de bevrijding diende deze kelder als schuilkelder. Het grote huis met karakteristieke trap is afgebroken in verband een doorbraak voor de nieuwe straat Beukenlaan.

Naast ons woonde (op 70) de familie Smoor, een ongetrouwde broer zus., Louis en Truus. Hij was meer "herenboer" en vader deed het meeste werk op het land. Er waren naast het huis een drietal schuren, veel weiland en een grote boomgaard, dus we hadden speelruimte genoeg.

Daarnaast (72) woonde de familie Musters. Zij waren familie van jullie oma. Zoon Krijn Musters was heel actief in Sportclub Gastel. En daarnaast (74) was de zadelmakerij van de familie Nijman. Hij heette Bertus en was een heel opgeruimde man.

Zij hadden geen kinderen en hadden familie aan de overkant, de familie Ribbens, want Bertus was getrouwd met Cor Ribbens, de zus van Mat. Ik zie hem nog zitten werken met leren riemen en zadels voor de paarden. Het

rook er altijd zo lekker naar leer en pek. Hij had ook een grote naaimachine staan om riemen aan elkaar te naaien. Hij maakte voor ons riemen om je broek op te houden. Het was mooi om te zien, hoe hij dat allemaal deed en dan moest hij er ook gaatjes in maken met een els of priem.

In de flauwe bocht naar rechts had de weduwe Mulders een textielwinkeltje (76). Zij had een zoon Theo, die later een textielwinkel tegenover de kerk begon. Zo komen we dan bijna op de Meir uit. Je had dan eerst nog de winkel (78) van de familie van Iersel-Melissen. "Jantje Blik" Het was een winkel voor potten en pannen en sanitair. Het echtpaar had drie kinderen Jos, Corrie en Leo. Later vestigde hier Marijntje Koevoets zich, met een viswinkel, nu is het een woonhuis. Ten slotte kreeg je dan het café (80) van de familie Sloomans-Rovers. Zij was een zuster van de vrouw van de kapper Piet de Wolf. Het was er met de kermis altijd druk om te dansen, want er stond een draaiorgel in met pijpen en beeldjes, heel mooi om te horen en te zien. Ook in het weekend was er meestal wel wat te doen.

H. Meesters

F. van Merrienboer

A. Schijvenaars

Maria van As

dochter van Wilhelmina Antonissen,

een veelbewogen leven.

Haar Gastelse wortels.

Cornelis Antonissen (1829-1906) en Adriana van Wortel (1829-1890), beiden geboren en overleden te Oud Gastel en aldaar getrouwd in 1854, hebben tussen 1855 en 1870 te Oud Gastel zeven kinderen ter wereld gebracht, vijf dochters en twee zonen.

* * *

Hun oudste dochtertje Anna Maria (1855) wordt slechts drie maanden oud.

*

Hun tweede dochter Maria (1856-1945) trouwt in 1889 met Piet Musters (1855-1931) uit Stampersgat. Zij runnen aldaar een boerenbedrijf. Zij krijgen vier zonen: Bernardus (1890-1970), Adrianus (geb.1893), een eerste Cornelis, die jong overlijdt (1893), en een tweede Cornelis (1895-1971). Bernardus zet het boerenbedrijf voort.

*

De derde dochter Wilhelmina (1857-1922) trouwt in 1885 te Oud Gastel met Hubert van As (1853-1917), zoon uit het Gastelse gezin van Steven van As en Cornelia Helmons. Over dit gezin later meer.

*

De vierde dochter Antonia (1860-1867) wordt slechts zes jaar oud.

*

Het vijfde kind is zoon Antonius (Toon) (1863-1941), die zich na zijn huwelijk in 1898 met Dingena Schrauwen (1869-1931) metterwoon vestigt te Stampersgat. Antonius slijt zijn laatste levensjaren in het St.Josefgesticht aan de Veerkensweg te Oud Gastel. Zij krijgen twee zonen en een dochter. De jongste zoon is de ook in Gastel bekende pater Toon Antonissen, pater van Mill Hill, die gedurende het grootste deel van leven als missionaris werkzaam is in het toenmalige Brits Noord-Borneo. Na zijn terugkeer in Nederland is hij een aantal jaren als pastoor werkzaam te Zegge, alwaar hij is overleden.

*

De tweede zoon en zesde kind is Adriaan (Arjaan) (1867-1955), die in 1893 trouwt met Petronella (Pieta) Koevoets (1865-1956). Zij zijn gedurende vele jaren woonachtig aan de Achterdijk (nu Oudendijk) in Gastel, waar zij in 1953 met vele kinderen, kleinkinderen en achterkleinkinderen de 60e verjaardag van hun huwelijk mogen vieren. Hun gezin wordt gezegend met negen kinderen, waarvan er echter drie binnen enkele maanden overlijden. Van de overigen trouwt de oudste zoon Toon (1894-1978) in 1920 met de Gastelse Jaaneke van Oers (1892-1951). Zij krijgen drie zonen en één dochter Toosje, die getrouwd is met Janus Schijvenaars. De Arjaan's oudste dochter Jaan (1895-1963) trouwt in 1927 met de Stampersgatse winkelier en parlevinker Janus Kerstens (1902-1974). Zij krijgen één (jong gestorven) zoontje en drie dochters. De tweede zoon Nil (1898-1989) trouwt in 1923 de Gastelse Marie Houtepen (1902-1979). Zij krijgen twee dochters en twee zonen. De derde zoon Bart (1900-1974) trouwt in 1926 de Gastelse Jaan Thijs (1903-1993) en krijgt met haar twee zonen en één dochter. De tweede dochter Tonna (1903-1974) trouwt in 1934 de Gastelaar Willem Gommeren (1909-1979), werkzaam bij de Vacca-melkfabriek. Zij krijgen twee dochters (tweeling) en één zoon en wonen geruime tijd bij hun ouders op de Achterdijk. De jongste zoon van Arjaan en Pieta is Frans (1911-1985), die in 1946 trouwt met de Gastelse To Verstraten (1911-1987) en krijgt met haar één zoon. Frans is buschauffeur bij de BBA.

*

Het jongste kind van Cornelis Antonissen en Adriana van Wortel is dochter Antonia (1870-1899), die in 1893 trouwt met de Gastelaar Rie van Oosterhout (1867-1942). Zij krijgen twee dochters. De oudste dochter Mien van Oosterhout (1894-1977) trouwt in 1923 met de Gastelaar Marinus Meesters (1893-1970), gedurende tientallen jaren PTT-brievenbesteller te Oud Gastel. Zij krijgen één (jong gestorven) dochtertje en twee zonen. De tweede dochter Jaan van Oosterhout (1896-1945) trouwt in 1925 met de Gastelaar Bernard de Leest. Hun huwelijk blijft kinderloos. Moeder Antonia overlijdt op 29-jarige leeftijd in het kraambed na de geboorte van levenloos geboren derde dochtertje.

*

Uit het huwelijk van Steven van As en Cornelia Helmons is in 1849 ook een zoon Cornelis geboren, die trouwde met Elisabeth Segers. Hun in 1880 geboren zoon Steven van As trouwde met Marie Rijsdijk, dochter van de bekende Gastelse bakker Rijsdijk. Het echtpaar Steven van As en Marie Rijsdijk had drie kinderen, een zoon en twee dochters.

* * *

De hierboven onderstreept gedrukte namen betreffen dus in Oud Gastel en Stampersgat woonachtige volle neven, resp. nichten van Maria van As.

Het gezin van As-Antonissen.

Wilhelmina Antonissen, de derde dochter van Cornelis Antonissen en Adriana van Wortel, heeft het leven geschonken aan zeven dochters. De eerste dochter Adriana (Antonissen) brengt zij in 1881 ter wereld als ongehuwde moeder. De overige zes worden geboren uit haar huwelijk met Hubert van As, zoon van Steven van As en Cornelia Helmons. Haar eerste dochttertje overlijdt reeds op 7-jarige leeftijd en van haar overige zes dochttertjes worden er drie niet ouder dan enkele maanden.

De overige drie dochters Maria (1886-1962), Antonia (1887-1960) en Adriana (1899-1991) worden geboren en groeien op in Oosterhout, waar Hubert en Wilhelmina zich kort na hun huwelijk te Oud Gastel op 5 september 1885 vestigen.

Dochter Antonia trouwt in 1905 in Oud-Beijerland met Anthonius de Jong (1881-1951). Zij vestigen zich metterwoon te Oud-Beijerland.

Dochter Adriana trouwt in 1919 te Bergen op Zoom met de uit die plaats afkomstige ir. Anthonius J.L. Juten (1885-1970), leraar natuur- en scheikunde aan een HBS aldaar. Zij zijn tot hun resp. overlijden te Bergen op Zoom woonachtig. Uit hun huwelijk wordt één zoon geboren.

De oudste van de drie dochters is Maria van As, geboren op 22 september 1886.

Over haar veelbewogen leven zijn een aantal opmerkelijke gebeurtenissen het vermelden waard.

* * *

Het gezin Wilton-van As.

Maria verlaat al op vrij jeugdige leeftijd haar geboorteplaats Oosterhout en vindt te Rotterdam een betrekking bij het gezin van de bekende Rotterdamse scheepsbouwer en president-directeur van Wilton's Machinefabriek en Scheepswerf (Wilton-Feijenoord) Bartel Wilton. Het gezin Wilton bestaat uit de ouders Bartel Wilton en Marieke Wilton-Hulsinga en hun dochter Margaretha, geboren in 1891, minder dan vijf jaar jonger dan Maria.

Maria valt blijkbaar in de smaak bij de familie Wilton, want zij krijgt er de functie "hoofd van de huishouding". Dit gaat echter zo ver, dat zij op 15 oktober 1914 bevalt van een zoon van Bartel, die zij de voornamen Bart Wilton geeft (achternaam uiteraard van As). Dat dit in huize Wilton niet zonder gevolgen blijft, laat zich raden. Op 15 september 1915 scheidt Marieke Hulsinga van Bartel en vertrekt met haar dochter. Pas op 21 november 1919 treedt Bartel in het huwelijk met Maria van As.

Vanwege een zakelijk meningsverschil met met zijn broer John treedt Bartel in 1920 af als directeur van Wilton-Feijenoord, maar blijft nog tot 1929 als commissaris aan het bedrijf verbonden.

Nu Bartel minder sterk gebonden is aan het scheepsbedrijf, zoeken hij en Maria een minder stedelijk gelegen woning en vinden die in Voorburg aan het Oosteinde nr.114: "Huize Eemwijk", een riant buiten met een parkachtige tuin, aan de achterzijde gelegen aan de (Voorburgse) Vliet. Dit huis, gebouwd in 1919, was nog niet bewoond geweest. In de woning, thans een rijksmonument en in gebruik als kantoor, zijn nog veel van de oorspronkelijke elementen bewaard gebleven, zoals een statig trappenhuis, voorzien van schitterende glas-in-loodramen, en originele wandbetimmeringen. Op 1 juli 1920 betrekken Bartel en Maria met hun 5-jarig zoontje Bart hun "paleisje".

Huize Eemwijk, resp. voorzijde en monumentale toegangspoort (toestand in 2007).

Op 12 maart 1921 wordt hier hun tweede zoontje Huib geboren, vernoemd naar zijn Brabantse opa Hubert van As.

Fotocollage van het gezin Wilton-van As (uit de 30-er jaren).

Bartel koopt in 1922 nog een aanzienlijke lap grond in Voorburg-West, die grote delen van het voormalige romeinse “Forum Hadriani” beslaat. Hierop staat een modelboerderij, waar Bartel zich kan uitleven in zijn hobby's, zoals het fokken van kippen en stamboekvee. Op de plaats van de boerderij staat nu het ziekenhuis “Diaconessenhuis”. Ook de naast “Huize Eemwijk” gelegen buitenplaats “Vliet en Burgh” is in zijn bezit. Daarnaast is hij betrokken bij film- en bioscoopondernemingen. Zo is hij president-commissaris bij het City-concern, dat in Amsterdam, Rotterdam en Den Haag bioscopen exploiteert.

Maria blijkt haar Gastelse “roots” niet te zijn vergeten. In de dertiger jaren bezoekt zij een aantal van haar Gastelse familieleden (ooms, tantes, neven en nichten). Wanneer zij komt voorrijden in haar luxe auto met chauffeur, maakt dat uiteraard wel de nodige indruk.

Een zware slag treft het gezin Wilton-van As, wanneer hun oudste zoon Bart, aankomend student in Leiden, op 29 maart 1933 aldaar komt te overlijden. Nadat hij in het Diaconessenhuis te Leiden verschillende operaties heeft ondergaan, overlijdt hij aan de gevolgen van een maagbloeding. Hij was een fervent watersporter en nam succesvol deel aan roeiwedstrijden en ,ook internationaal, aan zeilwedstrijden. Hij is slechts 18 jaar geworden.

Heden overleed in het Diakonenhuis te Leiden na een langdurig, doch moedig gedragen lijden, onze innig geliefde Zoon en Broeder,
BART,
 op den jeugdigen leeftijd van 18 jaar.
B. WILTON.
M. WILTON—VAN AS.
HUBERTUS.
 Voorburg, 29 Maart 1933.
 Oostende 114.
 Huize Eemwijk.
 Geen bezoek.
 De verassing zal plaats hebben Zaterdag a.s. in het Crematorium te Velsen na aankomst van trein 11.41 halte Driehuis-Westerveld.
Volstrekt eenige kennisgeving.

Diep getroffen door de overstelpende bewijzen van innige deelneming, ons betoond bij het overlijden van onzen onvergetelijken Zoon en Broeder,
BART WILTON,
 betuigen wij onzen recht hartelijken dank.
 22-65.13
B. WILTON.
M. WILTON—van As.
HUIB WILTON.
 Voorburg, Mei 1933.

Wanneer op 15 februari 1938 ook vader Bartel in zijn woning "Huize Eemwijk" te Voorburg op 74-jarige leeftijd overlijdt (hij is 23 jaar ouder dan zijn vrouw Maria) blijft Maria achter met alleen haar jongste zoon Huib, dan ongeveer 17 jaar oud. Zoals te verwachten, geeft de verdeling van de erfenis aanleiding tot de nodige rechtszaken. De oorlogsjaren gaan niet probleemloos aan de Wiltons voorbij. Hun

Heden overleed, geheel onverwacht, tot onze diepe droefheid, onze lieve Man en Vader,
BARTEL WILTON,
 Oud-President-Directeur van Wilton's Machinefabriek en Scheepswerf,
 Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw,
 Officier in de Orde van Oranje-Nassau, enz.,
 in den ouderdom van 74 jaar.
M. WILTON—van As.
HUIB WILTON.
 Voorburg, 15 Februari 1938.
 Huize "Eemwijk".
 Geen bezoek.
 De verassing zal plaats hebben Vrijdag 18 Februari a.s. in het Crematorium te Velsen na aankomst van trein 14.14 halte Driehuis-Westerveld.
Volstrekt eenige en algemeene kennisgeving.

Heden overleed te Voorburg, nog onverwachts, onze beste Vader en Grootvader, de Heer
BARTEL WILTON,
 Ridder in de Orde van den Nederlandschen Leeuw,
 Officier in de Orde van Oranje-Nassau, enz.
 Zijne Liefhebbende Dochter en Kleinkinderen.
 's-Gravenhage, 15 Februari 1938.

riante woning wordt in het begin van de oorlog gevorderd door de Duitse bezetter. Niemand "minder" dan Seyss-Inquart, de hoogste Duitse autoriteit in Nederland, laat zijn oog vallen op "Huize Eemwijk" om aldaar zijn hoofdkwartier te vestigen. Later blijkt hem dat toch te klein te zijn en verkast hij naar het landgoed Clingendaal in Wassenaar. Na tijdelijk gewoond te hebben in Park Leeuwensteijn te Voorburg, overigens een wijk met ook niet onaanzienlijke woningen, kunnen Maria en haar zoon Huib pas in september 1944 weer terug naar "Huize Eemwijk".

Zoon Huib is een sportieve jongeman. Vooral in de tennissport blinkt hij uit. Zo wordt hij in de 40-er jaren twee maal jeugdtenniskampioen van Nederland en later nog viermaal landskampioen (1946, 1947, 1951 en 1952) in het enkelspel en verder verschillende malen in het herendubbel en het gemengd dubbel. Hij komt ook regelmatig uit in interlands, die het Nederlandse nationale team speelt. Van 1954 tot 1957 is hij voorzitter van de KNLTB (Koninklijke Nederlandse Lawn Tennis Bond). Ook is hij een groot liefhebber van snelle sportieve auto's. In 1957 maakt een auto-ongeluk in Zuid-Frankrijk een einde aan zijn tennisloopbaan.

Huib Wilton (r) reikt als voorzitter van de KNLTB prijzen uit aan kampioenen (1957).

Huib Wilton neemt in de 40-er jaren een aantal functies, die ook zijn vader heeft bekleed in de film- en bioscoopondernemingen van het City-concern, op zich. Hieraan zal niet vreemd zijn, dat zijn moeder vanaf 1949 daar ook bij betrokken wordt. Vanaf 1949 is zij lid van de directie van City Theater NV, de City Film NV en de Europa Film NV.

Wanneer Huib Wilton in 1947 gaat trouwen, komen de filmconnecties goed van pas. Wanneer hij zijn aanstaande bruid, de in Teddington (GB) geboren Betty Borla, samen met zijn moeder op Schiphol afhaalt van het vliegtuig uit Zwitserland, wordt dit uitvoerig op film vastgelegd. Ook de aankomst op “Huize Eemwijk” in Voorburg, waar de aanstaande bruid door het voltallige personeel wordt verwelkomd, wordt gefilmd. Evenzo, als op 15 maart 1947 de bruidsstoet in koetsen naar het Voorburgse gemeentehuis in de Herenstraat rijdt voor de voltrekking van het huwelijk en vervolgens naar de Waalse kerk in de Kerkstraat, waar het huwelijk wordt ingezegend. Het paar verlaat de kerk onder een erehaag van gasten met opgestoken tennisrackets. In “Huize Eemwijk” worden de feestelijkheden voortgezet. “High society” !

Uit het huwelijk van Huib en Betty Wilton-Borla worden vier kinderen geboren, twee zonen en twee dochters, resp. Bart (Bartel Hans, 12 feb. 1948), Huib (Hubertus Robert, 14 apr. 1949), Frankie (Frances Elisabeth, 1 maart 1951) en Linda (Linda Mary Anne, 2 dec. 1952), allen geboren te 's Gravenhage.

Ondertrouwd:
ELISABETH P. BORLA
 en
Mr. H. WILTON.
 De huwelijksvoltrekking zal plaats vinden Zaterdag 15 Maart 1947 te 11.30 uur te Voorburg.
 Kerkelijke inzegening van het huwelijk door Ds. F. Kleyn in de Fransche Kerk te Voorburg te 12 uur.
 Receptie 8 Maart van 4½-6½ Huize „Eemwijk”, Voorburg.

GETROUWD:
 Mr H. WILTON
 en
ELISABETH P. BORLA,
 die mede namens wederzijdsche familie hartelijk dank zeggen voor de overstelpende blijken van belangstelling bij hun huwelijk ondervonden.
 Voorburg, 15 Maart 1947.

De Heer en Mevrouw
H. Wilton-Borla
 geven met grote vreugde kennis van de geboorte van hun zoon
Bartel Hans.
 Voorburg, 12 Februari 1948.
 Park Vronesteyn 10.
 Tijdelijk adres: Bronovo, Den Haag.

De heer en mevrouw
Wilton-Borla
 geven met grote vreugde kennis van de geboorte van hun zoon
Hubertus Robert
 Voorburg, 11 April 1949.
 Park Vronesteyn 10.
 Tijdelijk: Diaconessenhuis „Bronovo”.

Heden werden wij verblijd met de geboorte van onze Dochter en Zusje
FRANCES ELIZABETH KARIN
E. P. WILTON-Borla
Mr. H. WILTON
BARTJE
HUIBJE
 Voorburg, 1 Maart 1951.
 Tijdelijk „Bronovo”, Den Haag.

Met grote vreugde geven de Heer en Mevrouw
WILTON-Borla
 kennis van de geboorte van hun Dochter
LINDA MARY-ANNE
 Voorburg,
 Park Vronesteyn 10.
 Tijd. Diaconessenhuis „Bronovo”, Den Haag.
 2 December 1952.

Zijn hobby voor snelle sportwagens wordt Huib Wilton noodlottig. Op 29 oktober 1959 komt hij, nog maar 38 jaar oud, bij een auto-ongeluk op de rijksweg onder Oegstgeest om het leven. Zijn moeder Maria verliest hiermee haar enige nog levende zoon, opnieuw een onvoorstelbaar zware slag.

Met diep leedwezen geven wij kennis van het plotseling-overlijden van de Heer
Mr. H. WILTON
 Commissaris onzer Vennootschap.
 Zijn nagedachtenis zullen wij in hoge ere houden.
 Commissaris en Directie van
N.V. STAALMEUBEL VELSEN.
 Rotterdam, 29 oktober 1959.

Daar het mij onmogelijk is allen persoonlijk te danken voor de overstelpende bewijzen van deelneming bij het overlijden van mijn lieve Zoon
HUIB WILTON.
 betuig ik langs deze weg mijn oprechte dank.
 M. Wilton-van As.
 Voorburg, december 1959.
 Huize Eemwijk.

Aan allen die bewijs hebben gegeven van hun deelneming bij het overlijden van onze lieve Man en Vader
Mr. H. WILTON
 betuig ik hiermede mijn hartelijke dank.
MEVR. E. P. WILTON-Borla
 en Kinderen
 Voorburg, 30 nov. 1959.

Met diep leedwezen geven wij kennis van het plotseling overlijden van
de Heer.
Mr. H. WILTON
Commissaris onzer
vennootschap
Zijn nagedachtenis zullen wij in hoge ere houden.
3982
**COMMISSARIS
EN DIRECTIE VAN
N.V. STAALMEUBEL
VELSEN**
3977

Diep geschokt door het tragisch gebeuren geven wij kennis van het heengaan van onze hooggeachte directeur
Mr. H. WILTON
Zijn nagedachtenis zal door ons in hoge ere worden gehouden. 3982
Het gezamenlijk personeel van het City-concern.

Met diep leedwezen geven wij kennis van het plotseling verscheiden van onze gedelegeerd commissaris
Mr. H. WILTON
Zijn onvermoeid streven voor de belangen van onze maatschappij zal ons steeds voor ogen staan. 3981
**DIRECTIE
N.V. ROYAL-FIM**

Met diep leedwezen geven wij kennis van het overlijden van onze hooggeachte Commissaris,
de Heer.
Mr. H. WILTON
Zijn nagedachtenis zullen wij steeds in hoge ere houden.
Commissarissen en Directie van
**FRANK RIJSDIJK'S INDUSTRIËLE
ONDERNEMINGEN N.V.**
Hendrik Ido Ambacht, 29 oktober 1959.

Commissarissen en Directie van „De Merwede” Kalkzandsteenfabriek N.V. te Gorinchem, geven met groot leedwezen kennis van het plotseling overlijden van de Heer.
Mr. H. WILTON
te Voorburg
Commissaris van de Vennootschap.
Gedurende een aantal jaren heeft de Overledene met zijn adviezen de vennootschap gediend. Zijn sympathieke persoonlijkheid zal in onze herinnering blijven voortleven.
Gorinchem, 30 oktober 1959.

Maria slijt haar laatste levensjaren op “Huize Eemwijk” in luxe en rijkdom, maar eenzaam en waarschijnlijk diep ongelukkig. Zij komt daar op 5 september 1962 op bijna 76-jarige leeftijd noodlottig aan haar einde, doordat zij bezwijkt aan de gevolgen van een val van de trap, niet van de statietrap, maar van de dienstbodentrap Boze tongen beweren zelfs, dat zij geduwd zou zijn

Zo eindigt het leven van een Brabants meisje van eenvoudige komaf en met Gastelse “roots”. Haar leven is niet alledaags te noemen. Zij is gegaan langs hoge toppen en door diepe dalen, met veel weelde en rijkdom, maar ook intens verdriet. Zij laat vier jonge kleinkinderen na, 9 tot 14 jaar oud.

Enige en algemene kennisgeving.
Op 5 september overleed onze lieve Grootmoeder
MARIA WILTON—van As
weduwe van Bartel Wilton
**BART
HUIB
FRANKIE
LINDA**
Voorburg, 7 september 1962.
Geen bezoek.
Het was haar uitdrukkelijke wens dat de crematie in stilte zou plaats hebben.

H.A.M. (sep.2010)

HULDE-
ALBUM
VOOR
ZUSTER
GOSTRA

Aan mijn
Dierbaar Zusje
op haar
Zilveren Professiedag
Breda
26 April 1936

J. M. J. F. L.

Heil u, mijn dierbaar zusje

Geluk mijn dierbare feestelinge

Op dezer, Uw Zilveren jubeldag
 mijn mooiste liedje, zou ik willen zingen

en ik u vandaag feliciteeren mag
 mijn zusje lief, waar is de tyd gebleven

Toen gij nog waart, met ons te saam
 en wy nog zoo gelukkig leefden

In vaderlyk huis, hier ver vandaan
 Wie van ons, had toen kunnen droomen

Dat wy beiden in het klooster zonden komen

Waarom heeft God, van de tien
 Ons beide alleen uitverkooren
 En op onze geringheid niet gezien
 Om tot zijn bruide te behoven
 Mitsdien, waren de andere veel beter dan wij
 En zouden God beter hebben gediend
 Is waar, dat bekennen wij
 Wij hebben het leusich, niet verdiend
 En toch zag God op ons beiden neer
 En hoorden wij beide zijn stem
 Wij verlieten alles en keerden nooit weer
 En zo gehouw mogelijk volgden wij Hem.

Het ziekenhuis van verre gezien

De zetter bij gelegenheid van ons
10 jarig bestaan

De toekang Sajo
en ik, buiter
voor de keukende

Ook vergeet ik nooit den dag
 Dat ik U, voor het laatste thuis zag
 O rupe lief, wat viel dat offer zwaar
 Toen gij van ons wegging, al te gaar
 Maar daarever zal ik verder wijgen
 Om U niet meer te doen lijden
 Maar goedig waren wij weer blij
 Toen gij zo gelukkig waart in de rusten zij
 En onze blijdschap werd nog vergroot
 Toen gij voor eeuwig, uw verbond sloot

Op Brestagi bij moeder Filotkea.

elke en latuente op de foto

Bij de batak caru
in Brestagi

Want het was, na een maand of achtien
 Dat wij u als geproefde zuster mochten zien
 Ja bevoorreekte zuster, wat zalig genot
 Gij mocht u verbinden, aan Jezus uw God
 O rein genot, o zalig geneugd
 ellet Jezus rijt, schenkt immer meer vreugd.
 O dank den ehlgoede, die u leeft bewaard
 Voor 's werelds verleiden, voor konner den a
 Hij haekt u, als de musch, onderdak
 Waar ge eenzaam leefde, in vrolijk gemak
 O ja zusje, ook wij allen, hadden genot
 Toen gij u verbond, aan Jezus uw God.

De binnentuin van het ziekenhuis

Voor de operatie kamer

Bij onze bedienden
op bezoek.

Hoor dan vandaag, uw vreugden maar uit
 Gij rijt voor altijd, Jesus rijt bruid
 Hoe vlieg gaat de tijd, 't is reeds 25 jaar geleen
 Dat gij in het klooster rijt binnen getreen
 Ja vandaag, op deen gelukkigen dag
 Hebt gij reeds 25 jaar uw offer gebracht
 Van lief en leed, van moeite en zorgen
 Die gij had van den avond tot den morgen
 En nu is al uw werken en strijd
 Van deen 25 jaar, verologen voor altijd

Welkomst van Z. Dionicia en Z. Gregoria.
Onze recreatiekamer buiten, voor de refter.

Maar neen, God heeft dat alles geseheven
In het boek, van het eeuwige leven.
O mijn lief, ik ben vandaag zoo blijde van geest
Als jij vandaag, viert uw zilverfeest.
Mijn hart, voelt nu, maar één pijn
En dat is, dat ik nu niet bij u kan zijn
Om u mondeling te feliciteeren
En in uw geluk, volkomen te deelen
Maar, al is mijn hart nog zoo bedroefd
Mijn gebed, volgt u overal, met goed.

Bijna ons heele convent vertegenwoordigd

Op Prestagi met Tea in de
boks

Luster Lathien met
on batabs catechiste

Geen afstand, kan ons scheiden
 Door het gebed, dat wij storten beiden
 En dat opvliegt, naar den troon.
 Van Jezus, Gods eeuwig geboren Zoon
 Ik zal vandaag, veel bidden en vragen
 Dat God, U nog heel veel dagen
 Voor zijn huis en dienst laat werken
 En Uly, U steeds in alles wilt sterken
 En Uwe zorgen en brachten, wilt schagen
 Om uit liefde tot Hem, alles te dragen
 Wat Uly, aan kruis en lyden U schenkt
 En in Zijn eilandsheid, U overzend

Met de demo naar den landarts

De berg piso, piso

Een stukje tuin
van het ziekenhuis

Dat gij steeds, moogt aanbidden Zijn H. Wil
 En U steeds moogt onderwerpen gelaten en stil
 Om zoodoende, Uw kroon, steeds te vergrooten
 Waar gij later zeker en vast op moogt lopen
 Ja Zusse, 26 april is het Uw huwelijksfeest
 Floon, wat ik daarvan droomde
 Ik zou op het plechtig zilverfeest
 Waar Preda mogen komen
 Ik plukte bloemen, o zoer schoon
 Zooveel, als ik maar wenschte
 Daarvan, vloekt ik voor U een kroon
 Maar ach, die krans verflenste.

Pastor v d. Lande met zijn soldaten
op diens reis

Bij onze boys of kerak

Een stabbe tuin van
het zieken-huis, met ge-
richt op het zusterhuis en
de eillen boven.

Ik weende, maar mijn engel, nam mij maar
Voor een oogenblik, op van de aarde
En toonde mij, ik weet niet waar
Een kroon, van oneindige waarde
Met beide handen, greep ik ras
Voor U, naar die schone kroonen
Maar d'engel zei, neer later pas
Zal God, daar losma mede komen
Hij is de bruid, van d' Opperheer
Eerst moet zij, nog moedig strijden
Dan wacht haar, deen schone kroon
In hemels paradijs

Het ziekenhuis met dubbele
inrijweg voor de
auto's.

Eerst moet zij nog, het voetspoor
 Van kruis en lijden drukken
 Slechts even, mag een rozenkroon
 Vandaag, haar slopen drukken
 Geluk o Jozef, met die krans
 Die U vandaag, als bruid mocht sieren
 Van Jesus, die in zoete glans
 Zoo blij, vandaag U feest liet vieren
 Lijk, Jozef lief, 'tis maar een droom
 Die mij, zoo kon verblijden
 Het was, dan ook zoo wonder schoon
 Dat ik, bij het ontwaken schreide

Het zusterhuis met cellen boven
en verder begin
Kiekenhuis

Maar, dat is zeker en gewis
Dat, na lijden komt verblijden
En dat God, de looner is
Voor nu, en alle tijden
O, mocht gij, dierbare Zuster
elk jaar, voor Hem werken
Dat steeds een hemelroete rust
U bij dien, arbeid sterken
Van, daalt eens d' engel met die kroon
Zoo rijk, aan paarden, neder
En voert U riele, rijk en schoon
Omhoog, op blanke veder.

operatie kamer.

Hlj; voert u op, voor Jesus thorn
 Om, met het lied der engelen
 Der maagden, om het vlekloos lam
 Voor eeuwig u te mengen
 Zie zusje lief, dit kleine rijmpje
 Wil ik u bieden, thans hier aan
 Ik weet het, 't is nog maar een schijntje
 Wat ik voor u, hier heb gedaan
 Het is ook nog de dankbaarheid
 Die mij, tot u doet spreken
 Omdat gij altijd, met bereidwilligheid
 U, van mijn belangen hebt gekweten

verloskamer

Maar, daarvoor kan ik, U niet betalen
 Zouals het rijt moet en behoort
 Je moet dat, bij de goede God maar halen
 Die daarvoor, zorgt zouals het hoort
 Want met de maat, waarmee gemeet
 Zult ge zelf, steeds uitgemeten worden
 Ge ontvangt meer, dan ge zelf reeds deed
 Dat is een oud spreekwoord al geworden
 Wel zou ik U, nog kunnen zeggen
 Van Uw vroeger leven thuis
 Maar, dat alles zal ik niet uitleggen
 Want, dan was het soms niet pleis

Het ziekenhuis van
verre Jersien

Ook zou ik niet graag hebben willen
 Dat men stak, met U den gek
 Te behoeven, om het verleden, niet te gillen
 Het had men daar dan mee veel pret
 Meen Lusse lief, wat een ander U ook mogt stel,
 Het cadeau of gescheven op papier
 Ik wil, alles zelf bedenken
 Wat op dit papier, staat hier
 Want ik denk, toch zeker en gewis
 Dat alles wat ik U zou schrijven
 Wat, door een ander gemaakt is
 Toch niet, in Ure geheugen zou blijven

Polikliniek

alles, wat ik U, op dees dag wil geven
 Is met veel moeite en zorg gepaard
 Ik heb daarvoor, den nacht gegeven
 en mij vijer tijd, daarvoor gepaard
 Ik hoop dan, dat dit u wel bekom
 En dat gij, het goed waardeerd
 Ik kom dan, over 25 jaar weeron
 enls gij, het goud begeerd
 maar nog kan ik niet scheiden
 Van Uw kusje mijn
 mijn hart, wil steeds bij U blijven
 Waar in Holland, gij ook moogt zijn

1ste klas kamer

Mijn verlangens en gedachten
 Vliegen, steeds ver over zee
 Ze willen hier niet wachten
 Tot de boot, U brengt of mij mee
 Maar eens zal er een tijd komen
 Dat wij elkander wederzien
 Dat zal O L. Heer beloonen
 Voor het offer, dat wij Hem-bien
 Want, al zijn wij hier gescheiden
 Door het land en door de zee
 Wij zijn en blijven nog steeds beiden
 Door eigen bloed in ons getwee

Buitengang of kake linna
met genicht of operatiekamer
en verloskamer

Laat ons dan beide te saam
 Gode ons offer steeds brengen
 elken wij noot, een bloempje voortaan
 Van de krans, die wij strengelen
 En die wij moeten brengen, voor den troon
 Bij ons verheiden op aarde
 Ja die troon, die vol paarden krom
 Die wij zoo ruinig bewaarden
 Die liggen wij, dan beide te saam
 Voor Jesus, ons bruidegom neder
 Ja, daar zien wij dan voortaan
 Elkaar voor altijd en eeuwig weder.

Wag eens het ziekenhuis
 maar toch een beetje
 anders.

Ja Zusje lief, mijn versje is uit
 en nu maak ik ook meteen het besluit
 Om te eindigen en met spoed
 Zend ik U, zusje mijn bester groet
 Geef ook de hartelijkste groet van mijn
 en aan alle die mij dierbaar zijn
 En die U op deen dagen komen bezoeken
 Of U thuren per brief, hun groeten
 Uwre in de Hl Harten verblijvende
 Zuster Jacoba

Medan 25 Maart 1936.

Kloosterzusters uit fam. Dingemans en van den Brand ± 1940

Zuster Stephanie [Elisabeth Jacoba Dingemans]

* 30 mei 1873 Oud Gastel † 23 aug 1952 Doesburg .

Zuster Maria Donata [Maria Dingemans]

* 01 april 1866 Oud Gastel † 3 feb 1948 Leiden.

Zuster Maria Christina [Peteronella Dingemans]

* 14 sep 1870 Oud Gastel † 21 jun 1959 Breda]

Zuster Cosma [Maria Cornelia van den Brand]

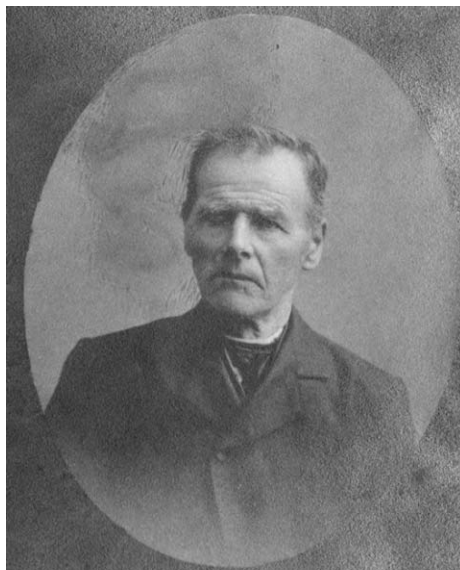
* 27 jul 1887 Steenbergen]

Zuster Revocata [Cornelia Hendrica van den Brand]

* 30 jun 1914 Dinteloord † 28 feb 2003 Breda]

Zuster Jacoba [Anna Maria van den Brand]

* 12 jun 1889 Steenbergen].

Magiel Dingemans * 26-04-1825 Oud Gastel Getr 13-07-1856 Oud Gastel
Overl:21-03-1900 Oud Gastel

Op dezelfde plaats waar nu Minus van de Bosch woont, Meirstraat 51, stond vroeger een oud huis op een heuveltje. In de tweede helft der vorige eeuw was dit de woonplaats van het echtpaar Magiel Dingemans-De Bruijn. De vrouw Cornelia de Bruijn is geboren te Hoeven 2 februari 1831 en overleed te Oud Gastel 19 februari 1921. Zij bereikte dus de gezegende leeftijd van 90 jaar. De familie Dingemans bestond naast vader en moeder uit zeven dochters en Drie zonen.
Drie dochters werden kloosterzuster.

Cornelia de Bruin

Cornelia de Bruin * 02-02-1831 Hoeven Getr.13-07-1856 Oud Gastel Overl.19-02-1921 Oud Gastel.

Maria Donata of wel Maria Dingemans

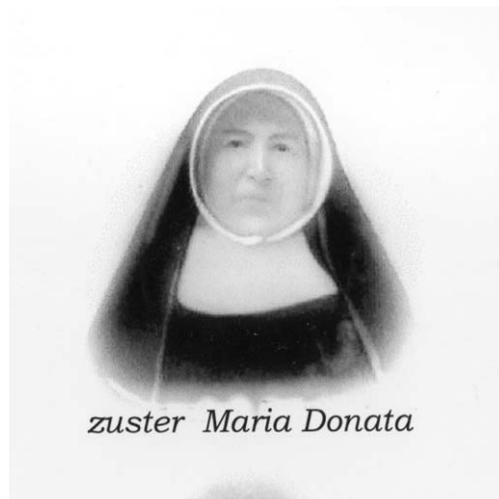
Geboren te Oud-Gastel op 01 april 1866. Trad op 1 juli 1884 in klooster St. Elisabeth in, werd geprofest op 4 oktober 1886 en vierde haar Diamanten Professiefeest te Breda, t.g. waarvan dit portret is gemaakt. Zij overleed in het Elisabeth-ziekenhuis te Leiden op 3 februari 1948

Groepsportret t.g.v. Diamanten Professiefeest van zr. Maria Donata ofwel Maria Dingemans

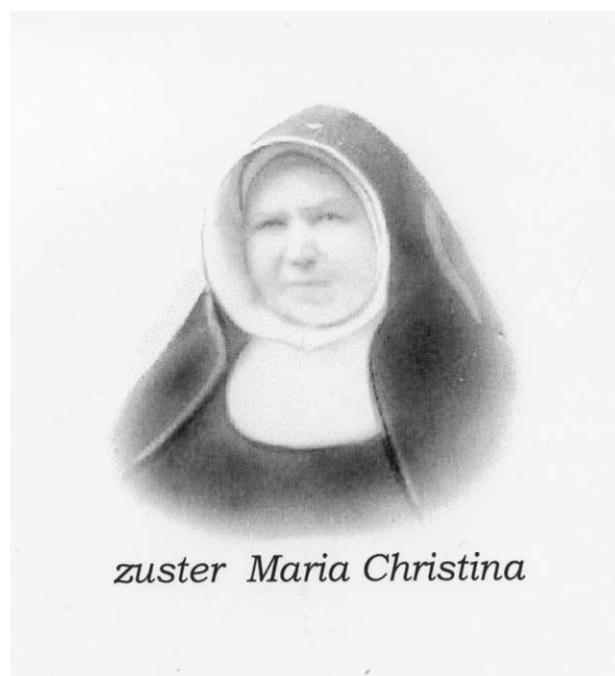
zr. Maria Donata ofwel Maria Dingemans in het Elisabethgasthuis, Haagdijk Breda (2e zittend van rechts)

De overige zusters zijn niet exact bekend: wrs. zijn het zr. Maria Christina (geb. Oud Gastel 14 september 1870), zr. Maria Stephanie (geboren 30 mei 1873), zr. Maria Cosma (geboren Kruisland 2 juni 1887), zr. Maria Jacoba (geboren Kruisland 12 juni 1889) en zr. Maria Revocata (geboren 30 juni 1914).

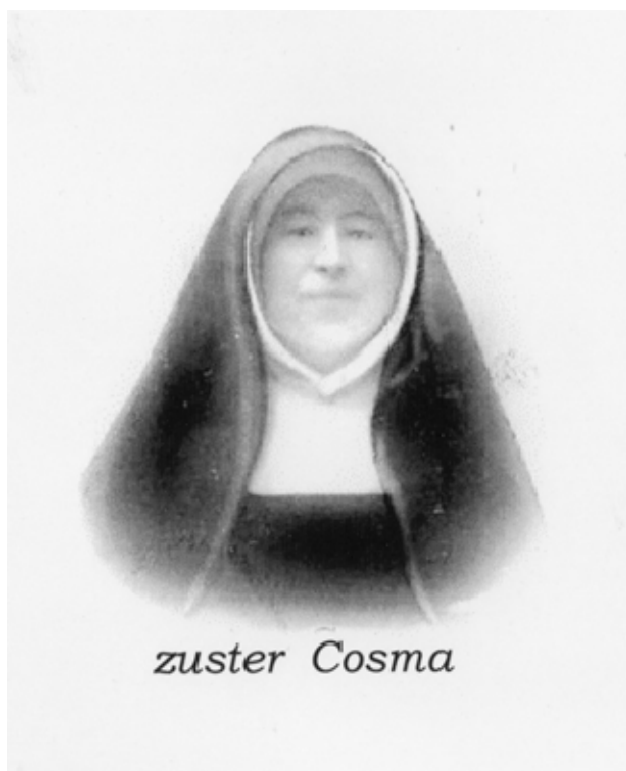

Maria Dingemans / Zuster Maria Donata (01-04-1866 - 03-02-1948) Zuster Maria Donata werd geboren 1 April 1866.

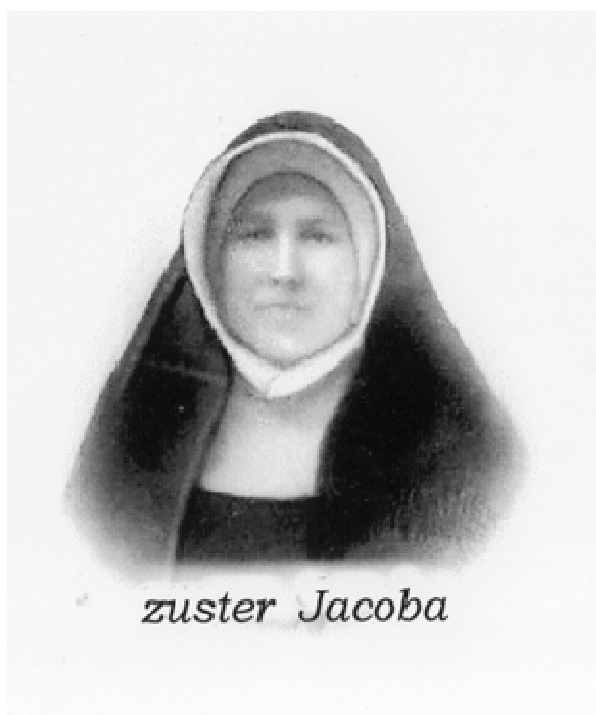
Trad in het klooster 1 juli 1884 en ontving het Ordekleed 15 augustus o.a.v. en werd tot de eeuwige professie toegelaten 4 oktober 1886. Zij vierde 4 oktober 1936 haar gouden jubileum en in 1946 haar diamanten feest in het Moederhuis te Breda. Zij overleed na een welbesteed leven in het St. Elisabeth ziekenhuis, hooigracht te Leiden op 3 februari 1948. Zuster Donata was van alle werk thuis: ziekenverpleging, de bakkerij, timmerwerk en zelfs de Rontgenafdeling was de eerste jaren aan haar toevertrouwd.

Petronella Dingemans / Zuster Maria Christina (14-09-1870 , trad in het klooster 11 mei 1891 en ontving haar Ordekleed 16 juli 1891 en deed haar eeuwige professie 8 september 1893. Haar gouden jubileum vierde zij 8 september 1943 en haar diamanten feest in het Moederhuis te Breda . Zuster Christina was tot haar gouden jubel belast met het verplegen van zieken en bood nadien nog vaak een helpende hand bij haar zieke medezusters.

Zuster Maria Cosma geboren in
Kruisland op 02-06-1887

Zuster Maria Jacoba geboren in
Kruisland op 12-06-1889

Zuster Maria Revocata geboren op
30-06-1914

Geboren worden.....

Tot op de dag van heden levert de geboorte van een boreling nauwelijks of geen risico of problemen op. Meestal komt een vrouw die in verwachting is al in een vroeg stadium in contact met een vroedvrouw of gynaecoloog. Deze begeleidt de moeder al vanaf het prille begin en doet regelmatig onderzoek naar de toestand van de toekomstige moeder en de foetus. Alles wordt systematisch geregeld en begeleidt.

In vroegere jaren in diverse perioden van onze voorouders ging dit er heel anders, en veel primitiever aan toe. Maar men wist in die tijd waarschijnlijk niet beter. Een goed voorbeeld hiervan is als u de stamboom goed leest, dat er veel kinderen levenloos ter wereld zijn gekomen. Maar er zijn er ook veel in hun eerste levensjaren overleden. Veel had te maken met de hygiëne maar ook was er veel te wijten aan onvoldoende en goede voeding. Hoe we het ook keren of draaien de feitelijke oorzaak zullen we nooit kunnen achterhalen.

Vroedvrouwen

Het op een na vrouwelijk oudste beroep is dat van een vroedvrouw, vroetmoeder of vroe(d)wif. 'vroed' betekent hier 'wijs', een wijze vrouw dus. Eeuwenlang, tot $\pm$ 1700, was de verloskunde alleen het domein van de vrouw. Vaste personen in grotere plaatsen, maar ook in de kleinere hielpen de vrouwen elkaar hun kinderen op de wereld te brengen. Dit was een zaak van vrouwen onderling en in de ogen van de mannelijke medici had dat niets te maken met wetenschap.

Alleen de katholieke kerk interesseerde zich wel voor de vroedvrouwen, omdat zij de aan- gewezen personen waren om de pas- geborenen te kunnen dopen, wanneer voor de levenskansen van het kindje gevreesd werd.

Zij moesten dan ook door de pastoor ter plaatse worden geëxamineerd. Dit onderzoek zal wel beperkt zijn gebleven tot de vraag of de vroedvrouw inderdaad de nooddoop kon toedienen. Tot $\pm$ 1800 waren er dan ook maar weinig (katholieke) vroedvrouwen in verband met de protestantse overheersing.

We moeten de capaciteiten van de vroedvrouw zelf ook niet te hoog aanslaan. In de praktijk zullen dan ook wel in ieder dorp ongekwalificeerde personen de vroedkunde op ondeskundige wijze hebben uitgeoefend. We denken aan bakkers, vrouwen wier taak het vooral was pasgeboren kinderen te verzorgen en de kraamvrouw op te passen. Hun 'kunde' berustte op min of meer overgeleverde handigheden en gebruiken. Het was allemaal heel goed bedoeld, maar vele vrouwen werden

slachtoffer van deze onbevoegden, die soms de nageboorte er maar eventjes uittrokken, opdat het kraamfeest maar zou kunnen beginnen.

Er was nog geen opleiding, zodat het vak door de ene vroedvrouw aan de andere werd geleerd. Pas in 1696 kwam er een leerboek van de medicus Henricus van Deventer getiteld "De Dageraet der Vroedvrouwen". Hierna werden al gauw de lessen verplicht en verschenen er meerdere leerboeken voor aspirant vroedvrouwen.

In de kleinere dorpjes waren er echter vroed- vrouwen die niet konden lezen of schrijven, zo- dat ze weinig van deze werkjes zullen hebben kunnen profiteren. Toch sprak men van het 'amt' van de vroedvrouw, omdat zij, onder bepaalde voorwaarden, zich als zodanig konden vestigen. Hiervoor moesten zij een eed afleggen. Wederom moet men zich hiervan op het platteland niet al te veel van voorstellen.

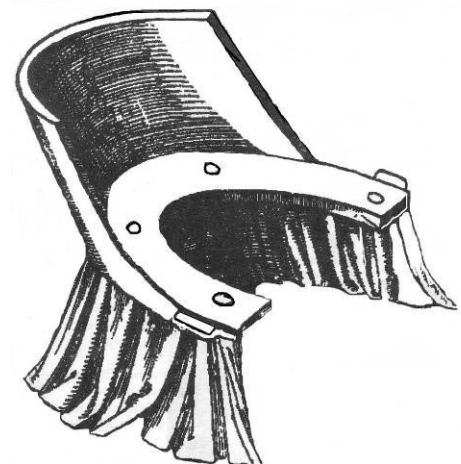
Een van de voorwaarden was artikel 88 van het Echt Reglement van 18 maart 1656. Dit was een bepaling die geen verband hield met de voorwaarden voor een goede uitoefening van het beroep. Maar in geval van de geboorte van een buiten het huwelijk verwekt kind, moesten zij binnen 12 uur, hiervan de plaatselijke schout in kennis stellen, met de toevoeging dat zij de aanstaande moeder niet mocht helpen alvorens zij de naam van de vader van het kind had genoemd. Dit had vooral het doel: "meerdere ontuchtigheden te ontdekken, tegen te gaan, en die te straffen". Deze bedreiging van al te levenslustige jonge- lieden met een openbaar schandaal en verplichting tot alimentatie werkte in ieder geval niet preventief.

In 1801 kwam er landelijk toezicht op de vroedvrouwen. Dit was wel een stap in de goede richting hoewel de kindersterfte en die onder de kraamvrouwen nog groot bleef. Het schortte nog teveel aan goede hygiëne.

Lang mocht de vroedvrouw het inwendig onderzoek doen, maar geleidelijk aan kwam de verlos- kunde in handen van mannen. Zij mocht zich niet meer op het vakgebied van de geneesheer begeven maar alleen een helpende rol vervullen.

De kraamstoel

Kraamstoel: een stoel met een uitsnijding vooraan in de zitting, gebruikt omstreeks 1880 - 1885. Voor elk gebruik werd hij, zodra de vroedvrouw werd gewaarschuwd, op een kruiwagen naar de vrouw in barensnood gereden.[hygiëne?] De man, of een gebuur van de voornoemde bakersvrouw ging daartoe mee. De stoel was eigendom van de vroedvrouw.

Bakers en het bakeren

Als men drie of vier maanden in verwachting was werd de baker besproken. Men gaf haar dan een “driepenning” (± fl. 2,50) om er zeker van te zijn dat ze zou komen bakeren. Zij was veelal een vrouw van middelbare leeftijd en haar eigen kinderen waren al groot. Ze was ongediplomeerd en haar loon bedroeg fl. 1, - per dag, plus de kost en fooien. Fooien kreeg ze van familieleden die op bezoek kwamen. Dat varieerde van vijftientig tot vijftig cent. Het was niet ongebruikelijk dat ze een fooi kreeg als de eerste ontlasting van de baby kwam en als het naveltje eraf was.

Haar werktijden waren van 's morgens half acht tot 's avonds zes uur en dat negen dagen lang. Als men bedenkt dat ze soms in een gezin met wel twaalf kinderen moest zijn, dan had ze haar handen zeker meer dan vol. Zij verzorgde niet alleen de gezonde kraamvrouw en de zuigeling maar ook voor de andere kinderen. Daarnaast moest zij wassen, strijken, koken, poetsen, eventueel melken en soms ook nog op het land werken. En als haar toch vrij zware werkdag er dan eindelijk op zat, had zij nog haar werkzaamheden bij haar thuis.

Marie Kluts

De aangifte van het kind

De aangifte werd meestal door de vader gedaan. De nieuwe wereldburger moet in het bevolkingsregister (lees ook doopboek) worden ingeschreven, in de plaats waar de geboorte heeft plaatsgevonden. Het is gewenst de aangifte steeds zo spoedig mogelijk te doen. De vader moest dan “Naar Boven” (het gemeentehuis). Er ging iemand mee als getuige, een buurman of familielid. Vaak deden ze op de terugweg een of ander café aan, waarbij één borrel niet genoeg was. Het kind zou scheel blijven kijken, dus werden het er twee en soms veel meer. Vandaar het gezegde: “Het scheel er af drinken”.

In het begin van de vorige eeuw kwam het regelmatig voor dat de vader niet thuis was. In zo'n geval deed de verloskundige of dokter dan de aangifte. De geboorteakte, opgemaakt door de ambtenaar van de burgerlijke stand (lees ook geestelijke), moest worden ondertekend door de aangever en twee, in tegenwoordigheid aanwezige getuigen. Dikwijls waren dat de veldwachter en mensen die in de omgeving van het gemeentehuis hun beroep uitoefenden.

Van een oudere generatie heb ik het navolgende mogen vernemen, zo is dit aan mij verteld!

Binnen de familie van Steen is het voorgekomen dat de gemeenteklerk aan de vader vroeg wie er bij de bevalling geweest was. De man in kwestie antwoordde; "Alleen de baker was erbij". Hij vergat te zeggen dat de bevalling zo voorspoedig was verlopen dat, toen de dokter kwam, de baby al keurig in het wiegje lag.

De gemeenteklerk vertrouwde het op zijn beurt niet en stuurde de plaatselijke veldwachter er op af. De veldwachter wilde de baker een proces-verbaal geven. De baker zei dat hij maar contact op moest nemen met de dokter.

In de buurt had men de veldwachter met zijn fiets naar het bewuste huis zien rijden. Als een lopend vuurtje deed het verhaal de ronde dat de baker, die bij aan het bakeren was, het kot (gevangenis) in moest. Zij hoefde het kot niet in en kreeg ook geen proces-verbaal. De dokter moest wel bevestigen dat de baker de waarheid sprak. Er was dus wel degelijk controle, er moest altijd een dokter of vroedvrouw bij zijn.

In het geval het een kindje betrof van een ongehuwde moeder, werd de aangifte gedaan door haar vader of de verloskundige dokter. En dit kwam binnen onze familiekringen meer voor dan we voor mogelijk zouden houden.

Het gebeurde wel eens dat haar werkgever het kind kwam aangeven. Die dan waarschijnlijk ook de vader was. In de geboorteakte stond dan de naam van het kind met daaronder de tekst "Onecht" of "Onwettig" of soms "illegaal".

In de volksmond noemde men een onecht of onwettig kind ook wel eens: "Jintje van oover d'alleve deur" (eentje van over de halve deur). Trouwde de moeder na verloop van tijd toch nog, dan kon het soms nog jaren duren voordat het kind gewettigd werd. Maar als het kind dan minder aandacht kreeg dan de andere kinderen uit dat gezin noemde men zo'n kind in de volksmond: " 'n onder geschoove kiendje" (een ondergeschoven kindje). Het werd dikwijls onachtzaam terzijde geschoven.

Wetenswaardig

Hoewel een overgroot deel van onze familie de kost verdiende als landbouwer of als landbouwersknecht, voor de mannen. En de vrouwen als dienstbode of dienstmeid bij een boerenbedrijf of soms ook bij een zeer wel- gestelde familie. Werd men vanaf de periode van het bevolkingsregister (circa 1811) over- geschreven van de gezinskaart van de ouders naar het zogeheten "dienstboderegister". In dit register

stonden alle namen van het personeel dat de boer of de welgestelde persoon dan in dienst had, men woonde dus ook op de boerderij.

Daar vele in die tijd niet lezen of schrijven konden, wisten sommige hun eigen exacte geboortedatum niet. Hierdoor nam men dus tijdelijk de naam van het boerenbedrijf aan of de naam van de boer werd gehanteerd. En de datum van in dienst treden werd soms voor geboortedatum aangenomen.

Door deze kromme logica zijn sommige stamboomonderzoekers dus dikwijls op het verkeerde been gezet. Overigens vonden we bij de meeste personen hun relevante gegevens wel terug. Maar we zijn zo ook een aantal personen kwijtgeraakt en hierdoor kennen we dus hun mogelijke huwelijksdatum of sterfdatum niet. Want we weten namelijk niet waar dit plaatsvond.

Het was destijds een hard leven vroeg beginnen, lange dagen maken en heel weinig verdienen. We mogen dus constateren dat men uitgebuit werd. Daarom klinkt het niet onaannemelijk dat men soms vreesde voor zijn of haar baan. Niet uitgesloten is dat mogelijk vrouwen soms onder dwang of grote druk zich aan de wellusten van hun werkgever hebben overgegeven. Maar ook personeel onderling maakte zich schuldig aan deze praktijken.

In de familie

Voor zover mij nu bekend is kent de familie van Steen een vroedvrouw (baker).

Maria Johanna (Marie) Bruijninckx (1901-1981) haar bijnaam was "Marie kluts". Zij was gehuwd met Petrus (Pieter) van Steen (1898-1962), hij was een broer van mijn grootvader.

Marie moet gebakerd hebben van ongeveer begin 1920 tot aan haar pensioengerechtigde leeftijd. Dat men veel vertrouwen had in deze vrouw blijkt uit het feit dat het overgrote deel van de geboorten uit die tijd in het dorp Oud Gastel op haar naam stonden. De nu oudere generatie die in die periode te Oud Gastel geboren zijn spreken er nog over.

Conform het ambt dat zij bekleedde en de eed die ze heeft afgelegd zullen we echter nooit achterhalen bij wie zij geholpen heeft hem of haar ter wereld te brengen.

“Stille Getuigen”

De term van dit onderwerp is op zich al een heel breed begrip, waar iedereen verschillend en anders mee omgaat. Dit al na gelang hoe men zijn of haar “aardse bestaan” invult.

Onze levensloop

We worden allen ‘ongevraagd’ geboren. Tenminste ik heb er niet om gevraagd om geboren te worden. U wel? We worden in dit prille bestaan verzorgd, gekleed, gevoed en begeleidt in ons jonge leven. Dit gebeurt in het begin heel systematisch. Dit meestal op basis van hoe onze ouders dit weer van hun ouders hebben meegekregen. Maar ook hoe zij hier weer invulling aan gegeven hebben aan hun kinderen. Dus de kinderen waar over ze de verantwoording hadden. Naar mate we ouder worden en natuurlijk begeleidt krijgen we steeds meer eigen verantwoording toebedeeld. Kortom we mogen zelf deels gaan meebeslissen wat we goed of fout doen. Doen we iets goed, krijgen we een compliment. Doen we iets fout, dan worden we hierop aangesproken of op de vingertjes getikt. Met de bedoeling dit nog eens beter in te schatten. Maar meestal zo goed mogelijk bedoelt. Tot we op eigen benen gaan staan. Ook trouwen en mogelijk ook kinderen krijgen, welke wij op hun beurt weer zoals bovenstaan beschreven gaan opvoeden.

Concreet; geven we hen het beste mee wat in ons zit. Wat wij op ons beurt hebben meegekregen van onze ouders.

Kort en bescheten

U kent allen het gezegde “het leven is net een kinderhemdje, te kort en bescheten”. De ene persoon wordt vrij oud, en een ander sterft al na een dag. Tegenwoordig is dit nog nauwelijks voorstelbaar en denkbaar, maar in vroeger tijd eerder regel dan uitzondering. Vroeger was er wel een dokter in een dorp. Of als men in een gehucht woonde in het naburige dorp. In een grotere plaats waren er misschien meerdere. Doch de wijsheid die deze medici hadden of kenden in vroegere jaren was toch vrij beperkt qua kennis. Alles wat zij wisten en tegen kwamen werd wel genoteerd, zodat dit over gedragen kon worden. Hierop is onze huidige medische kennis op gebaseerd en verder uit gesplitst tot de meest diverse specialismen. Had een kind in vroegere tijden nauwelijks een kans van overleven, dan zou dit kind anno nu meer kans maken om te overleven. Temeer daar die kennis over de meest vreemde ziekten ons nu meestal wel bekend is. Een kind wat bijvoorbeeld in 1650 erg ziek ter wereld kwam, zou als dit kind anno nu ter wereld zou komen meer kans maken om te overleven.

Karigheid en eenvoud

Maar het ligt niet alleen aan die kennis. Andere factoren die hierbij een rol spelen waren; wat eet een moeder die een boreling ter wereld brengt. Wat was haar fysieke gesteldheid. En dan hebben we het nog niet gehad over de huisvesting die al niet erg geweldig was, en wat men aan arbeid moest verrichten. Het begint eigenlijk al bij haar eigen geboorte hoe zij ter wereld kwam. Maar dit meer gebaseerd op de genen van haar ouders waarvan zij van ieder wat heeft meegekregen. Maar ook van haar partner. Mede op basis van een combinatie van deze twee personen wordt een en ander al deels voor ons bepaald.

Vroeger was het een leven van eenvoud. Er was waarschijnlijk wel voldoende om te eten, maar dat beperkte zich tot eenvoud en karigheid. Wat men at, bevatte waarschijnlijk wel voldoende voor wat het menselijk lichaam dagelijks nodig heeft doch was dikwijls hetzelfde een eenzijdig. Brood, aardappelen, bonen en als het er al was een stukje vlees voor hen die zich dit konden permitteren. Bekend is dat in de tijd die achter ons ligt men vier keer per dag at. Bij het opstaan, rond het middaguur, rond de klok van vier of vijf uur en als laatste net voordat men te bed ging. Koffie bij het ontbijt was in die tijd geen normaal verschijnsel, dat kwam pas velen jaren later. Als dorstlesser werd veelal tafelbier, water of schrale verdunde melk gebruikt. Tafelbier was schraal bier en bevatte nauwelijks alcohol. Daarom werd dit in die tijd ook aan kinderen gegeven. Het werd gemaakt van de resten of overschot van de graanproducten die men zelf verbouwden. Het bier werd overigens zelf gebrouwen in een grote teil. De ene dag stond er bier in en rond het weekend kon men zijn wekelijkse wasbeurt er in doen. Over hygiëne gesproken!! Water was er voldoende want dit haalde men uit de put. Melk daar en tegen was een kostbaar goedje en werd aangelengd met water zodat men meer kon schenken maar toch die goede bestanddelen binnen kreeg die erin de melk zaten. Men at vrij vet, iets waar we tegenwoordig echt op moeten letten als we niet te dik willen worden. Maar daar de mensen die in die tijd erg hard moesten werken konden gerust reusel en vet spek op hun boterham doen. Vanwege die harde en lange arbeid had men een goede verbranding en kreeg nauwelijks kans om dik te worden. Ook het brood van toen, wat veelal ook zelf gebakken werd bevatte meer natuurlijke voedingstoffen dan het huidige brood wat we nu bij de bakker halen.

Jong, oud en dubbel geleefd

Dat in de tijd die achter ons ligt de meeste niet erg oud waren is bekend. Kinderen werden afhankelijk van hun leeftijd al in het arbeidsproces betrokken. Er was immers geen school en om hen bezig te houden konden ze lichte en kleine werkjes doen. Naarmate je ouder werd werden de werkzaamheden zwaarder. Men werd dan ook spelenderwijs voorbereidt op het verdere leven.

Met jong sterven bedoelen we dan ook de leeftijd tussen de 30 en 50 jaar. Werd men ouder en had men het geluk de leeftijd van 60 of 70 jaar te bereiken dan kon je spreken dat men hoog bejaard was in die tijd.

Men moest immers blijven doorwerken. In die tijd was er immers geen spraken van pensioen of een rentekaart. Je moest blijven werken tot je er bij neerviel, al was het maar om in je eigen levens- onderhoud te kunnen voorzien. In die korte tijd die men dan geleefd heeft mag men wel stellen dat de mensen uit die tijd er een dubbel leven er hebben op zitten. Al was het alleen maar dat de dagen voor hen vele malen langer waren.

Wees, voogd en toezien

Niet vreemd klinkt het dan ook dat veel kinderen in die tijd al vroeg wees waren omdat een of beide ouders op vroege leeftijd overleden zijn. Als men dan nog niet de leeftijd van 21 had, en in sommige perioden was dit 23 jaar, dan noemde men dit 'onmondige kinderen'. Men werd dan wees genoemd en kwam onder voogdij te staan. Meestal werd de voogd aangewezen aan de mannelijke zijde. Dit was meestal een broer van de overledenen, als hij die had of een tante. Maar het is ook bekend dat de opa dit was als deze nog in leven was. De toezienende voogd kwam meestal van moeders zijde. Doch dit kon ook een broer of zus van haar zijn. Of zelfs haar ouders.

Belangrijkste taak van de voogd was om er zorg voor te dragen dat die wezen gevoed en gekleed werden, maar ook om deze kinderen verder te begeleiden in hun jonge en prille leven totdat zij op eigen benen kunnen staan of voor zichzelf in hun levens- onderhoud kunnen voorzien.

Kortom wezen opnemen en opvoeden kostte geld en werd dan ook meestal gedaan als het iets of wat opleverden als men wat bezat. Bijvoorbeeld een erfing als men bezittingen had. Was dit er niet dan werd men meestal opgenomen in een weeshuis. Dit laatste ook toegepast als er geen verdere familie was. Of beter gezegd, soms was het niet bekend of er nog familie was omdat die elders woonden.

Verdriet en gedenken

Ook in vroegere jaren had men verdriet als er iemand kwam te overlijden, ongeacht de oorzaak die men meestal niet kende, of er te weinig vanaf wist. Uitgesloten natuurlijk als dit een ongeval was voor zover men van een ongeval kon spreken.

Maar te denken val ook aan een verdrinking in een sloot. Vergeet ook niet dat de kinderen destijds ook nieuwsgierig waren en in de kookpot wilden kijken en hierdoor

een verbranding opliepen. In een enkel geval ging soms ook een heel huis in vlammen op. Met de dood van een of meerdere als gevolg. Maar men had dan wel een aan- toonbaar feit als doodsoorzaak. En dan hebben we het nog niet gehad over diverse epidemieën en andere volksziekten die door de jaren heen de revue gepasseerd zijn. Kortom verdriet is er altijd geweest als men een dierbare of naaste verloor. Hen gedenken doen we allemaal, maar ieder zo op zijn eigen manier.

Begraven, cremeren, sterven kost geld

Begraven gebeurt als sinds mensenheugenis. Zelfs voor onze jaartelling begroef men haar overledenen al. Hetzij in een graf, of op zee als men varende was. Bekend is dat velen in de kerk begraven zijn. Dit gebeurde meestal als men iets had en de kerk het nodige naliet. Slaan we de kerkrekeningen of de begraafregister er op na dan zie je precies wat het kostte. Betaalde je veel dan kwam je in de kerk te liggen en was er een mis in vol ornaat. Betaalde je het gebruikelijke tarief en een paar centen extra dan werd er met meerdere klokken geluid maar werd je wel op de naast- gelegen 'dodenakker' begraven welke meestal naast of achter de kerk lag. Aangemerkt dient te worden dat dan ook met naam vernoemd werd in die registers. Kon je een begrafenis niet betalen dan werd dit wel vermeldt in een register maar dan stond er 'overleden het kind van ...'. In enkele gevallen is het bekend dat men van de armenkas werd begraven, die meestal beheerd werd door een vooraanstaand figuur uit de gemeenschap.

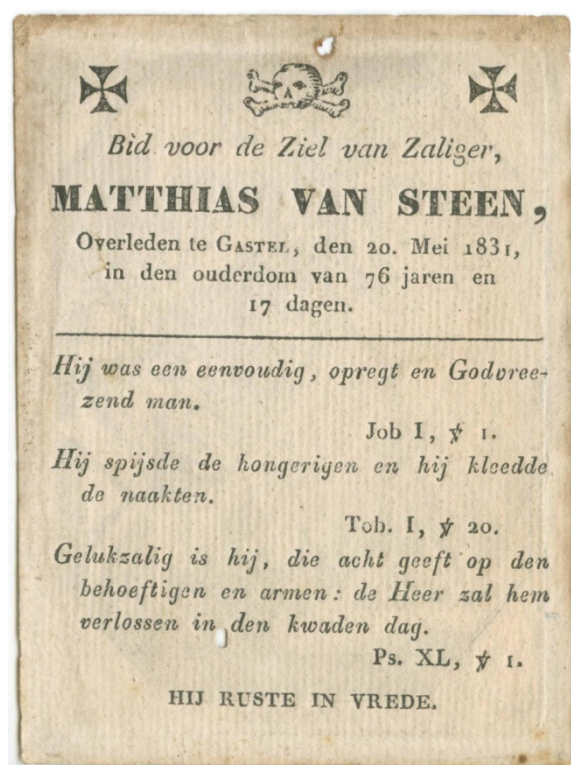
Had men geen nazaten en liet men zijn hele bezit aan de kerk na, dan zat je helemaal goed. Als er dan een bidprentje was dan kwam hier op de staan weldoener of weldoenster en werd de naam van de kerk of parochie erbij vermeldt.

Bij een overlijden op zee, denk maar eens aan de VOC periode, kon men natuurlijk de overledenen niet begraven. Zij kregen een zeemansgraf omdat men de lichamen van overledenen niet aan boord kon houden. Dit vanwege het uitbreken van de eerder beschreven enge ziekten. De stoffelijke resten begonnen namelijk zich te ontbinden met alle gevolgen van dien waar men niet op voorbereidt was. Een zeemansgraf werd dan ook altijd opgetekend in het logboek van het schip door de kapitein. Dit daar hij de hoogste in rang was, maar ook omdat hij op zee de lokale autoriteiten vertegenwoordigde van het land van herkomst. Een Begrafenis op zee geschiedde altijd volgens een vooraf vastgesteld protocol en geschiedde in aanwezigheid van bemanning en passagiers. Bij aankomst thuis moest de kapitein dit melden bij een der zeven rederskamer in wiens opdracht hij deze reis heeft gemaakt. Naar alle waarschijnlijkheid meldde deze kamer dit dan weer bij de lokale autoriteit.

Cremeren is in feite ook al een heel oud gebruik. Te denken valt als men op de brandstapel gezet werd. Maar ook bij diverse epidemieën werd de vlam er maar al te vaak ingezet. Er zijn nog vele inheemse stammen die volgens ritueel opgebaard worden en hierbij de brand erin gaat. Ook is er nog een gebruik dat men met een vlot de zee opgeduwd wordt om vervolgens op afstand in brand te worden geschoten met pijl en boog.

Een voorbeeld hiervan kunt u nog teruglezen in het jaarboek 2010 onder het onderwerp de familie Van Steen in en rondom Oud Gastel. Marinus van Steen woonde namelijk in Okiwi, Great Barrier Island (Nieuw Zeeland) en was met een Maori getrouwd. Hij heeft ook conform hun gebruiken hier geleefd, maar gaf ook volgens hun cultuur en geloof zijn lichaam terug aan de natuur. Wat in principe dus ook in feite iets te maken heeft met een zeemansgraf.

Herinneren en herinneringen

In de tijden die ver achter ons liggen gingen speciale dingen van de overledenen over op de jongere generatie. Dit als herinnering aan hen die niet meer in ons midden waren. Sedert een groot aantal jaren terug kwam er een voorloper van het bidprentje. Kleine kaartjes waarop handgeschreven een tekst, gedicht of iets persoonlijks stond van de overledenen. Later kwam hier de gedrukte versie voor. Vele van die prentjes bewaarde men in een Bijbel thuis of in een zogeheten missaal ook wel kerkboek genoemd. Er werd dan ook gebeden ter herinnering aan de overledenen of als men hieraan dacht of aan herinnerd werd op bijvoorbeeld iemands verjaardag of sterfdag. Wat later kwamen de Allerzielenprentjes meer in beeld.

Deze prentjes kwamen uit rond de tijd dat wij onze overledenen en hen die ons dierbaar zijn gedenken. Op deze prentjes staan dan altijd de namen van hen die dat jaar in deze parochie of plaats zijn overledenen en waarvoor dan in deze speciale dienst gebeden wordt en nog even terug geblikt toen men nog in ons midden was.

lets wat we tegenwoordig niet meer zien, maar in vroegere tijden heel gebruikelijk was is dat toen in vele huizen van toen, groot of klein altijd wel een ruimte was waar een Mariabeeld stond en waar een kaarsje gebrand werd. Enkelingen hadden hier ook nog een wijwaterbakje bij staan zodat hier te pas en te onpas gebruik van kon worden gemaakt indien men er behoefte aan had.

Maar ook begraafplaatsen zijn plaatsen waar wij hen die ons ontvallen zijn hun laatste rustplaats geven. Dit is voor ons dan meestal de plaats waar we naar toe gaan als we hier een reden voor hebben. Of soms gewoon even hier langs te gaan als we hier behoefte aan hebben. Maar ook bijvoorbeeld op de geboorte- of sterfdag van de overledenen. Te denken valt ook met de bevrijding waar voldoende aandacht aan geschonken wordt. En niet te vergeten Allerzielen en Allerheiligen. Kortom genoeg gelegenheden en reden om eens wat meer die laatste rustplaats van hen die ons ontvallen zijn te bezoeken dan alleen met Allerheiligen of Allerzielen. Op deze dagen of de week ervoor

stormen we massaal als 'kuddedieren' richting kerkhoven waar zij liggen die ons dierbaar waren. We poetsen en schrobben de graven. Vullen zand aan verwijderen onkruid en dat soort zaken wat er niet thuishoort. Plaatsen bloemen en prevelen wat woorden of een gebedje en gaan wederom huiswaarts. En hierna zien we deze begraafplaats -tenminste velen- een jaartje niet meer. Om vervolgens het jaar daarop dezelfde activiteit of ritueel uit te voeren.

Maar sommige onder ons vinden dat we toch recht van spreken hebben en mopperen weleens. Zeggen dingen zoals de begraafplaats ziet er slecht uit en staat vol onkruid. Of het graf van mijn familie is verzakt en scheef gaan staan omdat men weer teveel zou wieden. Ongeacht wat het ook mogen zijn en of dit de werkelijke reden is, we hebben altijd wel wat te mopperen. Beter zou zijn de hand is in eigen boezem te steken, en hier wat vaker te komen.

We signaleren dan direct zaken die een grafmonument voor verder verval of schade kunnen behoeden. Tenminste als we hier wat vaker komen en daadwerkelijk actie ondernemen om dit tegen te gaan. Mogelijk praat ik nu wat te gemakkelijk want er zijn ook mensen onder ons die reeds zelf een hoge leeftijd bereikt hebben en hoe graag ze dit zelf ook willen, dit zelf niet meer kunnen vanwege beperkingen of in verband met hun leeftijd. Maar natuurlijk zijn er ook graven en daar zijn geen nazaten meer van. Toch liggen deze er nog omdat de grafrechten mogelijk nog niet

verlopen zijn. Of men heeft een eigen graf, wat nog mogelijk is op sommige begraafplaatsen. In dat geval blijft zo'n monument staan maar geraakt het steeds verder in verval. Nu wil ik u niet allemaal aanzetten om massaal de kerkhoven op te gaan om de grafmonumenten van uw nabestaanden eens in top conditie te gaan brengen. Want een begraafplaats biedt meer.....

Denk maar eens aan die momenten dat u niet lekker in u vel zit. Er heerst daar een serene rust, u kunt daar even een wandelingetje maken om weer tot uzelf proberen te komen. Of door een paar kleine dingen te doen enige vorm van afleiding zoeken.

Maar wat ik eigenlijk meer tegen u wil zeggen is; het is wel de laatste rustplaats van hen die ons dierbaar waren. Maar het is tevens ook het laatste wat er mogelijk nu nog staat en waar we nu nog naar toe kunnen. Als het geruimd wordt is het definitief weg!! Wees er zuinig op nu het nog kan. Het zijn voor ons immers "Stille getuigen" en tevens het laatste waar je naar toe kunt gaan. Buiten dat je bijvoorbeeld een bidprentje of foto uit een boek of kast haalt.

Het is een van het allerlaatste wat ons iets zegt van iemand zijn aardse bestaan. We zeggen in de volkmond wel eens 'over en voor de doden niets, dan goeds'! Doe er dan ook iets mee! Of het nu onze ouders of grootouders zijn, aan hen hebben we wel te danken dat we hier nu rondhuppelen en het leven leiden dat we willen of leven.

Hij of zij die iets meer over grafonderhoud of dit soort zaken wil weten nodig ik daarom graag uit om contact met uw heemkundekring op te nemen. Zij weten al mijn gegevens en kunnen u met mij in contact brengen.

Een grafmonument rechtzetten, schoonmaken en onderhouden is eigenlijk vrij eenvoudig mits het op de juiste manier gedaan wordt en het vergt nauwelijks intensieve of zware inspanning. Zelf heb ik 23 graven in onderhoud van mijn familie en doe dat twee keer per jaar. Net voor de bevrijding in het voorjaar krijgen alle graven een grote poetsbeurt waar ik echt niet langer dan drie dagen over doe. De week voor Allerzielen en Allerheiligen bewerk en bereid ik de graven zodanig dat ze goed de winter doorkomen en ingespoten worden tegen mos en algenaanslag. En dat kost me dan nauwelijks nog anderhalve dag. Als ik er al de krant mee haal omdat dit bij een verslaggever al opvalt. Dan vallen de graven die ik in onderhoud heb zeer zeker op tussen al die andere waar niets aan gedaan wordt. U onderhoud ook thuis uw eigen tuin, toch! Wat is het dan voor moeite dat kleine tuintje van iemand die uw dierbaar is te onderhouden?

"Stille getuigen", is langer genieten van dat stukje tastbaar bewijs van en naar hen die u dierbaar waren!!

OVER (BRABANTSE) SPREEKWOOREN EN SPREUKEN.

Inleiding.

In een eerder jaarboek van onze heemkundekring zijn er reeds Gastelse spreekwoorden en gezegden verschenen van wijlen de heer H. Zandbergen.

In 1858 deelde een Leidse onderwijzer de heer P.J.Harrebomée aan het Nederlandse volk mee, dat hij een verzameling Nederlandse spreekwoorden zou uitgeven. En tussen 1858 en 1870 rollen er inderdaad drie dikke boeken van de pers met spreekwoorden, spreuken, uitdrukkingen, gezegdes, volkswijsheden enz. De drie delen omvatten ruim 34.000 uitspraken en zijn geordend naar zelfstandige naamwoorden. Natuurlijk waren er al eerder uitgaven van spreekwoorden geweest. De schilder Pieter Brueghel de Oude maakte er een groot schilderij over. Het oudste bekende boek over spreuken is natuurlijk "Het boek der Spreuken" van Koning Salamon uit het Oude Testament.

Wat spreekwoorden precies zijn is moeilijk uit te drukken. Hoogleraar C.G.N. de Vooy's omschreef ze in 1912 als volgt: het zijn uitspraken, die een of andere algemene ervaring of wijze les inhouden en die door kernachtigheid, welluidendheid of vernuftige inkleding, gemakkelijk in het geheugen blijven hangen., zodat ze in kleiner of grotere kring als gemeengoed worden beschouwd en grotendeel mondeling overgeleverd worden.

De Brabantse spreekwoorden zijn verzameld in het boek: "de Brabantse Spreekwoorden" van Drs. H. Mandos-van de Pol.

De stichting Brabants Dag heeft in 1976 een boekje "Spreuken zo te zien" uitgegeven.

We willen ons deze keer beperken tot spreekwoorden over het landleven en de boeren en zij dieren en uit het rijke Roomse leven en haar bedienaren, de priesters, de monniken, paters en nonnen.

We weten zeker, dat u verschillende spreekwoorden zult herkennen en hopen tevens, dat u aan het lezen ervan veel plezier beleeft.

Spreekwoorden over de koe.

Met een magere koe en een vet paard is heel 't boeren geen bliksem waard.

Ge komt makkelijker aan tien kinderen dan aan één koe.

Hij zit er op te wachten, als een hond op een zieke koe.

Van puinen krijg je zere lenden en magere koeien.

Een nuchter kalf en een zatte mens, verongelukken niet gauw.

Als de koe van voren was als van achteren, dan had ze twee koppen.

Hij heeft een meevaller als de koster zijn koe, want die mag op het kerkhof grazen.

Ze heeft het op der horens. (verwaand zijn)

Ongebonden is het beste, zei het kalf en 't stond aan de hooimijt.

De kop moet de kont verkopen.

Ik sla een gat in je kop, waar zeven koeien uit kunnen zuipen.

Wie de koe verkoopt, verkoopt den uier.

Er is geen koe of wijf, of ze heet een plekske aan der lijf.

We zullen den os eens melken en kijken, wat we dan krijgen.

Ge kunt van een os niet meer snijden, dan een goed stuk vlees.

Ik ben geen koe, ik kan niet aan het geven blijven.

wat ben je toch een pinuier. (gierig)

Als het wou, kon de stier kalven.

Een goede koe zoek je op stal, en niet op de markt.

Hij studeerde voor os, maar hij kon geen horens krijgen. (te hoog gegrepen)

Als de avonden vallen beginnen de koeien te rallen. (loeien)

Hij is net een verse koe. (gul).

Eigen bloed, dat trekt, zei de boer en hij kuste den os.

Liefde is blind zei de boer en hij kuste het kalf onder zijn staart.

Hij heeft er net zo veel verstand van, als een koe van spuitjes plukken.

Als de koe dicht bij de stal weidt, is hij zo vet.

Daar worden de kalveren nog gedoopt. (vroom gezin)

De dieje melkt met één vinger.

Ze heeft veel koeien op der kop gezien. (veel vrijers gehad)

Een koe kakt in een keer meer , als zeven mussen in een jaar.

Hij is zo voorzichtig als een dekstier. (onbehouwen)

Hij heeft er evenveel verstand van als een koe van touwtje springen.

Al staat de koe in de bloemkolen, ik moet er heen.

Het lijkt net of er een os over het land heeft gepiest. (krom ploegen)

Ge zult hem in het mandje niet melken. (wilde)

Als het over de koe is, kan het ook wel over de staart.

Donder op een kale struik, geeft koeien met een lege buik.

Als de koeien los zijn, moet je ze niet vangen.

Met St. Juttemus als de kalveren op het ijs dansen. (nooit)

Hij kijkt als een koe die kalven moet.

Als er een koe plast, houden ze allemaal de staart omhoog.

Als het kalf verdronken is, dempt men de put.

Ge kunt het vel niet verkopen, voor het kalf gestroopt is.

Hij lacht nog niet, al ziet hij en koe met een korset aan.

Den dieje kun je gerust het zeel over zijn horens trekken.

Hij wil altijd vijf poten aan een kalf hebben.

Dat hebben we gehad, net als den os.

Hij zit er op, net als en stier op een koe.

Een koe en een vrouw koopt men niet op de markt.

Maar op de stal, hitjes en klitjes vindt men overal.

Fluitende meiden en brullende koeien zijn zelden goede.

Als ge als haas geboren bent, moet je geen stier willen zijn.

Die moet de vinger nog hebben zoals het kalf.

Een os wordt ook als stier geboren.

Van een koe moet je niet verwachten, dat ze hengstig is.

Wie procedeert om een koe, geeft er een kalf op toe.

Wie recht om een koe, geeft er een toe.

Wie recht om een paard, behoudt alleen de staart.

Hij is goed genoeg als tweede koe.

Die klompen zijn mij een koe te groot.

Toen mijn koe dood ging , had niemand voor mij een ander, zei de boer.

Maar toen mijn vrouw dood ging, had iedereen voor mij een nieuwe.

De boeren aten zich ziek aan het spek maar gezond aan de melk.

Een oud wijf en een oude koe vallen mee.

Maar een ouwe vent en een oud paard zijn niets meer waard.

Ge moet een koe wel melken, maar niet de spenen aftrekken.

Een boer zonder koe is als en café zonder bier.

De stier heeft er lol van, maar de koe wordt er vol van.

Als de koe in het water schijt is de boer zijn mest kwijt.

Men blijft maar een jaar kalf, maar heel zijn leven ezel.

Zo'n koe kun je met een klein emmertje melken.

Aan de kop zie je niet, wat de ene koe tegen de andere zegt.

Het doet de boekweit geen kwaad, als de koeien over het koren lopen.

Dronken lui en nuchtere kalveren doen zich geen zeer.

Dat past net zo min, als een koe met een pet.

De ossen achter de kar spannen.

Die geen koeien heeft, moet geen gras pachten.

Een os en een ezel dienen niet in een span.

Die twee horen bij elkaar als melk en koe.

Een koe is even vlug aan nieuwjaar als een haas.

Vreemde koeien likken geen vreemde kalfjes.

De boer ruikt graag mest en gier, want ze brengen in de grond vertier.

Als de boer zijn koe gaat melken, moet de buurman weten hoe lat het is.

Wat goed is voor het vee, is ook goed voor de mens.

Spreekwoorden over het paard.

Het viel verkeerd, zei de boer, 't paard ging dood en de vrouw werd beter.

Dwalen is menselijk, zei de boer en hij zocht zijn paard, waar hij op zat.

Een oud paard moet je aan het werk houden.

Een kreupel paard is geld waard, als je zelf de kar moet trekken.

Als een vrouw getrouwd is of een paard gekocht wordt, moet je er niet tussen komen.

Als het enen paard steig 's en het andere niet trekt, dan kom je niet van je plaats.

Beter een maandags paard, dan een maandagse knecht.

Beter een oud paard versleten dan een jong bedorven.

Bij een paard moet je achter en bij een jonge meid voor weg blijven.

Daar kan een blind paard nog geen schade doen.

De een mag een paard stelen en de ander nog niet over de haag kijken.

Dat leed is met geen tien paarden te trekken.

Het zijn de beste paarden die de haver verdienen.

Een goede boer heeft een dikke vrouw, een mager paard en een zoon op het seminarie.

Hij/zij is het beste paard van stal.

Een wit paard heeft veel stro nodig.

Er zijn luxe paarden en werkpaarden.

Men moet en gegeven paard niet in zijn bek kijken.

Iemand met geen paard en kar ergens naar toe brengen.

Zelfs en paard valt nog wel eens, al heeft hij vier benen.

Anderhalve man en een paardenkop.

Ziekten komen te paard en gaan te voet.

Een vrouwenhand en een paardentand staan nooit stil.

Spreekwoorden over het varken.

Veel geschreeuw en weinig wol, zei de boer en hij schoor het varken.

We zullen dat varkentje wel even wassen.

Een blind varken vangt ook wel eens een eikel.

Een varken leert nog na zijn dood.

Een boer en een varken worden knorrende vet.

Gillen als een mager varken.

Zo lelijk zijn als een varken.

Zo vet zijn als een varken.

Hij is meer dan een rechte varkensstaart.

Spreekwoorden over de kippen.

Een goede haan is niet vet.

Een oude haan en een jonge hen krijger zeker kuikentjes.

Daar kraait geen haan naar.

Alle kuikens worden geen kippen

Het loopt als een tiet.

Ge kunt van aan kale kip geen veren plukken.

De wind gaat met de kippen op stok.

Kijken als een kip zonder kop.

Dus, een kip is geen mus!

Als de hennen schuilen, duurt de regen niet lang.

Spreekwoorden over God.

Aan Gods zegen is alles gelegen.

Als de nood het hoogst is, is Gods hulp nabij.

Ze zou onze lieve heer nog van het kruis afbidden.

Ieder voor zich en God voor ons allen.

Hij leeft als god in Frankrijk.

God hebbe zijn ziel en de duivel zijn klompen.

Gods water over gods akker laten lopen.

Spreekwoorden over de duivel.

Loop naar de duivel.

Het is of de duivel ermee speelt.

Hij zit op zijn centen als de duivel op Geerte.

Hij gaat bij de duivel te biechten.

Ledigheid is des duivels oorkussen.

Hij is van de duivel bezeten'.

Hij is voor de duivel niet bang.

Hij is de advocaat van de duivel.

Hij is te dom om voor de duivel te dansen.

Als ge over de duivel spreekt, trap je op zijn staart.

Spreekwoorden over engelen.

Het is of een engeltje over mijn tong piest.

Hij was voor mij de reddende engel.

Gij komt als den engel uit de hemel.

De engeltjes schudden hun bedden uit(sneeuw)

Spreekwoorden over hemel en hel.

Die heeft de hel op aarde.

Als de hemel valt zijn alle mensen dood.

De weg naar de hemel is geplaveid met goede voornemens.

Ach, waren alle mensen wijs en leefden daarbij wel de aarde was een paradijs, nu is zij slecht een hel.

Als het regent en de zon schijnt is het kermis in de hel.

Spreekwoorden over kerk en kapel.

Men moet de kerk in het midden laten.

Hij is vast in de kerk geboren.

Naast elke kerk staat een kapelleke (café)

Die het kortste bij de kerk woont is altijd het laatste binnen.

Wat nou gezongen, zei de koster en de kerk stond in brand.

Spreekwoorden over de paus, pastoors paters en monniken.

Hij is roomser dan de paus.

Hoe dichterbij Rome, hoe verder van de kerk.

De pastoor doet geen twee missen voor hetzelfde geld.

Regent het op de pastoor, dan druppelt het op de koster.

Pastors, nonnen en begijnen zijn niet zo heilig als ze schijnen.

Hij kent zijn zaken zo goed, als de pastoor zijn brevier.

Hij drinkt als een Tempelier.{monnik}

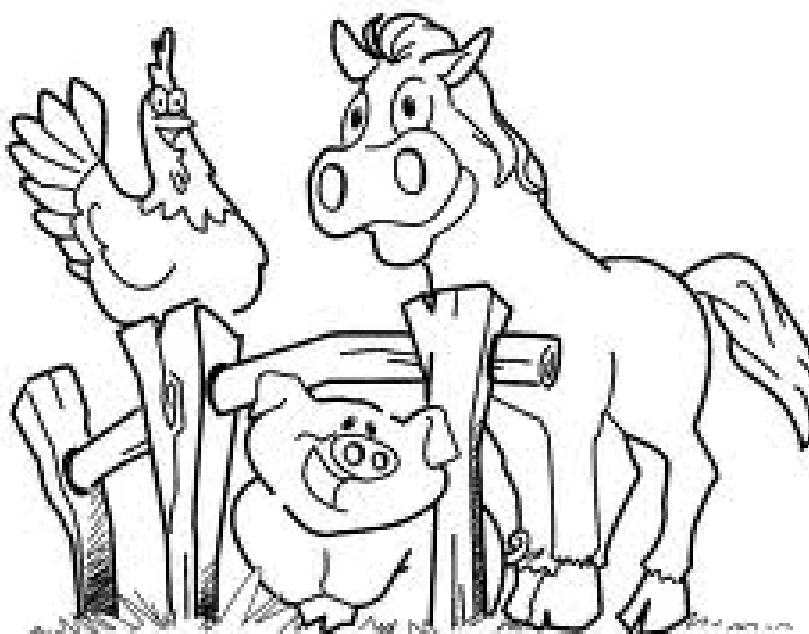
Alle mensen, zei de begin en ze zoende de pater.

Gelijke monniken, gelijke kappen.

De deugd in het midden, zei de duivel en hij liep tussen twee Kapucijnen.{monniken}

F. van Merrienboer sr, Oud Gastel.

THEE MET IETS ERBIJ

Een historisch bloemrijk verhaal uit Gastels rijke verleden, geschreven door een anonieme Gastelaar.

Tombe la neige...

"En dan nog even dit, mijne beminde parochianen. Nu het Hoogfeest van Pasen op handen is en gij in groten getale naar aloude gewoonte gehoorgevend aan de voorschriften van Onze Moeder de Heilige Kerk de biecht zult gaan spreken en de Heilige Communie ontvangen, wil ik u een paar woorden zeggen. Het H. Sacrament van de Biecht is een gave Gods, die niet enkel de belijdenis der zonden behelst gevolgd door vergeving. Neen, mijne beminde parochianen, het H. Sacrament van de Biecht behelst daarnaast en daarenboven berouw ..."

Hier pauzeerde de zeereerwaarde heer pastoor Gommarus van Nispen. Hij proefde met voldoening de stilte die over de overvolle kerk was neergedaald. Met stentorstem vervolgde hij: "... én boetedoening. Heeft niet Onze Heer Jezus zelve boete gedaan om al onze zonden uit te wissen? Zouden wij daarom voor altijd van boetedoening ontslagen zijn? Helaas, in onze streken kent men het boetekleed niet. Wat zou het sommigen onder ons passen. Want, beminde gelovigen, er zijn er onder ons die zich vermeten als de farizeeërs uit de Heilige Schrift in dit huis, het huis van God, wekelijks tot aan de voorste bank te gaan, te knielen en plaats te nemen, zonder zich één ogenblik, één tel om boetedoening te bekommeren." Weer zweeg de pastoor. Er was geen kuchje meer te horen. De kerkgangers waren met stomheid geslagen en wachtten bleek en ontdaan op een ontknoping. Nog zweeg de pastoor. Huiver waarde rond voor hij zijn laatste woorden sprak: "Wee degenen, die spotten met de geboden van de Heer: hun lot zal verschrikkelijk zijn."

De hoogmis verliep daarna in een ijzige sfeer. Zodra het eerste kerkvolk buiten de brede kerkdeuren kwam, bleef het staan praten. Het versperde zo de weg voor de mensen die de kerk nog moesten verlaten. Hoofdschuddend keken de schapen van pastoor Van Nispen elkaar aan. Op ieders lippen lag de vraag: "Over wie had mijn-

heer pastoor het in zijn preek?" Stilaan verspreidden zich de bezoekers van de hoogmis, maar overal op het marktplein, in de bocht van de Kerkstraat, vooraan in de licht aflopende Veerstraat, ja zelfs in de tochtige Sluisgang bleven mensen samengroepen. Toen pastoor Van Nispen na het afleggen van de misgewaden en het doen van enkele gebeden naar de pastorie wandelde, constateerde hij, dat zijn woorden het gewenste effect hadden. De geselende predikatie van Passiezondag 1844 zou nog lang gespreksstof vormen voor zijn gelovige kudde.

's Maandagmiddags sloop het gerucht door Gaasterdorp, dat niemand minder dan burgemeester Amadé van Grobbendonk het doelwit was van de pastoor. Opeens konden de Gaasterdorpers zich allerlei smeuge verhalen herinneren over wat er allemaal wel/niet gebeurd was ten tijde van de inkwartiering van de Hollandse soldaten. Het deksel was van de beerput getrokken. Na zoveel jaren had iemand de euvele moed gehad het stilzwijgen te verbreken. Wie had dat gedacht van Mientje Poldermans. Je weet wel, de oudste dochter van weduwman Rom Poldermans van de Nieuwe Dijk. De woorden van pastoor Van Nispen hadden haar zo gepakt dat ze

een geheim van meer dan vijf jaar oud niet langer op haar tong kon laten branden. Of zat er meer achter? Bij bakker Heisteeg op de Markt had ze het gezegd: dat er in de theekoepel van de burgemeester tijdens de Belgische Opstand onnoemelijke dingen waren gebeurd. Officiëren hadden er meisjes verleid met goedvinden van mijnheer de burgemeester. Ze was er zelf bij geweest. Dat had mijnheer pastoor bedoeld in de hoogmis. Een bom had niet meer opschudding kunnen veroorzaken. Mientje, het arme schaap, was er inderdaad zelf bij geweest. Voor ze het wist, dreigde niet de burgemeester maar zij de zondenbok te worden.

Had zij zich niet afgegeven met een jonge luitenant? Dinsdags kwam het vervolg van de kersverse Gaasterdorpse feuilleton. Mientje was door haar vader naar Antwerpen gestuurd om de schande te ontlopen. Anderen wisten, dat de burgemeester aan de Rietbergse brouwer bij wie ze in dienst was, gevraagd had Mientje te ontslaan. 's Woensdags vond in het gemeentehuis een besloten raadsvergadering plaats. De gemeentebode wist zoals gewoonlijk woordelijk, wat er besproken was. In de bodekamer onder de raadszaal was de vergadering met enige moeite goed te volgen. De bode zette een stoel op tafel en kon, als hij zijn oor tegen de zoldering

drukte, duidelijke horen wie er aan het woord was en wat hij zei. Nog dezelfde avond gonsde het in de herbergen van de geruchten. Om zich niet in nesten te werken had de bode verschillende versies van zijn verslag in omloop gebracht. De strekking was echter steeds dezelfde: de burgemeester moest zijn ontslag indienen.

Vrijdags meldde De Rietbergse Courant, dat de burgemeester van Gaasterdorp, de edelachtbare heer Amadeus Polydorus Florentinus Marie van Grobbendonk om gezondheidsredenen ontslag had gevraagd. Je zou van minder ziek worden, grinnikten de Gaasterdorpers. Die mooie meneer had de katjes in het donker geknepen of laten knijpen, die moest verdwijnen. Mijnheer pastoor zou nu wel tevreden zijn. De realiteit was hard: zaterdags was de burgemeester nog een hooggeacht en gewaardeerd notabele, 's maandags ging hij door het slijk en vrijdag was hij nergens meer. Hoe was het zo ver kunnen komen?

Het begon in 1835. De Noord-Brabantse dorpen puilden al vier jaar uit van de soldaten die de oude grens met de Oostenrijkse Nederlanden moesten bewaken. Koning Willem I voerde een nutteloze tragedie op: hij weigerde een verdrag met het opstandige België te ondertekenen. Doelloos hingen de soldaten rond. Het volk sprak schamper van een vreetoorlog. De herbergen rezen als paddestoelen uit de grond. De dorpsgeestelijken waarschuwden voor zedenverwilderings: zij wisten, dat de soldaten op den duur niet genoeg hadden aan een volle maag en een glas bier.

Vrijwel ieder gezin droeg de last van inkwartiering. Het voetvolk sliep op het stro in de schuren van boeren, arbeiders en kleine neringdoenden, de staf in bedden bij de gegoede burgerij. Burgemeester Amadé van Grobbendonk bewoonde in die tijd een indrukwekkend pand aan de Dorpsstraat. Zijn grootvader Jean-François was vanuit Herentals in Gaasterdorp komen wonen na zijn huwelijk met een telg uit een zeer gefortuneerde familie. Ook zijn vader Remi sloot een financieel gelukkig huwelijk. Beiden waren tot ieders tevredenheid burgemeester geweest voor, in en na de Franse tijd. Besturen zat hun net als fortuin vergaren in het bloed. Het zou voor Amadé geen schande geweest zijn, wanneer hij stil van het familiekapitaal was gaan leven. Dat paste echter niet bij zijn aard: als een echte Van Grobbendonk kende hij grote ambities. Al op zijn 32-ste was hij burgemeester van Gaasterdorp en er was geen bestuur van belang aan te wijzen, of hij vervulde er een functie in.

In één opzicht week hij af van de familietraditie: hij hield van pracht en praal. Een ingetogen leven vond hij voor hem en zijn gezin onnodig. Hij liet een huis bouwen dat in luxe alles in de wijde omgeving overtrof. De tuin was ontworpen door een Brusselse tuinarchitect die de paleistuinen van de Oranjes in heel Europa beroemd had gemaakt. Het pronkstuk van de Franse tuin was een ruime theekoepel op een lichtglooiende kunstmatige heuvel.

In 1835 verdubbelde het aantal in te kwartieren soldaten in Gaasterdorp. Met een royaal gebaar verschaftte de burgemeester onderdak aan heren officieren. Hij wilde zich tegenover de hoge militairen een man van de wereld tonen. Hij was immers geen boerenburgemeester zoals veel van zijn collega's in de naburige plattelandsgemeenten. Zijn Antwerpse vrouw Elvire Vanderpoorten, geboren in een aloude patriciërsfamilie, groeide in haar rol van zwierige gastvrouw en wierf nieuw personeel aan. Mientje Poldermans was net 17, toen ze bij de familie Van Grobbendonk in dienst kwam. Dat was wat anders dan zwoegen in de wasserij van Verdijck in Rietberg. Hoewel zij flink moest aanpakken, voelde ze zich meteen op haar gemak in het burgemeestershuis. Zij vergaapte zich aan de luxe die tot in de kamertjes van de dienstboden en meiden reikte. Thuis sliep zij op een open zolder. Als het regende,

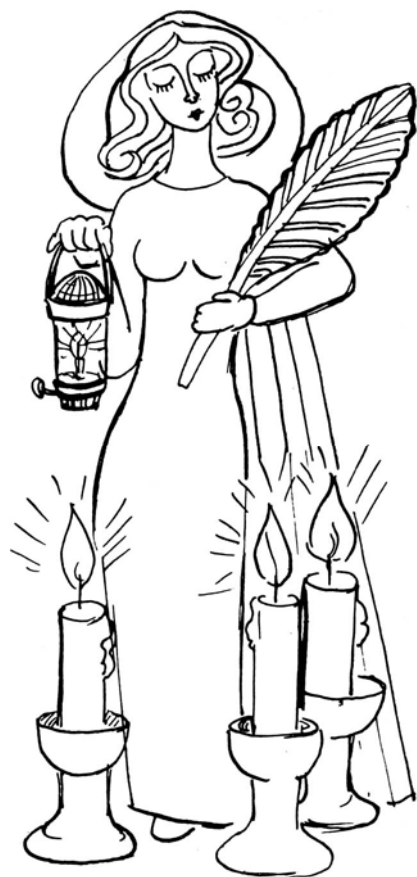
moest ze er pannetjes wegzetten om het regenwater op te vangen. Bij de burgemeester had ze een eigen kamertje met een bed, een tafel met een waskom en een stoel. Uit het raam kon ze de theekoepel zien midden in de Franse tuin. Al had ze geen cent verdiend, dan nog had ze zich gelukkig gevoeld. Ze schaamde zich wel voor de twee andere nieuwe meiden: Fien van Buyten en To van de Bosch. Mientje bloosde, als ze zag hoe die zich de avances van de militaire gasten lieten welgevalen. Ze werden elke dag driester. Haar vader had haar gewaarschuwd: "Hoe mooier het uniform, hoe groter het beest." Hij sprak uit ondervinding. In het leger van Napoleon was hij tot in Polen geraakt. Een zware verwonding had hem behoeft voor een bijna zekere dood in de Russische sneeuw. Op de terugtocht leerde hij de officieren pas goed kennen. Ze dachten eerst aan zichzelf en lieten hun ondergeschikten krepen. Mientje kon zich zo iets amper voorstellen: ze was onder de indruk van de tenues van de gasten in huize Van Grobbendonk. Soms droegen ze bij een diner een gala-uniform. Je kon zien, dat ze hun uiterlijk goed verzorgden: hun haar keurig geknipt, hun snorren opgestreken.

Al vlug vond Mientje het doodgewoon, dat ze ongevraagd hun koper poetste. Enkele gasten sprongen losjes om met To en Fien. De burgemeester zag hierin geen kwaad. In adellijke families was zulk gedrag kennelijk heel gewoon; hij wilde niet kneuterig zijn. De militairen droegen inderdaad namen die een adellijke afstamming verrieden. Zo waren daar de brede ijzervreter Friedrich von Focken Broek uit een

oud militair geslacht, Jean-Louis de Jonge van Warmenhuizen Vredenborch, een vertrouweling van prins Willem, Hubert Nijssen van Kattendijke, de oudste en enige gehuwde van het gezelschap, en Alexandre de Deux-Acres, een Brusselse jonkheer van nog maar 21. Zijn vader was een persoonlijke vriend van prins Willem, de held van Waterloo, en was belast geweest met de militaire opvoeding van erfprins Willem. Mientje vond de jonge Brusselse jonker het aantrekkelijkst. Hij deed niet mee aan de flirtpartijen, nooit zag ze hem ruw of vrijpostig. Hij groette haar steeds beleefd, zelfs een beetje verlegen. Zijn bruine ogen lachten altijd. Na een jaar kon Mientje zich niet meer voorstellen, dat ze Alexandre niet elke dag zou zien. Ze zweefde van de ene ontmoeting naar de andere, in stilte verliefd op de knappe officier. Al een tijd droomde ze van een huwelijk met hem. Eerst had ze gevreesd, dat hij protestant was net als de anderen. Maar op een keer had ze hem in de hoogmis gezien, die ze bijna nooit bezocht. Haar dienst dwong haar meestal naar de vroegmis van zes uur te gaan. De hele mis had ze opgelucht naar hem zitten kijken, die lieve jongen die zich zo keurig gedroeg. Ze drukte de beelden weg die haar te binnen schoten: To die zich giechelend losrukte uit de armen van Von Focken Broek, Fien die zo maar op schoot kroop bij Jean-Louis - hoe heette hij ook al weer? De spaarzame keren dat Mientje thuiskwam, kon ze met niemand over haar stille liefde praten. Haar vader was sinds de dood van moeder een norse, zwijgzame man geworden. Haar zus Tonia was nog te jong en haar broer Simon zou haar enkel uitlachen. Toch merkten ze wel, dat Mientje veranderd was. Ze kleepte zich als een echte juffrouw en sprak nu een merkwaardige mengeling van dialect en hoog-Nederlands. "Pas toch op, Mientje," zei haar vader, "iedereen moet in zijn eigen stand blijven, anders komen er ongelukken van." Mientje dacht in haar argeloosheid, dat hij doelde op haar verliefdheid. Ze had niet in de gaten, dat ze zich niet langer als de dochter van een arbeider gedroeg. Terug in het burgemeestershuis wachtten na elk bezoek aan thuis weer het poetsen, eten opdienen, afwassen, de deur opendoen. Dat laatste werk had ze weten af te dwingen door haar voorkomende gedrag. To en Fien waren er jaloers om, maar Mientje trok zich daar niets van aan. Telkens als de bel ging, snelde ze door de brede gang naar voren: misschien was het wel "haar" Alexandre die voor de deur stond.

De twee andere meiden wisten natuurlijk gauw, wat er in Mientjes hoofd omging. "Gans," zeiden ze op een zomeravond, "wat verbeeld je je? Wij hebben er tenminste plezier van en we verdienen een mooie cent bij." Met grote vraagogen keek Mientje hen aan: "Waar hebben jullie het over?" Fien en To barstten in lachen uit: "Onnozele trien, heb jij dan geen ogen in je kop? Wat zouden wij altijd doen in de koepel? De heren willen graag iets bij de thee." Mientje begreep er nog altijd niets van. Ze vond het heel gewoon, dat ze nooit in de koepel hoefde te serveren. Dikwijls had ze Fien en To lacherig op en neer zien lopen, maar verder had ze nergens bij stil gestaan. Nu begon haar iets te dagen. Ze sloeg de hand voor haar mond en riep: "Maar dat is toch zonde!" To keek haar minachtend aan: "Weet je wat zonde is? Geld laten liggen dat je met gemak kunt verdienen." In gedachten was Mientje plots stappen

verder. "Dat is toch geen liefde," stamelde ze. "Van de liefde kun je niet leven, wat jij, Fien?" Fien grijnsde enkel. "Wat een gruwelijke meiden," dacht Mientje. "Zouden mijnheer en mevrouw dat weten? En Alexandre, wat zou die daarvan vinden? Zou hij..." Mientje durfde niet verder te gaan. To raadde haar gedachten. "Die mooie jongen uit Brussel heeft er onderhand ook wel zin in; hij ziet niet anders. Als ik jou was, zou ik het wel weten. "Voor geen goud!" riep Mientje verontwaardigd. "Zo is Alex niet." "Alex, toe maar!" Er klonk een schelletje. To en Fien huppelden naar de koepel. Mientje trok zich terug op haar zolderkamertje. Nieuwsgierig keek ze uit het

venster. De gordijnen in de koepel werden dichtgeschoven, de ramen bleven open. Ze zag Alexandre en Jean-Louis druk pratend met de burgemeester in de richting van het huis lopen. Even later hoorde ze de voordeur. De heren gingen naar sociëteit 'De Gouden Leeuw', zoals de afspanning naast de kerk sinds een jaar genoemd werd. "Zie je wel, dat ik gelijk heb," juichte Mientje, "zo is hij niet." Toen ze al in bed lag, drong de werkelijkheid van die zomeravond pas goed tot haar door. To en Fien waren in de koepel met mijnheer Friedrich én mijnheer Hubert, maar die was toch getrouwd. Vorige week had ze zijn twee dochtertjes nog gezien, met wie hij trots door de tuin wandelde. Wat een schande. Pas tegen de ochtend viel ze in slaap. In de weken daarna vermeed ze alle gasten nadrukkelijk, ze liet de andere meiden naar de voordeur gaan. Mevrouw vroeg wat er aan de hand was. Mientje kroop in haar schulp; wel zorgde ze ervoor, dat ze als vanouds voor de bezoekers en gasten de deur opendeed. Alexandre toonde zich blij verrast, toen hij haar weer zag.

Voor het eerst noemde hij haar naam. Dat klonk heel koddig uit de mond van de Brusselaar. "Ah, Oewillemientje, mijn kiendje, zijt kij daar weer. 't Is kij zijt tok nie ziek kewees?" Mientje kreeg een kleur en kon niet meer uit haar woorden komen. Stralend van geluk verdween zij naar de keuken. Alexandre had haar even door de blonde haren gestreken. Zijn ogen hadden weer gelachen.

In het najaar van 1836 vonden grote manoeuvres plaats. De legerleiding had ingezien, dat langdurige inkwartiering op één plaats funest was voor het moreel van de troepen. Na geldverslindende oefeningen verhuisden veel oudgedienden naar de kampen van Rijen en Woensel, nieuwe soldaten kregen overal onderdak, ook in Gaasterdorp. De dag dat Alexandre vertrok, was het stralend weer. Mientje kon dat niet begrijpen, wat was het leven hard. Nooit zou ze hern nog zien en juist nu schitterde de natuur na een druilerige zomer. To en Fien liepen humeurig rond, het lieve

leventje was afgelopen. Tegen Kerstmis verdween To geruisloos uit het burgemeestershuis. Met Vastenavond ontmoette Mientje haar op de maandagmarkt in Rietberg. Ze was duidelijk zwanger en had gezelschap van een licht mankende kale kerel van tegen de vijftig. "Dat is Peer," zei To, "wij zijn verleden week getrouwd. Hij werkt in de tuin bij brouwer Van 't Hof, je weet wel, die kameraad van mijnheer Van Grobbendonk. Pas op, Mien. Jij bent veel beter af." Peer deed alsof hij niets gehoord had. Mientje liep aangedaan de vijf kilometer naar Gaasterdorp in één uur terug. Beter af, ja. Een afschuwelijk leven had To gekregen. Peer met zijn paar bruine tanden, vel over been. Een verliezer van huis uit, met hem moest ze het zien te stellen. Dan had zij het beter getroffen. Zij kende haar pure herinneringen aan Alexandre. Net voor Nieuwjaar had ze van hem een briefje gekregen dat ze als een kleinood bij zich droeg:

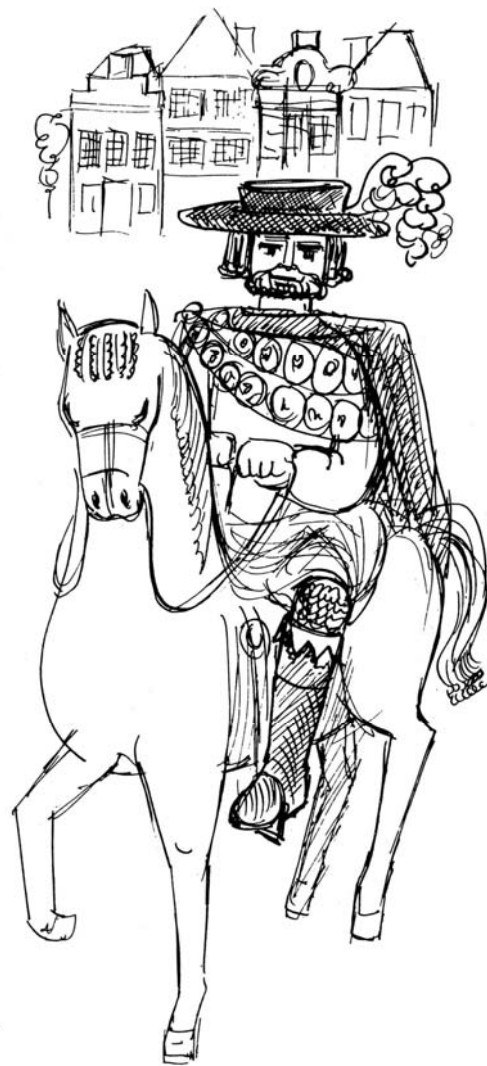
Goede nieuwe jaar en goede gezondheid voor de lieve Willemine

Tout à vous votre Alexandre de Deux-Acres

Het Frans begreep ze niet, wat deed het ertoe? Hij dacht nog aan haar. Tegen de zomer van 1837 namen nieuwe gasten hun intrek bij burgemeester Van Grobbendonk. Die onthaalde ze als hun voorgangers. In de koepel was het feest voor wie dat wilden. Men dronk er thee met iets erbij. En de burgemeester zag, dat het fijn was. Fien had haar vriendin Marie van Boven overgehaald alle taken van To over te nemen. Wat geldt al niet doet. Mientje hield zich verre van het zondige bedrijf in de koepel. Ze zweeg, als mensen in het dorp haar iets vroegen. "Wanneer jullie het persé willen weten, vraag het dan maar aan de burgemeester of aan mevrouw." Die Mientje, ze was er niet verlegener op geworden.

Na enkele normale winters kwam de strenge winter van 1838 met veel sneeuw en ijs. Meer dan een maand lagen de rivieren dichtgevroren. Vanaf het Gaastersveer schaatste men iedere dag naar Rietberg of naar de Groene Sluis. Wie in Nieuwepolder op de Brede Aa stapte, kon zelfs naar het buitenwater of naar Markendaal schaatsen. Voor die laatste tocht moest men wel twee dagen uittrekken. De ijspret was een welkome afwisseling voor de werkeloze soldaten. In het huis van Amadé van Grobbendonk heerste een feestelijke stemming. Als het maar enigszins kon, trok de burgemeester met een arrenslee over de Rietbergse vaart samen met zijn dochtertjes Jeanne en Francine. Mevrouw bleef thuis, omdat ze spoedig zou bevalen. Dus mocht Mientje vaak mee om op de kinderen te passen. De anders zo statige Amadé van Grobbendonk gedroeg zich op het ijs uitgelaten als een schooljongen. Met de koetsier bezocht hij de herbergen aan de Rietbergse haven of langs de vaart. Meteen toen het ijs hield, had Mientje de kinderen leren schaatsen. De meisjes van acht en tien waren na een week nog doller dan hun vader. Bij de Groene Sluis kende men het burgemeestersgezin al vlug. Het wemelde er van het volk. Uit het garnizoen van Keienheuvel kwamen massa's soldaten. Er stonden wafel- en snoepkramen. In het sluishuis 'De groene papegaai' kon je pannenkoeken krijgen,

oliebollen, warme melk en rijstepap. Citroenjenever en boerenjongens vonden gretig aftrek. Op het ijs krioelden sleeënde kinderen en schaatsende paren dooreen. Een straatzanger zong ondeugende liedjes en er zat een blinde bedelaar op de wal, die vloekte als iemand een oude knoop in zijn bakje gooide. Mientje vermaakte zich met de meisjes, terwijl de burgemeester met officieren en notabelen in de gelagkamer zat. En toen gebeurde het. In de drukte van de feestdag van Maria Lichtmis voelde Mientje opeens twee onbekende handen voor haar ogen. Verstijfd van schrik bleef ze aan het ijs genageld. Enkele tellen later wist ze, dat wonderen bestaan. "Oewillemientje, mijn kiendje, ziet kij mij nog geren? 't Is kij skaats magnifique." Amadé van Grobbendonk had het tafereeltje gezien en klopte Alexandre familiair op de schouder. "Kom, mon cher ami, laat ons een jeneverke gaan drinken op ons weerzien." Drie dagen tevoren was Alexandre de Deux-Acres uit het kamp van Woensel teruggekeerd naar West-Brabant. Zijn standplaats was Brondal, een gehucht bij Keienheuvel. Hij sliep er met drie sergeants en twaalf soldaten op de zolder van een obscuur logement. Het stonk er naar vee en paardenstront en het was er zo koud dat 's morgens het ijs op de dekens stond, klaagde hij. "Daar gaan we iets aan doen, mon brave," beloofde Amadé gulhartig. Hij hield woord, want al de andere dag stond een lachende Alexandre voor Mientje, die zich afgevraagd had, wie er 's morgens voor acht uur zo hard aan de bel moest trekken. Overmoedig omhelsde de Brusselse jonker het opgetogen dienstmeisje, als was ze zijn geliefde. "Ad kij dat verwach, mijn Oewillemientje, dat wij ons zo rap zouden oeweerzien?" fluisterde hij.

De burgemeester had hem uit Brondal vandaan gehaald, een hele prestatie voor een niet-militair. Alexandre was sinds zijn eerste verblijf in Gaasterdorp een stuk minder verlegen geworden, vond Mientje. Ze liet zich graag inpalmen door zijn charmante woorden. Hij vergezelde nu ook de familie op de tochten per arrenslee. In de vorige strenge winter, die van 1830, had hij leren schaatsen op de grachten rond het kasteel van Gaasbeek; dat kwam hem nu goed van pas.

Zwierig belaagde hij Mientje op het ijs van de Rietbergse vaart tot verbazing van de nieuwsgierige Gaasterdorpers. Was dat Mientje Poldermans van de Nieuwe Dijk, dat keurige dienstmeisje? Ook 's avonds werd Mientje door de vlotte Brusselaar

belagd. In de koepel was het te koud, maar op Mientjes kamertje niet. Ze weerde zijn kussen niet af, wel wat hij daarop wilde laten volgen. "Oewillementje, ziet kij mij dan niet geren?" smeekte Alexandre, "'t Is ik ouw echt van u." "Wat u wilt, is voor getrouwde mensen," zei Mientje beslist. Alexandre sloeg beschaamd zijn ogen neer, hij wilde voor Mientje koste wat het kost een man van eer blijven. Hij ging heel ver om haar daarvan te overtuigen. Zo ontputselde zij hem een ontroerende trouwbelofte. "Ik zoeweer 't u met de and op mijn art, Oewillementje, kij wordt mijn vrouw na die ambetaante oorlog." Alexandre moest zijn belofte nog vier avonden achtereen herhalen, voor Mientje zich gewonnen gaf. Opnieuw zweefde ze door het huis, nu in afwachting van de paradijselijke avonduren met Alexandre. Fien en Marie vroegen haar onomwonden, hoeveel hij er voor over had, "Pff," blies Mientje, "zo-een ben ik niet. Jullie weten niet, wat liefde is." En ze liep weg met haar hoofd in de wolken. Dagen van onvoorstelbare gelukzaligheid regen zich aan-een. De zevende hemel was voor Mientje opengestaan. Haar werk deed ze in een roes waaruit ze ontwaakte, toen Alexandre met Allerheiligen verdween zonder afscheid te nemen.

Mientje vroeg na een paar angstige weken aan mevrouw, wanneer mijnheer Alexandre terug zou komen. De burgemeestersvrouw durfde haar dienstmeisje de harde waarheid niet te vertellen. Misschien voelde ze zich ook gegeneerd voor wat er zich onder haar dak had afgespeeld. Fien van Buyten was na een een miskraam door de achterdeur verdwenen. Toen was Marie van Boven al een maand weg; haar familie wist wel, waar ze uithing, maar zweeg daarover als het graf.

Mevrouw verwees Mientje in arren moede naar haar man. "Ja, Mientje," begon de burgemeester vaderlijk, "mijnheer Alexandre was hier als officier niet meer nodig. De vrede met België is op komst. Hij is naar Den Haag; zodra de oorlog echt voorbij is, mag hij naar huis." "Komt hij dan nooit meer hier?" vroeg Mientje ongelovig.

"Wat heeft hij hier nog te zoeken?" Dat sneed Mientje door het hart, een groot verdriet overmeesterde haar. "Dan moet ik hier alleen achterblijven. En hij heeft mij nog wel beloofd..." "Wat heeft hij beloofd?" "Dat hij met mij zou trouwen, natuurlijk." Terwijl ze die stellige woorden sprak, voelde Mientje zich wanhopig worden. Het ge-

zicht van de burgemeester sprak boekdelen. Nooit zou ze hem zijn onverholen spot vergeven. Ook een dienstmeisje kent haar eergevoel. "Mientje, Mientje, je hebt je het hoofd op hol laten brengen. Dacht je werkelijk, dat iemand als Alexandre met een Gaasterdorpse dienstmeid zou trouwen?"

Nu brak er een gejammer los dat in het hele huis te horen was. Mevrouw hield het nieuwsgierige personeel en haar dochtertjes buiten de bibliotheek tot Mientje weer aanspreekbaar was. Amadé van Grobbendonk beseftte, dat er diepe wonden gemaakt waren en dat hij daarbij niet geheel en al vrijuit ging. Hij vermoedde, dat Alexandre volgens de adellijke code zijn avontuur enkel zou afkopen, als het gevolgen had voor zijn nageslacht. Voor zover hij kon nagaan, was dat niet het geval. Toch schreef hij Alexandre een brief waarin hij een beroep deed op zijn hoffelijkheid. Tot zijn verbazing kreeg hij per omgaande bericht uit de hoofdstad. De burgemeester kon Mientje trots 25 gouden tientjes overhandigen. Ze moest blij zijn, dat de affaire meer dan netjes geregeld was. Hoe weinig had de edelachtbare heer begrepen van wat er in Mientjes ziel omging. Zijn bibliotheek was weer te klein voor haar verdriet. Het geld weigerde ze. "Ik ben niet als To en Fien en Marie!" riep ze zonder ophouden.

Mientje was niet langer te handhaven in haar betrekking. Door toedoen van mijnheer verhuisde ze naar Rietberg en ging ze dienen bij zijn vriend, de brouwer Pierre van 't Hof, die een imposant huis bewoonde aan de Markt met een parkachtige tuin. Het was de tweede keer, dat Van 't Hof hem hielp om de sporen van de inkwartiering uit te wissen. De 25 gouden tientjes verdwenen in de beurs van de brouwer. Voor wat hoort wat, nietwaar? In het brouwershuis was er werk genoeg voor Mientje. In het begin voelde ze zich verschrikkelijk moe. Alle spiegels van het huis lieten een vroegoude vrouw zien, terwijl ze amper 21 was. Ze zou zich bijna overgegeven hebben aan zelfmedelijden. Op zulke momenten dacht ze aan To, die ze nu regelmatig zag, slonzig gekleed en getekend door haar slavenbestaan. Iedere zondagmiddag bezocht Mientje uit plichtsbesef haar vader in zijn oude huisje aan de Nieuwe Dijk. Ze wisselde nooit meer dan een paar woorden met hem. De totaal in zichzelf gekeerde man was met zijn vijftig jaar versleten, de verschrikkingen van de Russische veldtocht speelden hem parten. Toch wilde Mientje voor goed in Rietberg blijven na alles wat er in haar geboortedorp gebeurd was. Tonia was er tenslotte ook nog om voor haar vader te zorgen. Mientje was erg vroom en ging bijna iedere dag naar de eerste mis in de Sint-Janskerk samen met de 16-jarige dochter van de brouwer. Die kon volgens haar moeder enige geestelijke leiding goed gebruiken. 's Zondags ging ze in Gaasterdorp een enkele keer naar de hoogmis of naar het lof. Mientjes leven werd eentonig: opstaan, naar de kerk, werken tot tien uur 's avonds, slapen. Alleen de zondag gaf haar tussen negen uur 's morgens en vijf uur 's middags wat afwisseling. Enkele jaren verliepen. Mientje droeg de nieuwjaarsbrief van Alexandre niet meer bij zich, ze had hem tussen haar spullen verstopt in een nachtkastje. Ze zou hem trouw blijven, daarmee was alles gezegd.

Aan de rust in Mientjes leven kwam een einde, toen ze in oktober 1843 in de Gaasterdorpse kerk een missiepreek beluisterde van een pater Redemptorist. Met drie collega's had hij een week lang grote schoonmaak gehouden, zodat de gelovigen er weer tien jaar tegen konden. Met kennis van details schetste hij de zedeloosheid van Gaasterdorp, toen zekere personen zich er voor zekere tijd in opdracht van een protestantse vorst opgehouden hadden. Ze dachten hun vaderland te dienen, maar vergaten hun persoonlijke plichten jegens God en de medemens. Hun onnoemelijke daden hadden navolging gevonden tot op heden in alle lagen van de bevolking. Het proeven van de geuegten des vlezes zonder huwelijksse banden werd als normaal beschouwd. De pater slingerde met verve zijn banvloeken door de kerk. Tegen de avond van die laatste missiedag schoven lange rijen aan bij de extra biechtstoelen die achter in de kerk geplaatst waren. Het liefst beleed men zijn zonden deze keer bij 'een vreemde heer'. Mientje voelde zich door de preek van de welsprekende pater zo zondig dat ze niet terug naar Rietberg durfde, voor zij gebiecht had. Ook herinnerde zij zich het spottende gezicht van de burgemeester nog levendig. Bij de biechtstoel van pastoor Van Nispen zaten maar een paar biechtelingen, dus sloot zij zich bij hen aan. De dorpsheerder aanvaardde van Mientje geen globale belijdenis van zonden, daarvoor waren de feiten te ernstig. Zij moest op haar knieën door de hel: ze kon immers moeilijk alle schuld op Alexandre laden, laat staan op de burgemeester, die zij overigens wel met name noemde. De opluchting daarna was groot ondanks de forse penitentie. Als verzachtende omstandigheden had de biechtvader haar toenmalige 'jonkheid' genoemd én het gedrag van zekere hooggeplaatste. Een goede herder kent zijn schaapkens. Een klein half jaar later leidde de preek met Passiezondag tot een ontknoping, toen de pastoor liet weten, hoe hij dacht over het geweten van een farizeïsche parochiaan. 's Maandags daarop was Mientje in Gaasterdorp gebleven om haar zieke vader te verzorgen. Bij bakker Heisteeg voltooide zij haar wraak, zo maakte zij van de nood een deugd. In de nalatenschap van Amadé van Grobbendonk is na zijn dood in 1861 een brief gevonden gericht aan pastoor Van Nispen. "Gij schept er een behagen in mij den hals te breken, maar gaat voorbij aan het feit dat Gij daarmee het geheim van de door U zo hoog geschatte Biecht schendt," schreef de desperate burgemeester. De brief is naar wij mogen aannemen niet verzonden. Wel is zeker, dat de Gaasterdorpse burgemeester een derde maal een beroep heeft gedaan op zijn vriend Pierre van 't Hof. Mientje moest ver uit zijn buurt. Op een brouwerswagen ging ze naar Antwerpen, waar ze door bemiddeling van Van 't Hof in dienst trad bij wijnhandelaar

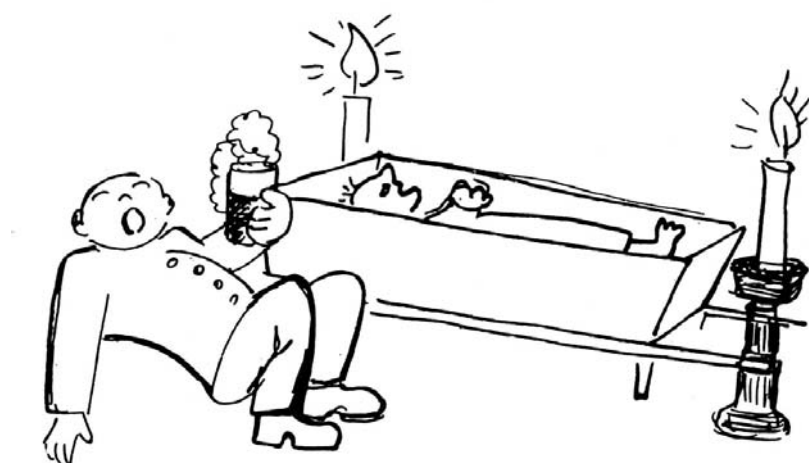
Modest van der voirde aan de Vrijdagmarkt. Ze werkte er nog geen halfjaar. Rumoldus Van der voirde, de inwonende vrijgezelle broer van Modest, vond namelijk dat zij hem op gepaste tijden best bepaalde diensten kon aanbieden. Haar voorganger had daar jamais problemen mee gehad. Mientje weerde zijn geflikflooi probaat af en zocht een andere betrekking. Jarenlang werkte ze bij notaris Arsène Lippens, eerst aan de Jacobsmarkt, later in een nieuwe woning aan de De Keyserlei, de prestigieuze straat die de Middenstatie met de oude stad ging verbinden. Mientje Poldermans was Willemien Lippens geworden. Ze sprak beschaafd Antwerps en kleepte zich zo chique dat een buitenstaander niet zou hebben vermoed, dat ze een huishoudster was. De notarisfamilie vond dit uitstekend, het verhoogde haar aanzien. Mientje van haar kant voelde zich gesteund en volbracht met nog meer ijver haar taak. Ze leerde ook een mondjevol Frans en kon de familieberichten in de Franstalige bladen aardig volgen. Nu ze als het ware lid was van een vooraanstaande familie, wilde ze ook weten wat er in die kringen omging. Met name verlovings, huwelijken en geboortes hadden haar grote aandacht.

Tegen Kerstmis 1875 ging er een schok door haar heen, toen ze las van een verlovings van ene Ernestine baronesse d'Hondschoote met jonkheer Félicien Alexandre de Deux-Acres. Ze wist meteen, dat dit een zoon was van "haar" Brusselse jonker. De wonden bleken nog niet geheeld te zijn. Had ze toch maar een kind van hem gehad. Wat had ze nu? Eén briefje en vervagende herinneringen. De familie Lippens kende droevige kerstdagen, omdat ze niet kon peilen waarom Willemien huilend door het huis liep. Dit was de eerste en enige maal dat ze zich in Antwerpen liet gaan waar iedereen bij was. De oudste zoon van de notaris, Xavier, volgde zijn vader op en vond het vanzelfsprekend, dat Willemien het hoofd van de huishouding bleef. Ze was de vrouw die niet gemist kon worden. Ziek zijn, al was het maar één dag, bestond voor haar niet. Had zij zich met de cholera-epidemie niet staande gehouden in een zieke familie?

Na haar zeventigste sloeg de ouderdom hard toe: Mientje werd dement. Ze merkte het zelf het eerst en wist haar kwaal geruime tijd te verbergen. De notaris en zijn vrouw namen een nieuwe huishoudster, toen "hun" Willemien haar werk niet meer kon doen. Ze mocht in huis blijven, wat soms aanleiding gaf tot conflicten met het personeel. Met haar toestand ging het van kwaad tot erger. Op een ijzige zondag in januari 1891 schrok Mientje van zichzelf. Ze zat in de trein naar Brussel en praatte honderduit over haar man Alexandre die haar daar op zou wachten. Samen zouden ze gaan schaatsen bij het kasteel van Gaasbeek. Het heldere moment dat volgde op deze schemertoestand, bracht haar zo in paniek dat ze onwel werd. In Duffel droeg men haar uit de trein. Ze stierf in de huiskamer van de stationschef die dat maar lastig vond. Mensen hielden toch ook nooit rekening met een ander. De familie Lippens zorgde voor een keurige begrafenis. Notaris Xavier was uiteraard op de hoogte van Mientjes laatste wil. Op 22 januari stond een klein gezelschap rond de uitgehakte groeve op het besneeuwde kerkhof van Gaasterdorp. De grafdelver had

een volle dag gewerkt om het graf in orde te brengen. De vorst zat bijna 60 duim in de grond; de strenge winter wist kennelijk van geen wijken. De notaris was er met zijn vrouw, verder Tonia Poldermans met haar drie zonen en een oude vrouw die niemand kende. Pastoor Tezelinus van Wolder had tijdens de uitvaartdienst gesproken over een in alle opzichten sterke vrouw wier stoffelijk overschot na een onberispelijk leven aan haar geliefde geboortegrond zou worden toevertrouwd. Haar zus Tonia had bij deze woorden de wenkbrauwen kunnen fronsen, ware het niet dat ze reeds jaren stokdoof was. De drie neven hadden wel bedenkingen bij de onberispelijke levenswandel van hun tante, maar die hadden niets te maken met het avontuur uit haar jonge tijd. Zij had driekwart van haar spaargeld nagelaten aan de zusters van Opwijk, die zich ontfermden over 'bedrogen meisjes'. Hoe hun tante daarbij kwam, ging hun verstand te boven. Het restant was voor hen met aftrek van de begrafenis-kosten. Hoewel die Antwerpse notaris wel wat betaald had, was de grap na de treinreis naar Brussel behoorlijk in de papieren gelopen. En waarom moest het zoveel kosten om een dode over de grens te halen?

Het zag ernaar uit, dat zij met Vastenavond niet zat zouden worden van de centen van tante Mientje. Haar juwelen hadden nog wat op kunnen brengen, maar die gingen

naar Trees van oom Simon, die nog niet eens de moeite had genomen naar de begrafenis te komen. Dan was daar nog wat papieren rommel: een "geboortebewijs", een paspoort, een oude brief en een krantenknipsel. Wat hadden zij eraan om te weten, dat er in Anderlecht met oudejaar iemand gestorven was.

Een nichtje van de vorige burgemeester, getrouwd met een ridder nog wel: Alexandre Guidon Florimont Michel Joseph de Deux-Acres. Ze was 70 jaar geworden, Augustine van Grobbendonk. Was het wel een nicht of was het een tante? Wat deed het ertoe?

De pastoor maakte het kort op het kerkhof. De wijwaterkwast vroom vast in de emmer die de verkleumde misdienaar hem aanreikte. Op de uitvaart in 'De Gouden Leeuw' werd weinig gesproken. De neven hapten met lange tanden in de luxe broodjes en koffiekoeken, ze zaten hun eigen geld op te eten.

De andere dag viel de dooi in.

Jantjes opstel over de wolf en de zeuve getjes (op z'n Gastels)

D'r waar 's n'n bok en die aar 'n vrouw, da waar 'n geit netuurlek en die aare zeuve kienders, dus zeuve getjes. Ze wònden op 't èènd van de Rolleweg teege 't Kuipersbos aon. D'n ouwen bok, die work op de Philips in Roosendaal en overdag waar moeder geit meeje d'r jong alleen tuis. Die jong brooke mekaant 't kot af. Moeder schol z'uit vor aoep, ljlukke stienkers en ezels, mar 't bleeve getjes netuurlek. Op n'n dag wou moeder alleen naor d'n uitverkwòp bij veej-en-deej en om friet t'eete, mar da zeeje ze d'r nie bij .

Vor moeke geit weggong, riep ze jist d'r jong bij mekaore om wa uit te lèege over dieje ljlukke wolf, die in 't Kuipersbos wònde. De drie klenste kreege jist 'n sch-wòne broek aon en ze zeeje, dassie die nouw mar drwòg moessen ouwe, tot ze trug waar, aandere kreege z'n klets vor d'r kont.

Toen gong z't uitleège.....

Ze zeeje: "Kienders dèenk t'r om, da ge binne bleft, waant dieje vuile wolf, die daor in 't Kuipersbos wònt, die slùp stiekem laangs d'uize om kienders te pakke en ze op te frèete. Denk t'r aon, à tieje loeder komt, da g'oew eige koest ouwt en gin lewaai maakt, doe mar net of t'r gin mèens tuis is."

"'t Kom vor mekaore, vrouw," zeeje Klaos, die d'n oudste waar, mar ij kreeg 'n klets om z'n woore. "Ge mot oew eigeste moer nie beleejege," zeeje moeke, "en oewe mònd ouwe, waant ik zen nog nie klaor.. Dus g'etammel goed gewòrd," zeeje moeder geit, "oewe kop ouwe en Merieke, gij zet de kientjes op tijd op de pot asse motte en oew aande tuis ouwe, waant ge mot oew eigeste jong nie slaon."

Toen ze da zeeje, gaaf ze Kiskes 'n flienke waai, waant die zaat in z'n neus te pülleke, dieje vülleke.

Toen gieng moeke geit weg en de zeuve getjes gonge speule. Ze deeje wegkruiperke en ze kroope in de kieste en de kaste, waar ze jist aolles uitsodemierterde. Toen ze zo bezig waare, wier t'r injins op de buitedeur gejast. 't Waar net n'n engst, die ston te staampe.

De getjes zeeje jist niks, mar die daor buite stong, rammelde de deur d'r mekaant uit.. Dürrom riep Klaos: "Wie zeide gij en wa komde gij doen?"

Toen zeeje die stem, dassie de deur oope moesse doen, waant dan kon ie laote zien, wattie meejebrocht aar.

"Waant da kaan'k ik zo nie zèege," zeeje tie.

Ze dochte aon wa moeke geit gezeje aar en ze dochte gelijk da 't dieje wolf waar.

Klaos zeej: "Wij doen nie oope, waant gij zijt diejen aorige wolf en gij wul oons aljeen mar opfrèète.

Toen begonne ze ammaol tegelijk te roepe: "Ljilluk loeder, ouwoer, dikke frèètsak, zie da ge weg komt."

"Ouwe stienker, ouwd oew eige vor de gek," zeej Truike.

Merieke kreeg toen 'n èlder wòògenblik en zeej: "Stikt oewe pwoot 's òònder de deur dur en amme dan gezien emme, da gij de wolf nie zijt, meugde d'r in."

"Da dùrfde nie, stuk slemiel," riep Jan en da waar waar ok en toen waar de wolf mar weggegaon.

De getjes riepe nog mjeer, mar ze wòòrde niks mjiir. Toen gonge ze 'n aander spel-leke doen: overgwooierke meeij n'n bal. Toontje gwooide nogal rouw teege de laamp en toen kwaam jil de boel naor beneeje gesodemierterd. Ze waare de zaak net aon 't opruime en mekaant klaor, toen t'r injis wir op de vordeur wier getimmerd. Toen zeej injins de stem, die vor de deur stong, da tie de knecht van de mulder waar en da tie ne zak mjeel kwaam brenge, zoda moeder wir brwòòd kon bakken. Mar Merieke zeej wir, da tie jist z'ne pwòòt moes laote zien en da deeij ie en 't waar verdorie ne wiete pwòòt. Ze deeij de deur oope en toen schrokke ze d'r eige alf lèèns, want 't waar de wolf, die z'ne pwòòt wiet aar gemaakt. Ij pakte elk geitje, dat ie krije kon bij d'r lùrve en fraat 't meeij uid en aor op. Noemt da mar lekker, dùwver!

Merieke waar op de taofel gespronge en van daoraf in de grwoote klok. Daor kon de wolf meeij z'n vuile fikke nie bij. D'aandere zes aar ie ammaol opg'eete en ij waar zo dik as 'n ton en toen waggelde ie weg.

Merieke zaat in die klok te blèète en ze moes iedere kjeer bukke vor dieje slienger, waant die dorf ze nie stil t'ange. Mar 'n uurke laoter kwaam moeke geit tuis. Ze waar afgelaoije vol meeij pakskes en mwooikes, die ze meegebrocht aar. Z'aar ok friet g'eete, waant aon d'r neus zaat nog majenèès . Toen ze binne kwaam , brook ze mekaant d're nek over ne stoel en ze begon ok te blèète, waant z'aar wel in de smieze, wa t'r gebeurd waar. En of het zo moes zen, toen nukte ok Merieke meeij klok en al naor beneeje. In traone meeij tuite eeij ze zitte te vertelle, wa t'r ammaol gebeurd waar. En ze waar jirluk, waant ze zeeij, da zij de deur oopegemaakt aar.

Afijn,moeke kon 'r in komme, waant ze begon nie te schelle.

Ze zeej: "À-d-òòns vaoder tuis is, zulle me wel vedder praote, wa me motte doen. Jist de zaak mar opruime en 'n bietje gèèf maoke."

Toen ze daor net mee klaor waare, kwaam vaoder, d'n ouwen bok zo gezeejd, tuis. Ij keek ljilluk, waant ij aar 'n lekke tuup gereeje en aar 'n jil stuk te voet motte gaon. Moeder deeij blèètend jil't veraol.

“Dieje smiecht,” zeej vaoder, toen moeder klaor waar. “Dan leej t’ie daor zeker meej z’ne volle pèèns achter in de weij te snürke, want ik wòorde tenmienste zoiets daornet.”

“Vrouw,” zeej tie, “pak m’n schèèrmes en Merieke, komde gij mijn achterop meej n’n bol sjèt, ’n stopnaold en ’n schèèr.”

Toen gienge ze naor de wolf die daor in de weij laag te snürke as n’n os. Vaoder geit ritste meej z’n schèèrmes de buik van de wolf oope en toen kwaame aolle jonge getjes d’r weer leaved uitgespronge . De kienders kreege gin kletse, waant moeder zeej, dassen da uit schrik aare gedaon en da’t mèenselek waar. En ze waare ammaol jil blij!

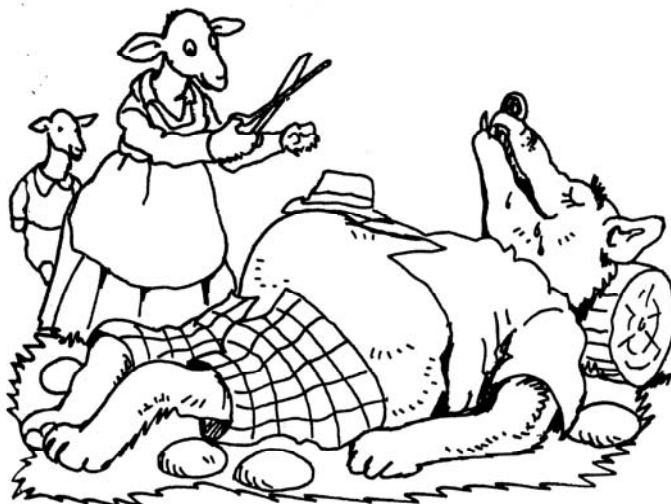
Vaoder bok taste d’n wolf z’ne buik vol meej stjèene, kienderkopkes zogezeejd. Toen de wolf wakker wier, aar tie aaregen dost van die drwòoge stjèene. Ij sloop over d’n dijk naor de Vliet en toen tie z’n eige bukde, schoote al die kienderkopkes naor voore en sloog ie over de kop in ’t waoter en verzoop ie.

En vaoder bok en moeke geit en d’r zeuven getjes leefde nog jil laank en gelukkeg!

Jantje

P.S.

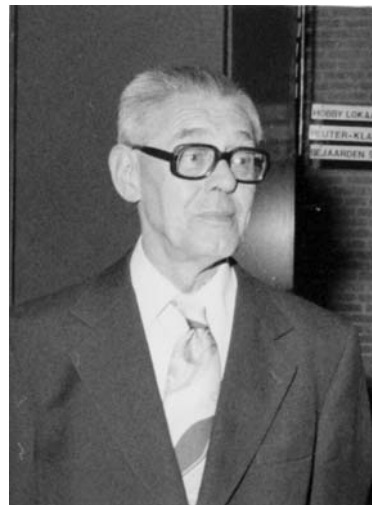
Mjeester, krijg ’n goei punt?!

VLIEGENDE SCHOTTEL

't Waar alf jaore feftig. Kapelaon Van Dam waar 'n bekende feguur in 't Gastelse dūrpsleeve. IJ waar aoltij te porre vor 'n geintje. Ok deed-ie z'ne bijnaom Don Camillo aolle jeer aon. Nie aljeen van gezicht leek-ie op 'm mar ok in z'n menier van doen.

Tegenover de pasterie waar 'n rijke uize, in de volksmoond "de zeemaansbuurt" genaomd . Vraag me niet waarom, d'r waar in de wijde omtrek gin zeej te bekenne, mar goed, messchien omda de kerk vroeger n'n vuurtoore waar, temienste, da zèège ze!

Op de zomeraovende wier t'r 'n baank buite gezet en gonge de manne nao 't aove-deete op d'r gemak de dienge van d'n dag dur neeme. Op n'n kjeer wier d'r gepraot over vliegende schottels, die volges de kraant overal op de weèrld gezien zouwe zen. Wiere me bedreigd dur marsmannekes? Die vraag ieuw ok de buurt beezeg.

Kapelaon van Dam en z'n kernuite besloote aon de vraag van vliegende schottels tegemoet te komme. D'r wier druk besprooke oe zo'ne vliegende schottel d'r dan wel uit moes zien. De manne maakte van 'n elektrieke buis 'n roond geraomte meeij 'n dursneej van wel drie meter. Bij bakker Van der Eijden wiere ouwe laokes gaold en over de cirkel gespanne. Rommetom wiere d'r fietslaampkes meeij un batterij aong'ange. Meeij zwarte vaarf wiere d'r roonde raomkes opgemaakt, zoda't leek of achter ieder raomke un lichje braandde.

In de BBA-geraozie wiere oraanje belonne - da moes vuur vorstelle - meeij gas gevuld en in n'n grwoote bos meeij laank touw aon de bovekaant vastgemaakt.

Zied't vor oe?

Aon n'n lange draod wier d'r proefgedraoid achter de BBA-lods, z'aare gewaacht tot 't dònker waar. Nou 't gong van 'n leie dakske. 't Ljeek net echt. D'n volgenden aoved wier vor de pasterie gewaacht tot 't mekaanst dònker waar, en toen t'r gimmèens op straot te bekenne waar - 't verkjeer waar toen nog 'n stuk miender - wier de vliegende schottel opgelaote bij de schuur van bakker Van der Eijde aon de Virkesweg. Toen tie woog genug stong, gienge de manne wir op d'r bangeske zitte en waachte op de dienge die komme gonge.

't Waar n'n lekkere zomeraoved en d'r waare al wa fietsers vorbei gekomme, groetend meeij "ne goeieaoved saome".

En toen gebeurde 't: 'n vrouwke kwaam van de richting Krùslaand aongefietst, keek omwoog en viel mekaanst van d'r fiets. Ze reej zo aard ze kon wijer en stopte bij de manne en kapelaon Van Dam die op de baank zaate .

"Och, lieven Jirke, elp toch, daar is n'n vliegende schottel en ik em duidelek marsmannekes gezien." "Kalm aon," zeej de kapelaon, "oe zien die mannekes d'r dan uit, edde gij ze echt waar gezien?" "Nou, ik zaag n'n grwoote roonde schottel, zeker wel tien meter dursnee en achter de raomkes zaate mannekes, meej grwoote groene kopkes en jille grwoote ore, 'k em 't weezelek goed gezien," ijgde 't vrouwke. Ònderwijl waar jin van de manne naor de schuur gelwoope en aar de schottel

meej 't touw naor beneeje g'aold en achter de pwoort van de schuur geleejd meej de deur op 'n splitje ope. "Kom, dan gaon me effe kijke," zeeje de manne tegen 't verschrokke vrouwke, "wijs effen aon waar ge precies de schottel gezien èt". "O Jezusvanmeraante, ik gaon nie meej, gaode gullie mar, ik blef ier wel staon." De manne bleeve op 'n afstaandje van de schuur staon en zaage netuurlek dur d'ope deur de "vliegende schottel" ligge, en riepe naor 't vrouwke: "IJ is gelaand, ij is gelaand." 't Vrouwke sprong zo gaauw op d'r fietske, dass d'r mekaanst aon d'n aandere kaant wir afrolde, en reej over Roosendaol naor Krùslaand trug omda ze nie m'jir laangst de schuur dūrfde. De manne aolde de schottel vlug uit mekaore, leeje aolles in de schuur en

gienge wir op 't bangeske zitte of t'r niks gebeurd waar. Ze laage dubbel van 't lache, om 't gezicht van da vrouwke. En wa stong t'r d'n aandere dag in't Braobaans Nuusblad? "Vliegende schotel boven Oud Gastel gesignaleerd." 't Vrouwke aar t'r nog n'n jilleboel dienge bij verzonne, zoas groene mannekes die rònd eur spronge en lilleke gezichte naor eur trokke. Ze waar, volges de kraant, mar net ontkomme aon de groene klaauwe, die eur meej naor boven aare wulle neme. D'r kwaam nog n'n journalist naovraoge in de zeemaansbuurt of de manne 't ok aare gezien, mar ge snap wel: ginmèens aar iets gezien, en zo bloeide 't veraol vaneiges dwood.

Mar 't wor nog altij in òns femielies verteld, en dit is mar jin van de veule streeke, die in de zeemaansbuurt wieren uitg'aold. Die aandere veraole za'k gèere nog 's vertelle. Nou oudoe eej!!

Elly Schepers-Corstjens

Reisverslag van de trip naar Zuid West Engeland

van 30 september tot en met 2 oktober 2011.

Op 30 september ging een groep van 60 personen al vroeg op pad voor een trip naar Zuid West Engeland.

Waarschijnlijk hadden een of meer leden een worst aan Clara geschonken want we werden al meteen verwend met uitzonderlijk mooi weer en dat zou aanhouden gedurende de drie dagen dat we op reis waren.

Iedereen had op tijd zijn plaatsje in de bus ingenomen en “driver “ John voerde ons in een vlot tempo naar het land der Belgen.

Daar wisten we zonder vertraging “Den Anvers” door te komen en na de Kennedytunnel lag het Vlaamse platteland voor onze wielen.

We volgden de kustweg en konden nog een sanitaire stop maken alvorens we Frans Vlaanderen doorreden op weg naar, zoals onze zuiderburen dat noemen, Kales en wij als francofielen Calais.

We hadden zicht op het mooie stadhuis en de bedrijvige haven met de hoge hekken ter voorkoming van illegale grensoverschrijding.

De douane vertrouwde John op zijn blauwe ogen en de beambten deden dan ook niet moeilijk. Een kalme overtocht wachtte ons en na ongeveer anderhalf uur zeevarende activiteiten kwamen: “The White Cliffs of Dover” in zicht.

Foto van Cliffs

Kort daarop konden we weer de bus in en reden we richting Reading door het graafschap Kent. We maakten een grote bocht om Londen om daarna te arriveren in Windsor.

Sommigen van ons gezelschap maakten gebruik van de gelegenheid om Windsor Castle nu eens van binnen te bekijken na de beelden van het voorjaar op TV tijdens “: The Royal Wedding”. Weer anderen maakten een rondwandeling om de wachtposten eens nader te bekijken. En er waren er ook die na een korte rondwandeling een terrasje opzochten.

Daarna gingen we verder naar het hotel waar “Tante Truus Navigatrice John van de wijs bracht. Maar John was niet voor een rotonde te vangen en zo kwamen we toch aan bij het Holiday Inn.

Daar wachtte ons een diner in buffetvorm met voor elk wat wils.

Maar er was ook een verrassing; Er was geen lift, wat een probleem vormde, maar dat werd weer opgelost. En ook enkele gasten die een “extension” of een verlengsnoer nodig hadden werden geholpen door het dienstwillige personeel.

Enkele medereizigers zochten naar het uitgaansleven en kwamen in een bar terecht voor een Guinness of een andere alcoholische versnapering.

Daarna genoot ieder van een goede nachtrust.

Abdykerk van Bath

De volgende dag was het weer vroeg opstaan voor de rit naar Bath.

We kregen bij uitzondering een echt Engels ontbijt met spek, worst en eieren voor de liefhebbers.

Vervolgens weer de bus in voor de rit naar Bath. Daar aangekomen moest eerst personeel opgezocht worden om de pub te openen. Het was een typische Engelse gelegenheid. Daar kregen we een lunchbuffet aangeboden

Al gauw kwam de gids naar ons toe en die kon ons in goed Nederlands verwelkomen.

We maakten eerst een rondrit door de bovenstad van Bath, zodat ook de minder mobiele leden van ons gezelschap de stad konden bekijken. Er werd verschillende keren een stop gemaakt o.a. bij The Royal Crescent. Een serie woningen die in een halve maanvorm gebouwd werden ca. 1770.

Foto van Royal Crescent

Ervoor is een park waar vele inwoners van Bath genoten van het mooie weer.

Na de rondrit was er voor de liefhebbers een rondwandeling door de binnenstad met de gids.

De groep kwam langs watervalletjes en enkele pleinen en het badhuis, waardoor Bath beroemd is. Het was echter te druk om daar binnen te gaan.

De rest pakte een terrasje en enkele medereizigers namen een kijkje in de Abdijkerk met de fraaie glas in lood ramen en monumenten.

Daarna ging het weer op weg naar Reading. We zagen nog Stonehenge op een afstand. We gingen er wegens tijdgebrek en ook de hoge toegangsprijs niet naar toe.

Toch kregen we een druk van het bouwwerk waaraan vanaf 2800 voor Christus werd begonnen. Later kwamen er nog toevoegingen tot in het jaar 1600 voor Christus. Het geheel is een knap staaltje van bouwwerk zonder de technische hulpmiddelen waarmee tegenwoordig gebouwd kan worden. De opstelling van de stenen vormt een soort jaarkalender in combinatie met de zonnestand.

De wegwerkers van Reading vonden het nodig om in de buurt van het hotel de weg op te breken en we werden geleid langs een omweg van ongeveer 20 mijl maar toch waren we weer op tijd om de maaltijd van 18.00 uur te eten.

Weer was er een buffet en je hoefde dan ook niet met honger van tafel.

Daarna was het nog een gezellig samenzijn en het werd stilaan tijd om het bed op te zoeken, want weer was het de andere morgen vroeg opstaan geblazen.

Eentje nam dat al te letterlijk op, want die stond al 's nachts om 12 uur aangekleed en wel met zijn koffertje te wachten bij de bus.

's Morgens was het koffers en tassen inladen maar dat was niet goed genoeg. De koffers moesten weer de bus uit, op zoek naar een koffer waarin medicijnen zaten. Voordeel was dat de eigenaresse haar koffer niet meteen herkende, zodat echt alle koffers weer even op Engelse bodem werden gedeponeerd.

Maar eind goed, al goed. Na een onvolledige groepsfoto vond toch weer de terugreis plaats.

Weer een grote bocht om Londen heen met nog een stop onderweg, zodat ieder weer na een drankje en een plasje opgelucht bij de boot kon arriveren.

Hup, het schip in en weer was er een kalme zee met uitzicht op o.a. een pakjesboot.

Je kon wel zien dat het een van de laatste dagen mooi weer was, want het strand bij Calais was mudjevol.

Weer instappen en we reden na La France door het Belgenland voor een stop in Kalken restaurant Carestel.

Het buitenaanzicht leek wel op een verlopen moskee.

Daar werden we als het ware met een schoenlepel in een ruimte geschikt. De tafel was al wel gedekt met plastic bestek. Allereerst werden de toetjes uitgedeeld. Je

kon ze alvast maar hebben. Voor metalen bestek zorgden leden van de reiscommissie en het chauffeurke.

Intussen werd de drank bestelling ook door de r.c. op een lijst gezet en het eten opgediend.

Overigens: Het eten was in orde. Maar bij de friet moest nog mayonaise worden afgeleverd en dat ging met operatie Frietpomp. Dat gaf wel hilariteit. Je moet tenslotte de humor zoeken waar die is.

Na de maaltijd was het weer tijd om naar het Gastelse land te rijden, maar de Zeeuwse weg was kennelijk niet helemaal in orde, dus werden we toch maar weer naar (Rilland) Bath verwezen. Na een omweggetje over de oude Zeeuwse weg waren we toch precies op tijd in Gastel, waar de meesten met een tevreden gevoel afscheid namen van elkaar.

We konden weer terugkijken op een geslaagde excursie.

P. Peeters

Activiteiten van de Heemkundekring van december 2010 tot november 2011

13 en 16 december 2010: Schoolproject "De erfenis" een project voor de hoogste groepen van de basisschool in samenwerking met stichting Mastboom
26 december 2010. Aanbieding van het Jaarboek.

Jet en Jan: Alle basisscholen uit de gemeente doen mee met het Jet en Jan project. De kinderen leren door zelfdoen wat in het leven van kinderen 100 jaar geleden vrijwel dagelijkse bezigheden waren. Het project loopt 12 keer per jaar.

17 januari: Lezing door de heer Frank Wierckx over de burgemeestersfamilie Mastboom: Johanna Jacobs over activiteiten stichting Mastboom.

20 maart Mastboomstichting geeft lezing over bruidsmode in Het Hart van Gastel.

16 april inschrijven voor de excursie naar Zuidwest- Engeland.

Bestuursvergaderingen op 8 december 2010 - 2 februari - 7 april - 9 juni - 8 september - 22 december 2011.

20 April: Jaarvergadering Frans van Merrienboer stopt als bestuurslid. Hij ontvangt de zilveren eremedaille van Brabants Heem. Ook Jan Blommerde en Richard Tak worden met de medaille geëerd.

28 juni Burgemeester Janssen en zijn echtgenote brengen een kennismakingsbezoek aan Oud Gastel en worden door de voorlichter van de gemeente en Jan v.d. Berg rondgeleid in ons dorp.

10 juli een groep dames doet het Jet en Janproject in het kader van de afsluiting van de inburgeringcursus.

10 september Museum open in verband met open monumentendag. Er waren ongeveer 70 bezoekers. Van 10 september tot 21 oktober Turftentoonstelling

30 september tot en met 2 oktober 3 daagse reis naar Engeland.

16 november: Ledenvergadering en lezing over de "Stolpersteine" door John Braat.

Elke zaterdagmorgen ,behoudens in de vakantieperiodes is het museum geopend.

Ook op donderdagavond zijn er enkele mensen aan het werk in het museum.

Alle basisscholen in de gemeente doen mee aan Jet en Jan.

De website wordt door Richard Tak en Ludo nog steeds verder uitgebouwd en regelmatig aangevuld met nieuwe foto`s en artikelen.

Deze is op internet te bekijken. www.heemkundekringhetlandvangastel.nl

Informatie Heemkundekring Het Land van Gastel.

De vereniging de Heemkundekring Het Land van Gastel stelt zich ten doel:

- a. Het dorp Oud Gastel en haar inwoners op elk gebied, dat onder heemkunde valt te bestuderen en te onderzoeken.
- b. In brede kring belangstelling te wekken voor de geschiedenis van Oud Gastel en haar inwoners.
- c. Te ijveren voor het eigen behoud en karakter van ons dorp Oud Gastel en zijn omgeving.

De vereniging tracht dit doel te bereiken door:

- A. Het houden van vergaderingen en excursies.
- B. Het benaderen van en samenwerking met personen en instanties, die kunnen helpen het gestelde doel te bereiken.
- C. Het verzamelen van voorwerpen en geschriften, die betrekking hebben op heemkunde in de ruimste zin van het woord.

[Statuten der heemkundekring, artikel 2]

'In De Drie Snoeken'

De Heemkundekring Het Land van Gastel. Opgericht op 25 november 1980, beschikt over een eigen werklokaal, archief en tentoonstellingsruimte in het Dorpsmuseum "De Drie Snoeken", Dorpsstraat 50, 4751 HM te Oud Gastel.

Het museum is op zaterdagmorgen geopend van 10.00 tot 12.00 uur.

Lidmaatschap.

De jaarcontributie bedraagt: € 15,00 euro per persoon.

€ 20,00 euro per gezin.

Bankrelatie.

Bankrekening Rabo: 14 11 37 126

Voor opgave als lid of informatie kunt U bellen of mailen naar het secretariaat.

Telefoon: 0165-511469 of e-mail: marktzes@ziggo.nl

Samenstelling Bestuur:

Dhr. L. van Leengoed, voorzitter.	Oudendijk 73	telefoon: 0165-518234
Dhr. J. van den Berg, secretaris.	Markt 6	telefoon: 0165-511469
Dhr. J. Vermeeren, penningmeester.	Laurier 43	telefoon: 0165-513789
Dhr. R. Bus, lid.	Markt 2	telefoon: 0165-513608
Dhr. L.Koop, lid.	Meistraat 39	telefoon: 0165-511852
Dhr. C.Roovers, lid.	Oudendijk 69	telefoon: 0165-515464
Dhr. A. Schijvenaars, lid.	Roosendaalsebaan 34	telefoon: 0165-553558

Werkgroepen

Reiscommissie:

Mevr. A. Peeters- Baaijens

Dhr. J. Blommerde

Dhr. P. Peeters

Redactie:

Dhr. P. Peeters

Dhr. A. Schijvenaars

Dhr. F. van Merrienboer

Beheer website www.heemkundekringhetlandvangastel.nl

Dhr. L. Koop

Dhr. R. Tak

Werkgroep Scholen:

Mevr. Kop-Speek, Mevr. Muijs-Konings, Mevr. van Merrienboer, Dhr. J. van den Berg, Dhr. D. Ossenblok, Dhr. P. Peeters, Dhr. J. de Jongh, Dhr. L. van Leengoed, Dhr. J. Blommerde.

Ledenlijst Heemkundekring "Het Land van Gastel" 2011

Fam. A.	Aanraad	Oud Gastel	Mevr. A.	Hagenaars-Goorden	Oud Gastel
Mevr. A.	van Achterberg	Oud Gastel	Mevr. J.	Hamstra-Bus	Helmond
Dhr. F.	Akkermans	Oud Gastel	Mevr. A.	Hazen-van Beek	Oud Gastel
Fam. M.	Akkermans	Oud Gastel	Fam. A.	Heshof	Oud Gastel
Fam. J.	Akkermans-Schouw	Oud Gastel	Mevr. G.	Hoefsloot	Oud Gastel
Mevr. M.	Akkermans-Verstraten	Oud Gastel	Fam. A.	Huysmans-Peeters	Dinteloord
Fam. C.	Antens	Oud Gastel	Fam. T.	de Jong	Oud Gastel
Dhr. P.	Antonissen	Roosendaal	Fam. W.	de Jong	Oud Gastel
Dhr. P.	van As	Oud Gastel	Fam. J.	de Jongh	Oud Gastel
Fam. K.	Bartelen	Oud Gastel	Fam. C.	van Kalmthout	Oud Gastel
Dhr. J.	van den Berg	Oud Gastel	Fam. J.	Karremans	Oud Gastel
Dhr. C.	van den Bergh	Oud Gastel	Fam. E.	van Keep	Roosendaal
Mevr. M.	Biemans-Peeters	Oud Gastel	Fam. A.	Kepers	Oud Gastel
Fam. J.	Blommerde	Oud Gastel	Mevr. G.	Kerstens-Rijk	Oud Gastel
Mevr. H.	Bonnerman	Oud Gastel	Dhr. C.	Koenraad	Oudenbosch
Dhr. J.	van de Bosch	Oud Gastel	Fam. A.	Koevoets	Oud Gastel
Fam. P.	van de Bos-v.d.Veecken	Oud Gastel	Dhr. M.	de Koning	W.Plantage
Dhr. J.	Brocatius	Oud Gastel	Fam. L.	Koop	Oud Gastel
Fam. A.	van den Broek	Oud Gastel	Fam. A.	Kop-Mies	Standdaarbuiten
Fam. W.	van den Broek	Stampersgat	Fam. W.	Kop-Speek	Oud Gastel
Dhr. P.	Broos	Roosendaal	Mevr. R.	Lambregts	Oud Gastel
Fam. F.	Buijs	Oud Gastel	Mevr. D.	Lambregts	Oud Gastel
Dhr. A.	Bus	Oud Gastel	Dhr. J.	Laros	Roosendaal
Fam. P.	Bus	Oud Gastel	Fam. J.	Lauwerijssen	Oud Gastel
Fam. P.	Bus-de Kort	Oud Gastel	Fam. L.	Van Leengoed	Oud Gastel
Fam. C.	Bus-Rombouts	Roosendaal	Mevr. J.	van Limbergen	Oud Gastel
Mevr. M.	Bus-van de Vorst	Oud Gastel	Fam. C.	Lips	Roosendaal
Fam. J.	Buurstee	Oud Gastel	Dhr. M.	Lockefer	Oud Gastel
Dhr. C.	van Caulil	Hoeven	Fam. G.	Logt	Oud Gastel
Fam. H.	Christianen-Mies	Weert	Fam. P.	Luykx	Oud Gastel
Mevr. M.	Corsmit-v.d.Lindeloof	Oud Gastel	Mevr. G.	Luykx-Konings	Oud Gastel
Fam. C.	Damen	Oud Gastel	Fam. Th.	Luyten	Oud Gastel
Fam. C.	Damen	Oud Gastel	Mevr. C.	Maatjens-Buckens	Oudenbosch
Fam. M.	Danen	Oud Gastel	Dhr. J.	van Meer	Oud Gastel
Dhr. O.	Dierckxsens	Kaatsheuvel	Fam.	van Meer	Oud Gastel
Dhr. J.	Dijkers	Oud Gastel	Fa. M.	van Meer	Oud Gastel
Fam.	Doggen-Suijkerbuijk	Rucphen	Fam. A.	Meesters	Leidschendam
Fam. J.	van Elst	Oud Gastel	Fam. A.	Meijer-Olsthorn	Oud Gastel
Fam. F.	van Etten	Oud Gastel	Mevr. L.	Melsen	Oud Gastel
V.O.F.	Frik-Broos	Oud Gastel	Fam. F.	van Merrienboer	Oud Gastel
Mevr. C.	van Gastel-Hack	Oud Gastel	Dhr. W.	van Merrienboer	Brasschaat
Fam. A.	Geers-Tax	Oud Gastel	Dhr. C.	van Merrienboer	Roosendaal
Fam. C.	Gijzen	Oudenbosch	Fam. F.	van Merrienboer	Oud Gastel
Dhr. J.	Hagenaars	Oud Gastel	Fam. H.	van Merrienboer	Oud Gastel

Ledenlijst Heemkundekring "Het Land van Gastel" 2011

Dhr.	J.	Moerings	Oud Gastel	Mevr.	W.	Schrauwen- van den Bos	Oud Gastel
Fam.	A.	Muijs	Oud Gastel	Mevr.	J.	Schrauwen-van Aart	Oud Gastel
Fam.	A.	Muijs-Konings	Oud Gastel	Fam.	A.	Schijvenaars	Oud Gastel
Fam.	A.	Mulders-Konings	Oud Gastel	Mevr.	P.	Schijvenaars-Jacobs	Oud Gastel
Fam.	G.	Muys	Oud Gastel	Fam.	C.	Schoonen-Bierbooms	Oud Gastel
Mevr.	M.	Musters	Oud Gastel	Fam.	H.	Schouw	Oud Gastel
Mevr.	C.	Neelen Vermeulen	Fijnaart	Fam.	J.	Schrauwen	Oud Gastel
Fam.	A.	Oerlemans	Oud Gastel	Mevr.	J.	Segers	Oud Gastel
Mevr.	A.	van Onzenoort	Oud Gastel	Mevr.	A.	Segers-de Bont	Oud Gastel
Dhr.	J.C.	Oomen	Oud Gastel	Fam.	J.	Sep	Oud Gastel
Fam.	W.	van Oosterhout	Oud Gastel	Dhr.	G.	Slooters	Oud Gastel
Fam.	J.	van Oosterhout	Oud Gastel	Mevr.	J.	Soons-Smoor	Leusden
Fam.	L.	van Opdorp	Roosendaal	Dhr.	M.	Speek	Oud Gastel
Fam.	D.	Ossenblok	Zegge	Mevr.	E.	van Sprundel-Perdaems	Oud Gastel
Fam.	J.	Paantjens	Oud Gastel	Fam.	G.	van Staden-Akkermans	Oud Gastel
Fam.	J.	Paantjens	Oud Gastel	Dhr.	C.	Stange	Oud Gastel
Mevr.	L.	Paantjens-Laanen	Oud Gastel	Fam.	C.	van de Straten	Oud Gastel
Fam.	P.	Peeters	Oud Gastel	Fa		Sweere	Oud Gastel
Dhr.	H.	Peeters	Oud Gastel	Fam.	A.	Sweere	Oud Gastel
Dhr.	L.	Peeters	Oosterhout	Fam.		Taal	Oud Gastel
Dhr.	J.	Peeters	Oud Gastel	Dhr.	J.	Tak	Oud Gastel
Mevr.	W.	de Peyper	Oud Gastel	Fam.	J.	Tak-Bruglemans	Oud Gastel
Fam.	A.	van Poeyer	Oud Gastel	Dhr.	J.	Theunissen	Oud Gastel
Dhr.	A.	van Poeyer	Oud Gastel	Dhr.	A.	Timmermans	Oud Gastel
Fam.	C.	Poppelaars	Oud Gastel	Mevr.	M.	Timmermans-Buys	Oud Gastel
Dhr.	R.	Rademakers	Oud Gastel	Fam.	J.	Traets	Wychen
Dhr.	C.	Rademakers	Oud Gastel	Fam.	M.	Veeken	Oud Gastel
fam	J	Rademakers-Broos	Oud Gastel	Dhr.	J.	Vermeeren	Oud Gastel
Dhr.	S	de Regt	Terneuzen	Fam.	J.	Vermunt	Oud Gastel
Fam.	W.	de Reyer	Oud Gastel	Fam.	J.	Verstraten	Oud Gastel
Fam.	P.	Ribbens	Bunde	Fam.	C.	Verstraten-Mies	Oud Gastel
Fam.	L.	Ribbens	Tilburg	Fam.	H.	Vervaart	Oud Gastel
Fam.	W.	van Rijsbergen	Oud Gastel	Fam.	A.	Voeten	Oud Gastel
Dhr.	H.	van Rijsbergen	Apeldoorn	Fam.	F.	Vogelaars	Oud Gastel
Fam.	J.	van Rijsbergen	Roosendaal	Mevr.	J.	Vonk Noordegraaf	Oud Gastel
Dhr.	G.	van Rijsbergen	Oud Gastel	Fam.	B.	Voorbraak-Goossens	Oud Gastel
Fam.	Q.	Rijsdijk	Oud Gastel	Fam.	J.	van de Vorst	Oud Gastel
Mevr.	A.	Rijsdijk-Reuvers	Oud Gastel	Mevr.	W.	van der Vorst-Roelen	Oud Gastel
Fam.	C.	Roovers	Oud gastel	Mevr.	C.	Vromans-Speek	Oud Gastel
Mev.	C.	de Rooy-Timmermans	Oud Gastel	Dhr.	A.	de Vugt	Oud Gastel
Fam.	F.	Schellekens	Oud Gastel	Eerw.	Br	Servaas Wagemakers	Herenthals
Fam.	K.	Scheepers	Oud Gastel	Fam.	J	Wagenmakers	Oud Gastel
Dhr.	P	Schettters	Kruisland	Fam.	W.	Willemse-van Nispen	Oud Gastel
				Fam.	D.	van Zuilichem	Oud Gastel

zuster Stephanie

zuster Maria Donata

zuster Maria Christina

*Cornelia Dingemans -
de Bruin*

zuster Cosma

zuster Jacoba

zuster Revocata

